کوردستان

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بڵاوی دەکاتەوە

www.kurdistanmedia.com

ژمارە ٨٧٥ ▌یەکشەممە ٣١ی پووشپەڕی ١٤٠٣ _ ٢١ی ژوئییەی ٢٠٢٤

دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فیدراڵدا

مستەفا هیجری: قاسملوو لە ڕێبازیدا زیندوە

ئەمڕۆ ١٣ی جوولای، ٣٥ـەمینساڵڕۆژی شەهیدبوونی دوکتور قاسملوو و هاوڕێیانی، عەبدوڵڵا قادریئازەر و دوکتور فازڵ ڕەسووڵە. لەم بۆنەدا، جارێکی دیکە ئەمەگناسیمان بۆ گیانی پاکی شەهیدانی ڤییەن دووپات دەکەینەوە. نەفرەت و شەرمەزاری بۆ ڕێژیمی تێرۆریستی کۆماری ئیسلامیی ئێران.

٣٥ساڵ پێش ئێستا و لە ڕۆژی ٢٢ی پووشپەڕی ١٣٦٨ی هەتاویدا، بەرانبەر بە ١٣ی ژووئیەی ١٩٨٩ی زایینی، دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو، یەکێک لە ڕێبەرانی ناوداری بزووتنەوەی سیاسیی کورد و سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، لەسەر مێزی وتووێژ لەلایەن دیپلۆمات تیرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە لە ڤییەنی پێتەختی وڵاتی ئۆتریش هاوڕێ لەگەڵ دوو کەس لە هاوڕێیانی، بەر دەسترێژ دران و تیرۆر کران. تێرۆری دەوڵەتیی دوکتور قاسملوو بە دەستی کۆماری ئیسلامیی ئێران، لەو ڕووداوانەیە کە بە تێپەڕینی ساڵەکان هەروا زیاتر ئاوڕی لێ دەدرێتەوە و سەرەڕای ئاخاوتنی دەیان کەسایەتی لەسەر دۆسیەی دوکتور قاسملوو لەم دواییانەدا ڕێکخراوی ئاشتی داواکاریی خۆی بۆ وەگەڕخستنەوەی دۆسییەی تێرۆری دوکتور قاسملوو بە کۆکردنەوەی زیاتر لە ٣ هەزار واژۆ، پێشکەشی پارلەمانی سویس کرد.

لە ٣٥ ساڵەی تێرۆری ڤییەندا، دەنگی خەباتی شار و شەقامی کوردستان:

قاسملوو، قاسملوو! ڕێگات درێژەی هەیە

ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزب:

شانازی بە ئەندێشە و باوەڕەکانی دوکتور قاسملوو دەکەین و وەک چرای ڕێگەی تێکۆشانمان، ڕووناکییان لێوەردەگرین

بچۆ لاپەڕە ٢

خالید عەزیزی لە پێرلاشێز:

تێرۆری د. قاسملوو جارێکی دیکەش دەریخست دەوڵەتە مەرکەزییەکان ئەگەر بە لە سێدارەدانی پێشەوا قازی محەممەد پێیان وابوو بیرۆکەی کۆمار لەبەین دەچێ و حیزبی دێموکرات دەفەوتێ، بەڵام دواتر حیزبی دێموکرات زیندوو بووە و درێژەی بە چالاکی و ڕەساڵەتی مێژوویی خۆی دا کە بەشێکی ئاکامی کار و تێکۆشان و بەرهەمی خۆماندووکردنی ڕێبەرمان دوکتور عەبدولڕەحمانی قاسملوو بوو. د. قاسملوو حیزبایەتیی نەهادینە کرد، بۆیە تێرۆرکردنی دوکتور قاسملوو لەڕاستیدا نەیتوانی ئەو جووڵانەوەیە بوەستێنێ.

بچۆ لاپەڕە ٣

قاسملوو، هێمای پڕشنگداری نەتەوەیی و خەباتگێڕیی ڕۆژهەڵاتی کوردستان

چێشتی خۆش لە ئەنگۆڕێ‌را دیارە*

لێدوان و ڕەفتارەکانی ئەم دوو حەوتوویەی دوای هەڵبژاردنەکانی سەرکۆماری نوێ پێمان دەڵێ مەسعوودی پزشکیان لەجیاتی ئەوەی باس لە ئاڵوگۆڕ و گۆڕینی دۆخی خەڵک و وڵات بکا، زیاتر هەوڵ دەدا گوێڕایەڵیی خۆی بۆ عەلی خامنەیی بسەلمێنێ. ئەو پێش هەڵبژاردنەکان و لە کاتی وتار و مونازرەکاندا بەردەوام پاساوی بۆ کردەوەکانی خامنەیی دەهێنایەوە و گوێڕایەڵیی خۆی بۆ ناوبراو لە ئەگەری سەرکەوتندا دووپات دەکردەوە. دوای هەڵبژاردنیش لە سەرگۆڕی خومەینی و لە وتارەکەیدا گوتی ئەگەر ڕێبەر نەبایە ناوی ئەو لە سندووقەکان نەدەهاتە دەرێ. دواتریش کۆنفرانسی ڕۆژنامەوانی و چاوپێکەوتنی خۆی لەگەڵ میدیاکانی لەبەر چاوپێکەتن و دیدار لەگەڵ خامنەیی هەڵوەشاندەوە.

نەهێشتنی فیلترینگ یەکێک لەو بابەتانە بوو کە لە کاتی هەڵبژاردنەکاندا لە لایەن کاندیداکان و یەک لەوان پزشکیانەوە باسی لێوە دەکرا. پزشکیان دەیگوت ئەگەر ببێتە سەرکۆمار فیلترینگ لا دەبا، کەچی هەر چەند ڕۆژ دوای هەڵبژاردن یەکێک لە ڕاوێژکارانی ناوبراو ڕایگەیاند پزشکیان قەت بەڵێنیی وای نەداوە! بابەتێکی گرینگی دیکە کە پێوەندی ڕاستەوخۆی بە چارەنووسی خەڵکی ئێران و سیاسەتی نێودەوڵەتیی ئێرانەوە هەیە، بابەتی پشتیوانی و تەیارکردنی گرووپە نیابەتییەکانی کۆماری ئیسلامی لە وڵاتانی دەوروبەردایە. ئەم گرووپانە کە بەرچاوترینیان حەماس لە فەلستین و حیزبوڵڵای لوبنان، حووسیەکانی یەمەن و گرووپە جۆربەجۆرەکانی لە سووریە و عێراقن و لە لایەن ئێرانەوە و بە سامانی گشتیی ئەو وڵاتە کۆکوپۆشتە و تەیار دەکرێن و، لە ڕاستیدا یەکێک لە سەرەکیترین بارگرانیەکانی سەر خەڵکی ئێرانن. کۆماری ئیسلامی لە جیاتی ئەوەی ئەو پارەیە بۆ خەڵکی خۆی و ئاوەدانی وڵات خەرج بکا، بە لێشاو بۆ ئەو گرووپانەی دەنێرێ و لەو ڕێگایەشەوە دەستێوەردانی ڕاستەوخۆ لە کاروباری ئەو وڵاتانەدا دەکا. لە لایەکی دیکەشەوە لە ڕوانگەی نێودەوڵەتییەوە یەکێک لە سەرەکیترین کێشەکانی کۆماری ئیسلامی لە گەڵ دنیا، تێکدانی ئاسایشی ناوچەکە لە ڕێگای ئەم گرووپانەوەیە. بەڵام پزشکیان ڕایگەیاند کە سیاسەتی دەوڵەتەکەی ئەو لەهەمبەر بەرەی بەناو مقاومەت بە هەمان ڕێچکەی پێشوودا دەڕوات.

کورد دەڵێ «چێشتی خۆش لە ئەنگۆڕێ‌ڕا دیارە». ئەمە و چەند بابەتێکی دیکە کە لەم ڕۆژانە و لە زمانی سەرکۆماری تازەوە باس دەکرێن پێمان دەڵێ کە خەریکە دەمامکەکان لە ڕوخساری پزشکیانیش دەکەونە خوارێ و جارێکی دیکەش ئەو بۆچوونەی پشتڕاست کردەوە کە هەتا کۆماری ئیسلامیی ئێران مابێت هیچ ئاڵوگۆڕێک بە بەرژەوەندیی خەڵکی ئەم وڵاتەدا ڕوو نادات.

*** هەموو ئەو وتارەی مەنسوور مروەتی بەو ناونیشانە لە ماڵپەڕی «کوردستان‌میدیا www.kurdistanmedia.com»دا بخوێنەوە.**

هەمیشە قاسملوو

قاسملوو لە هەموو مەتەرێزێکدا

عەلی بداغی

٣٥ ساڵ لە تێرۆری د. عەبدولڕەحمان قاسملوو، سکرتێری پێشووتری حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران تێ‌پەڕی ئەگەرچی هێشتا خەباتی سیاسی و نەتەوەیی قوتابییان و هاوسەنگەرانی د. قاسملوو بە دوا مەنزڵی خۆی نەگەیشتووە، بەڵام بە دڵقایمییەوە دەتوانین بڵێین کەم ڕێبەری نەتەوەیی هێندەی قاسملوو لە یاد و بیرەوەریی گەلەکەیاندا بە زیندوویی ماوە. ناوی د. قاسملوو نەک هەر ئەوەی لای نەتەوەکەی بە نەمری ماوەتەوە، بەڵکوو ئەو ناوە و کارنامەی کار و تێکۆشانی ئەو ڕێبەرە ناسێنەری سەرەکیی مێژووی خەبات و خوێنی کورد لەلای بیانییەکانیشە.

د. قاسملوو سەرەڕای ئەوەیکە ڕێبەرێکی هەڵکەوتەی خەباتی هاوچەرخی کورد لە چوارچێوەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانە و میللی-دێموکراتیکی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا بوو، لەهەمان کاتدا تیۆریسیەنێکی شارەزای گۆڕەپانی سیاسییش بوو کە تەئسیر و کاریگەریی ئەندێشەکانی زۆر زوو سنووری ڕۆژهەڵاتی کوردستانی تێپەڕاند و نەتەنیا هەر لە پارچەکانی دیکەی کوردستاندا بەڵکوو لە ئاستێکی بەرینی نێونەتەوەییدا درەوشایەوە. بەجۆرێک کە تا ئێستا ...

درێژە لە ل ٤

کوردستان سیاسیتر و مافویستتر لە ناوچەکانی دیکەی ئێرانە
مستەفا مەولوودی
٤

هێزی هەڵبژاردن لە کۆمەڵگەی دێموکراتیکدا
حەسەن ساڵحزادە
٥

چەمکی سەربەخۆییخوازی لە ئەندیشەی د. قاسملوودا
ناسر باباخانی
٧

سۆسیالیزم بۆ نیشتمان، یان نیشتمان بۆ سۆسیالیزم!
ڕەزا دانشجوو
٨

هاوار هەر هاواری قاسملوویە
ئاسۆ مینا
١٠

شانازی بە ئەندێشە و باوەڕەکانی د. قاسملوو دەکەین و وەک چرای ڕێگەی تێکۆشانمان، ڕووناکییان لێوەردەگرین

بەیاننامەی ناوەندی بەڕێوەبەریی گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەبۆنەی تێپەڕینی ٣٥ساڵ بە سەر تێرۆری د. قاسملوودا

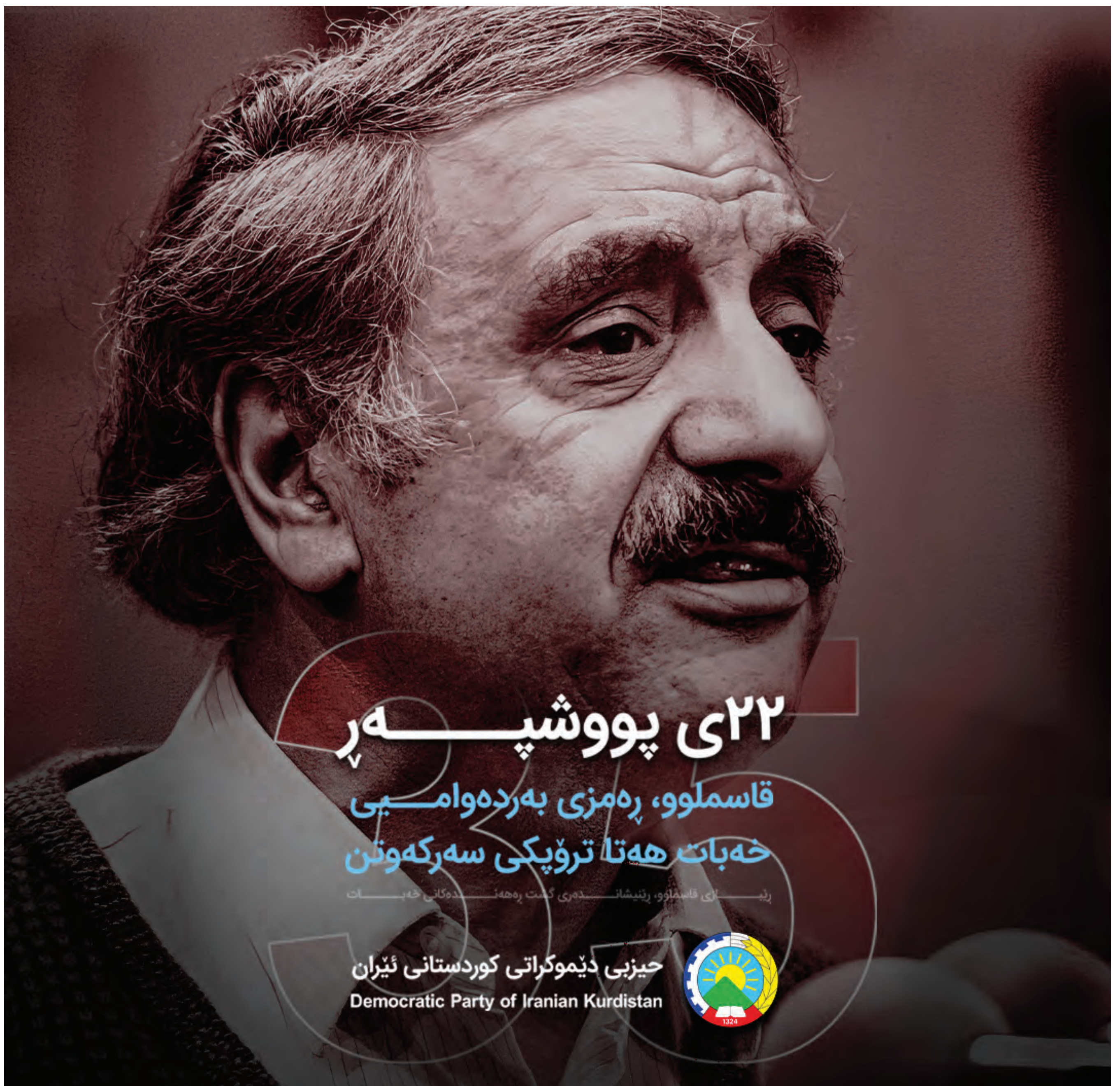

خەڵکی خەباتگێڕی کوردستان!
هاونیشتمانانی ئازادیخواز!
هۆگرانی هزر و کەسایەتیی بەرزی د.قاسملووی ڕێبەر!

٢٢ی پووشپەڕی ئەمساڵ (١٣ی ژوئیەی ٢٠٢٤)، ٣٥ ساڵ بەسەر ئەو ڕۆژەدا ڕادەبرێت کە نێردراوانی ڕێژیمی تێرۆریستیی کۆماری ئیسلامیی ئێران، د.عەبدولڕەحمان قاسملوو، سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، عەبدوڵڵا قادریئازەر، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی حیزبمان و د.فازڵ ڕەسووڵ، دۆستی حیزبی دێموکرات و شەهید د.قاسملوویان لە شاری ڤییەن لەسەر مێزی وتووێژ تێرۆر کرد.

تێرۆری دەوڵەتیی د.قاسملوو بە دەستی کۆماری ئیسلامیی ئێران، لەو ڕووداوانەیە کە بە تێپەڕینی ساڵەکان لەبیر حیزبی دێموکرات و خەڵکی کوردستان ناچنەوە. لەم پێوەندییەدا دەتوانین ئاماژە بە کۆمەڵێک هۆکار بکەین کە وایان کردوە یادی ئەو ڕێبەرە مەزنە بە زیندوویی بمێنێتەوە و حیزبی ئێمە و خەڵکی کوردستان لە زۆر بۆنەدا و بە تایبەتی لە ٢٢ی پووشپەڕدا، یادی بکەنەوە. یەکەم هۆکار، بریتییە لە گرنگیی ڕۆڵی کاریگەریی د.قاسملوو لە ساخکردنەوە و زیندووکردنەوەی حیزبی دێموکراتدا. د.قاسملوو لە سەرەتای دەیەی حەفتای زایینیدا، بە هاوکاریی ژمارەیەک لە هاوڕێیانی، حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی نەک هەر لە پەرش‌وبڵاوی دەرباز کرد، بەڵکوو لە ڕووی فکری و سیاسی و ڕێکخراوەییەوە، کردی بە حیزبێکی سەربەخۆی خاوەن بەرنامە و پرستیژ و ڕێبازی تایبەت بەخۆی؛ حیزبێک کە لەگەڵ سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانی ئێران بە دژی ڕێژیمی پاشایەتی، ئەو ئێعتیبار و تواناییەی پەیدا کرد خاوەندارەتی لە میراتی کۆماری کوردستان، ڕاپەڕینی چەکدارانەی ١٣٤٦-١٣٤٧ و زیاتر لە سێ دەیە تێکۆشان و خەبات و قوربانیدانی کادرەکان و ئەندامانی لە سەردەمی دیکتاتۆریی ڕێژیمی شایەتیدا بکات.

دووهەم هۆکار بۆ مانەوەی یادی د. قاسملوو بەزیندوویی لەنێو نەتەوەکەی و ئازادیخوازانی ئێراندا، ئەو ڕۆڵە بوو کە ئەو کەسایەتییە لە ڕێبەریکردنی حیزبی دێموکرات بەدوای هاتنەسەرکاری ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی، هەیبوو. ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە هاتنەسەرکاری ڕێژیمی تازە، نەک هەر تەسلیمی هەڕەشە و ڕیاکاریی تاقمی دەسەڵاتداری نوێ بە ڕێبەریی خومەینی نەبوو و فریوی دروشم و بەڵێنەکانی ئەوانی نەخوارد، بەڵکوو ویستە نەتەوەیی و دێموکراتییەکانی خۆی خستە بەردەم دەسەڵاتدارانی تاران و لەسەر داواکردنیان شێلگیر بوو. پێگەی بەرینی ئایینی و سیاسیی ئەوکاتی خومەینی، هەڵخەڵەتانی دەیان میلیۆنیی خەڵکی ئێران و زۆربەی ڕێکخراوە و کەسایەتییە سیاسییەکان بە دروشمەکانی ناوبراو دژی ئەمریکا، هەروەها هەڕەشە و هێرشی نیزامیی تاران بۆ سەر کوردستان، ئەمانە هیچیان خەڵکی کوردستانیان چاوترسێن نەکرد و دەستیان پێ لەداواکردنی مافەکانی هەڵنەگرت. د. قاسملوو و حیزبەکەی، وێڕای ئەوەی هەوڵێکی زۆریان دا بە ڕێگای ئاشتیخوازانەدا داواکانی کوردستان لەگەڵ ڕێژیمی تازە چارەسەر بکەن، بەڵام ئامادە نەبوون مل بۆ دیکتاتۆریی ڕێژیمی تازە ڕابکێشن و لەبەرامبەر سەرکوتی ماف و ئازادییەکانی نەتەوەی کورد و خەڵکی بەشەکانی دیکەی ئێراندا، ڕێگای خۆڕاگری و خەباتیان گرتەبەر.

هەڵوێستی سەردانەنواندن بۆ دیکتاتۆریی نوێ لەلایەن حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانەوە جگە لە نێوەرۆکی خەباتگێڕانە و دووربینیی سیاسیی ئەم حیزبە، ڕیشەی لە تێگەیشتن و ئیرادەی خەڵکی کوردستاندا بەگشتی هەبوو. خەڵکی کوردستان لە خەبات بەدژی دیکتاتۆریی پەهلەوی و تێکۆشان بۆ مافە نەتەوەییەکانیاندا خاوەنی ڕابردوویەکی درێژ بوون؛ جگە لەمەش شێلگیرانە لە ڕاپەڕینەکانی سەرانسەریی ساڵی ١٣٥٧دا بەشدار بوون و قوربانییان دابوو. شانازییەک کە لەم نێوەدا بۆ د.قاسملوو و حیزبەکەی دەگەڕێتەوە، بەئەستۆگرتنی زۆرترین ڕۆڵ لە ڕێکخستنی خۆڕاگریی خەڵکی کوردستان بەرانبەر لەشکرکێشیی ڕێژیمی تازە لەلایەک و بەرجەستەکردنەوەی نێوەرۆکی نەتەوەیی و دێموکراتیک لە خۆڕاگری و بزووتنەوەی مافخوازانەی خەڵکی کوردستاندا بوو. د. قاسملوو وێڕای پێداگری لەسەر مافە نەتەوەییەکانی کورد و نەتەوەکانی دیکەی ئێران، خوازیاری سیستەمێکی دێموکراتیک بۆ بەڕێوەبردنی ئێران و ئازادییە دێموکراتییەکان و، داواکاری ژیانی ئازادانە بۆ هاونیشتمانان بوو؛ بەڕاشکاوی هەر چەشنە دیکتاتۆرییەکی ڕەت دەکردەوە و بەرگریی لە پلۆرالیزمی سیاسی، فرەحیزبی و فرەدەنگی دەکرد.

سێهەم هۆکاری بەرزمانەوەی ناو و یادی دکتور قاسملوو لەنێو نەتەوەکەی و ئازادیخوازانی ئێراندا، پێوەندیی بە ڕوانگە و بۆچوونە واقیعبینانەکانی ئەو ڕێبەرە بۆ پێکەوەژیانی جۆراوجۆرییەکانی نێو ئێران و هاوپێوەندیی بزووتنەوەی کورد لە پارچەکانی کوردستانی دابەشکراو بوو. د. قاسملوو دژی هەر ئایدۆلۆژیا و بیر و باوەڕێک بوو کە ئێران تەنیا بە مڵکی یەک نەتەوە و یەک ئایین بزانێت و خەڵکی ئەو وڵاتە بە سەر هاونیشتمانیی پلە یەک و پلە دوو و پلە سێدا دابەش بکات. ئەو، بەپێچەوانەی کاربەدەستان و ئیدئۆلۆگ و بەناو ڕووناکبیرانی هەر دوو ڕێژیمی شایەتی و کۆماری ئیسلامیی ئێران، دانانی دەسەڵات و یاسای وڵات بە جۆراوجۆریی خەڵکی ئەو وڵاتە و ڕێزلێگرتن و دابینکردنیانی، بە دەستەبەری یەکپارچەیی ئێران و بەردەوامیی هاوژیانی و پێکەوەمانەوەی دانیشتووانی دەزانی؛ لە بەرامبەریشدا دیکتاتۆری و سەپاندنی سیستەمێکی ناوەندگەرا، دابەشنەکردنی دەسەڵات و بەشدارنەکردنی نەتەوە نافارسەکانی ئێران لە بەڕێوەبەریی ئەو وڵاتەدا و هەڵاواردنی نەتەوەیی، زمانی، دینی و ڕەگەزیی وەک هۆکاری لاوازیی یەکپارچەیی ئێران و مەترسی بۆ سەر یەکیەتی و تەبایی دانیشتووانی چاو لێ دەکرد. خاڵی جێگەی تێڕامان و لێفێربوون لەبارەی واقیعی ئێرانیبوون و کوردستانیبوون لە ڕوانینی د. قاسملوودا، ئەوەیە کە هیچکام لەم دوو ڕاستییە نەدەبوونە هۆی بایەخنەدان و لەبیربردنەوەی ئەوی دیکە. د.قاسملوو لە کۆڕ و کۆمەڵی نێودەوڵەتی و لە چاوپێکەوتنەکانی لە گەڵ نوێنەرانی دەوڵەتان، حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکان و ڕاگەیەنەکاندا، لەیەک کاتدا هەم بەرگریی لە پرسی ڕەوای نەتەوە دابەشکراوەکەی و پێویستیی پشتیوانیی جیهانییەکان لەم پرسە دەکرد، هەم دەبووە دەنگ و نوێنەر و داکۆکیکاری بزووتنەوە دێموکراتی و پێشکەوتنخوازەکان و خەباتی ڕەوای چین و توێژە جۆراوجۆرەکانی ئێران.

یەکێک لە تایبەتمەندییە بەرزەکانی د. قاسملوو، بایەخدانی بە شێوە جۆراوجۆرەکانی خەبات بوو. ئەو لەگەڵ ئەوەی ئاشتیخواز بوو و لە هیچ هەوڵێک بۆ چارەسەری پرسی کوردستان بە ڕێگای هێمنانە خۆی نەبوارد، بەڵام بەرگریی چەکدارانە لە نەتەوەکەی لە بەرامبەر شەڕفرۆشی و هێرشی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران، بۆ هێزی پێشمەرگەی بە ڕەوا دەزانی. لەکاتێکدا بزووتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانەی خاوەن هەزاران پێشمەرگەی ڕێبەرایەتیی دەکرد، لە گرنگیی شێوەکانی دیکەی خەبات لەنێوخۆی ئێران غافڵ نەبوو. هەر بەو ڕادەیەی بایەخی بە خەباتی شێلگیرانەی دژ بە ڕێژیمی ئێران لە نێوخۆی کوردستان دەدا، تێکۆشانی دیپلۆماسی بە مەبەستی ڕاکێشانی پشتیوانی بۆ ئەو خەباتەی لە دەرەوەی وڵات بەرەوپێش دەبرد. قاسملوو خەباتی تەنیا لە پێشمەرگایەتی و چەکهەڵگرتن بەدژی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا نەدەدیت. گرنگیی مانگرتن و نارەزایەتیدەربڕینی کرێکاران لە ڕێوشوێنی چەوسێنەرانەی دامودەزگا حکوومەتییەکان و خاوەنکارەکان، دژایەتیی لاوان لەگەڵ ئەو فۆرمە لە ژیان کە ڕێژیم دەیهەوێ بەسەریاندا بسەپێنێ؛ خۆڕاگریی هونەرمەندان و نووسەران لە بەرامبەر کولتووری کۆنەپەرستانە و ڕێوشوێنە داسەپاوەکانی حکوومەتی و هەوڵدانیان بۆ پەرەپێدانی هونەر و ئەدەبیاتی پێشکەوتنخوازانە، هیچیان لە بەرچاوی وردبینی ئەو ڕێبەرە ون نەبوون. یەک لە شێوەکانی خەبات و بەربەرەکانی کە د.قاسملوو کاتی خۆی بە دیاریکراوی ناوی هێناون و بە گرنگی زانیون، ملنەدانی ژنانی ئێران بۆ حیجابی زۆرەملی و ڕاوەستانیان بەرامبەر یاسا و گوشارەکانی ڕێژیم لەم پێوەندییەدایە. وەک دیتمان پرسی ژنان و بێزاریی ئەوان لە نێوەرۆکی دژەژن و دواکەوتووانەی کۆماری ئیسلامی، لە دەیەی پێنجەمی دەسەڵاتدارەتیی ئەو ڕێژیمەدا بە هەڵگرتنی دروشمی "ژن، ژیان، ئازادی"، گەورەترین ڕاپەڕینی جەماوەری لە کوردستان و هەموو ئێرانی لێ کەوتەوە. ئەوە کە زایەڵەی دروشمی "قاسملوو، ڕێگات درێژەی هەیە"، لە کۆڕ و کۆبوونەوە و خۆپێشاندانەکانی ماوەی ئەو ڕاپەڕینەدا، لە سەرانسەری ڕۆژهەڵاتی کوردستان، دەنگ دەداتەوە، زیندوویی و ئەمڕۆیی بوونی ئەندێشە و باوەڕەکانی ئەو ڕێبەرە و نزیکبوونی لە ڕۆحی سەردەم و نەوەکانی ئێستا دەگەیەنن.

لە ٣٥ ساڵەی تێرۆری دەوڵەتیی ڕێبەری شەهید د.قاسملوو و هاوڕێ عەبدوڵڵا قادری ئازەر و د.فازڵ ڕەسووڵدا، بەجێیە ئاوڕێکیش لە ڕەفتار و بڕیاری دەوڵەتی ئۆتریش لە پێوەندی لەگەڵ ئەم تێرۆرەدا بدەینەوە. دەوڵەتی ئەو وڵاتە، کاتێک تێرۆرەکە ڕووی دا، تێرۆریستەکانی- لەجیاتی لێکۆڵینەوە و سپاردنیان بە دادگا و سزادانیان- لە ساتوسەودایەکی نهێنی و شەرماویدا، ڕەوانەی تاران کردەوە. لەو کات بە دواوەش هەموو دەرگاکانی خۆی لەسەر کردنەوەی پەروەندەی تێرۆری د.قاسملوو داخستوە. بێگومان ئەگەر دەوڵەتی ئەو وڵاتە، تێرۆریستەکانی بۆ تاران نەناردباوە و ڕێگریی لە لێکۆڵینەوە و بەدواداچوونی سیستەمی قەزایی خۆی لەم تێرۆرە نەکردبا و، وەک وڵاتی ئەڵمان ڕێگای دابا تێرۆریستەکان دادگایی بکرێن، لانی کەمی دادپەروەردی لەبارەی بکوژان بەڕێوە دەچوو و بەڕێوەبەرانی ڕێژیمی تاران وەک سەرچاوەی سەرەکیی ئەم تاوانە زیاتر و ڕوونتر بە جیهانییەکان دەناسێندران. لە ڕەوتی لێکۆڵینەوە لە تێرۆری مێکۆنووسدا دیتمان شێلگیربوون لەسەر لێکۆڵینەوە و دادگایی تێرۆریستەکان و ناوبردنی سەرانی پلە یەکی ڕێژیمی تاران وەک سەرچاوەی ئەم تێرۆرە، دواتریش بڕیاری یەکگرتووانەی وڵاتانی یەکیەتیی ئورووپا لە بانگکردنەوەی سەفیرەکانی خۆیان لە تاران، ئەو ڕێژیمەی ناچار کرد بۆ ماوەی چەندین ساڵ، لە ئەنجامدانی کردەوەی تێرۆریستی لە نێو وڵاتانی ئەندامی ئەو یەکیەتییە، خۆبپارێزێت. بەداخەوە لەم چەند ساڵەی دواییدا جارێکی دیکە شایەدی نەرمینواندنی وڵاتانی ڕۆژاوا و ساتوسەودای شەرماویی ئەوان لە گەڵ ڕێژیمی تێرۆریستی تارانین. ئەم سیاسەتەی ژمارەیەک لە وڵاتانی ڕۆژاوایی گرتوویانەتە بەر، هاندەری ئەو ڕێژیمە بووە کە زیاتر لە پێشوو ڕوو بکاتە بەبارمتەگرتنی ڕۆژاواییەکان بۆ ساتوسەودا و گۆڕینەوە لەگەڵ تێرۆریستە بەندکراوەکانی.

ئێمە لەم بۆنەیەدا وەبیر دەوڵەتانی ڕۆژاوایی دێنینەوە کە خەڵکی ڕاپەڕیوی ئێران، خوازیاری تەریکهێشتنەوەی ڕێژیمی تێرۆریستیی ئێرانن، داواکاری ئەوەن سوپای پاسداران لە لایەن ئەوانەوە بە تێرۆریست بناسرێت و ڕێوشوێنی نێودەوڵەتی بۆ لێکۆڵینەوە و سزادانی تاوانە تێرۆریستی و کۆمەڵکوژییەکانی ڕێبەران و کاربەدەستە پایەبەرزەکانی ئەو ڕێژیمە دیاری بکرێت. خەڵکی ڕاپەڕیوی ئێران بڕیاریان داوە بە دەستی بەتاڵ بەڵام بە فیداکردنی باشترین ڕۆڵەکانیان، کۆتایی بە تەمەنی ڕێژیمێک بێنن کە جگە لەوەی ئێرانی لەوان کردوە بە دۆزەخ، بووە بە هەڕەشەیەکی جیدیی بۆ سەر ئاشتی و هێمنیی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و ناوچەکانی دیکەی جیهانیش. لەم پێوەندییەشدا چاوەڕوانییان لە وڵاتانی ڕۆژاوایی ئەوەیە، سیاسەتێکی شێلگیرانەتر بەرامبەر ئەو ڕێژیمە تێرۆریست و ئاژاوەگێڕە بگرنەبەر و پشتیوانی لە خەباتی ئەوان بۆ کۆتاییهێنان بە تەمەنی ئەو دیکتاتۆرییە بکەن.

لە سی و پێنجەمین ساڵەی تێرۆری ڕێبەری لێهاتوومان د.قاسملوودا، بە پێزانینەوە ئاوڕ لە خزمەتەکانی بە حیزبی دێموکرات و بزووتنەوەی نەتەوەیی و دێموکراتیی کوردستان دەدەینەوە، شانازی بە ئەندێشە و باوەڕەکانی دەکەین و وەک چرای ڕێگەی تێکۆشانمان، ڕووناکییان لێوەردەگرین. بەڵێنیش نوێ دەکەینەوە کە خەبات بۆ وەدیهێنانی ئەو ئامانجانەی ئەو، ژیان و گیانی خۆی لەپێناویاندا بەخت کرد، بە لێبڕاوییەوە درێژە پێبدەین.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
ناوەندی بەڕێوەبەری
٢٢ی پووشپەڕی ١٤٠٣
١٣ی ژوئیەی ٢٠٢٤

کوردستان
ژمارە ٨٧٥
٣١ی پووشپەڕی ١٤٠٣ _ ٢١ی ژوئیەی ٢٠٢٤

ڕێبەرانمان ئەگەر لە سەردەمی زیندووبوونیاندا بە تێکۆشانیان خەباتی کوردیان دەبردە پێش، لە نەبوونی خۆشیاندا بۆ ئێمە هەر ئۆلگوون

خۆشک و برایانی ئازیز!
میوانانی بەڕێز!
نوێنەرانی حیزب و لایەنە سیاسییەکان
ئەندامانی بەوەفای حیزبەکەی دوکتور قاسملوو!

زۆر زۆر بەخێرهاتنتان دەکەم بۆ ئێرە، بۆ پێرلاشێز، بۆ پاریس، ئەو شوێنەی ڕێبەرمان د. قاسملوو بیرەوەری زۆری لێی هەبوو و بەشێک لە ئەندێشەکانی لێرە لە پاریس وەرگرتبوو بۆ ئەوەی بیکا بە بنەمایەک بۆ تێکۆشانی هزری و سیاسیی حیزبی دێموکرات و حیزبی دێموکراتیش بیکا بە بنەمای کاری دامەزراوەیی لە بەردەوامیی تێکۆشان و چالاکییەکانی خۆیدا.

ڕێک ٣٥ ساڵ پێش ئێستا ڕێبەری حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، دەوڵەتمەردی گۆڕەپانی سیاسیی ئێران دوکتور قاسملوو لەسەر ڕێباز و میتۆدی چارەسەری کێشەی کورد لە ئێران لە دانیشتنێکدا کە لە "ڤییەن" لەگەڵ بەناو دیپلۆمات بەڵام لەڕاستیدا تێرۆریست پاسدارەکانی کۆماری ئیسلامی هەیبوو، تێرۆر کرا. ڕەنگە لە یەکەم لێکدانەوەدا لەنێو کۆمەڵانی خەڵک و لەنێو ئەندامانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا هەروەک لە بەیاننامەکەی حیزبی دێموکرات لە ڕۆژی ناشتنی دوکتور قاسملوو لێرە باس کرا، تەواوی کوردستان تاسا. بەڵام ئەندێشەی دوکتور قاسملوو، بیر و باوەڕی دوکتور قاسملوو و ئەو حیزبەی کە دوکتور قاسملوو قەوارەکەی دارشتەوە و خستیەوە سەر پێ، ڕێگای دوکتور قاسملوویان بەردەوام بردووەتە پێشێ. بۆیە زۆری نەکێشا خەمی لەدەستدانی ڕێبەرمان بوو بە بنەمایەک بۆ ڕێبوارانی کە بیکەن بە ڕق و توورەیی پیرۆز لە خەبات و تێکۆشانی خۆیان دژی کۆماری ئیسلامی و بیکەن بە فەرهەنگ لەپێناو بەهێزکردنی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، هەروەها بیکەن بە عەقڵییەتی جەماوەری بۆ ئەوەی ئەو فەرهەنگە سیاسییەی دوکتور قاسملوو بەرنە نێو کۆمەڵانی خەڵک لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان.

دوکتور قاسملوو ڕێبەری حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران و گەورە پیاوی گۆڕەپانی سیاسی ئێران هەروەک چۆن لە تەواوی چالاکی و تێکۆشانی سیاسی، تەشکیلاتی و دیپلۆماسیی خۆیدا ئەو حیزبەی پێگەیاند، بەڵام بە مەرگی جەرگبڕ و تاسێنەریشی بۆچوون و کوردایەتی و حیزبایەتی لە کوردستانی ئێراندا بەهێز کرد. ئەوانەی پێیان وابوو بە تێرۆری دوکتور قاسملوو حیزبی دێموکرات تێدا دەچێ و بە نەمانی دوکتور قاسملوو بیر و هزری ئەو لەنێو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانی ئێران و لەنێو لایەنە ئێرانییەکاندا کاڵ دەبێتەوە و ون دەبێ، هەموو هەڵەیان کرد. هەر ئەو ماوەیە لە جووڵانەوەی ژینادا و لە بۆنە و ڕێوڕەسمە نەتەوەییەکانی دیکەدا خەڵکی کوردستانی ئێران و ڕێبوارانی ڕێبواری دوکتور قاسملوو بەردەوام ئەو دروشمە بەرز دەکرایەوە: "قاسملوو قاسملوو ڕێگات درێژەی هەیە".

لەڕاستیدا مەرگی دوکتور قاسملوو شۆڕشێکی دیکەی وەڕێخست و بووە ڕێنسانسێکی دیکە لەنێو حیزبی دێموکرات و جووڵانەوەی کورددا. دوکتور قاسملوو بە مەرگی خۆشی هەزاران ڕێبواری دروست کرد کە جەمعێکی زۆریان ئێستا لێرە لە پاریس لە پێرلاشێز لەسەر گڵکۆی دوکتور قاسملوو دەبینینەوە. ئەوە بۆ جارێکی دیکەش دەریخست دەوڵەتە مەرکەزییەکان ئەگەر بە لە سێدارەدانی پێشەوا قازی محەممەد پێیان وابوو بیرۆکەی کۆمار لەبەین دەچێ و حیزبی دێموکرات دەفەوتێ، دواتر حیزبی دێموکرات زیندوو بووە و درێژەی بە چالاکی و ڕەساڵەتی مێژوویی خۆی دا کە بەشێکی نەتیجەی کار و تێکۆشان و بەرهەمی خۆماندووکردنی ڕێبەرمان دوکتور عەبدولڕەحمانی قاسملوو بوو. د. قاسملوو حیزبایەتیی نەهادینە کرد، بۆیە تێرۆرکردنی دوکتور قاسملوو لەڕاستیدا نەیتوانی ئەو جووڵانەوەیە بوەستێنێ. خۆ ئەگەر دواتریش دوکتور سادق شەرەفکەندی کاتێک کۆبوونەوەی ئینترناسیۆنال سۆسیالیست لە ئاڵمان، لە شاری بەرلین بەجێهێشت بۆ ئەوەی لەگەڵ لایەنە ئێرانییەکان ڕێگاچارەیەک بۆ دروستکردنی ئۆپۆزیسیۆنێکی یەکگر و بەهێز دژی کۆماری ئیسلامی ببینێتەوە، بینیمان دوکتور شەرەفکەندیشیان تێرۆر کرد، بەڵام دیسان لەنێو کۆمەڵانی خەڵکدا تووڕەیی لە کۆماری ئیسلامی و ئۆمێد و هیوایەکی زۆرتر دروست بوو کە چۆن لەدژی کۆماری ئیسلامی خەبات و تێکۆشانی خۆمان بەرینەپێشێ.

لەسەر یەک ڕێبەرانمان ئەگەر لە سەردەمی زیندووبوونی خۆیاندا بە تێکۆشان و نەسرەوتنیان حیزبیان ڕێبەری دەکرد و جووڵانەوە و خەباتەکەیان دەبردە پێش، لە نەبوونی خۆشیاندا بۆ ئێمە ئۆلگوون. ئەگەر پێشەوا قازی محەممەد بە بنیاتنانی حیزبی دێموکرات و ڕاگەیاندنی کۆماری کوردستان نوور و ڕووناکایی خستە نێو گۆڕەپانی کوردایەتی و ناسیۆنالیزمی کورد، دوکتور قاسملووش بوو بە قۆتبنمای ئەو جووڵانەوەیە و مەسیرەکەی دستنیشان کرد و کردی بە حیزبێکی خاوەن دامەزراوەی بەهێز. بۆیە بۆ جارێکی دیکە ئێمە لێرە لە پاریس، لە پێرلاشێز وەکوو حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە هەموو کادر و ئەندامان و لایەنگرانەوە پەیمان نوێ دەکەینەوە ئەو ڕێبازە کە ڕێبازێکی شارستانییە، ڕێبازێکە لەپێناو مافە نەتەوایەتییەکانی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، ڕێبازێکە بۆ سەقامگیرکردنی دێموکراسی لە ئێران، ڕێبازێکە بۆ ئەوەی میکانیزمی بەکردەوە و چەندوچۆنیی چارەسەری پرسی کورد لە ئێراندا بدۆزرێتەوە، لەو ڕێبازە بەردەوام دەبین. هاوکات لەوەش دڵنیاین ئەگەر لە داهاتووشدا بە تێرۆر، کۆمەڵکوژی و مووشەک و درۆن و بە هەموو هێزیانەوە لێمان بدەن، ئەو حیزبەی دوکتور قاسملووی پێگەیاند، دەیان و سەدان کەسی دیکەش پێ دەگەیەنێ و ئەو خەباتە هەتا سەرکەوتن بەردەوام دەبێت.

لێردا جارێکی دیکە لە خزمەت ڕێبەرمان دەڵێین حیزبەکەت بە دوای نسکۆی لەدەستدانی جەنابت ئێستاش بەردەوامە. دوای جەنابت د. سادقی جێگرەوەت و ڕێبەرانی دیکەشمان تێرۆر کران، سەدان کادر و پێشمەرگەشمان لێ تێرۆر کرا و قوربانییەکی زۆرمان دا، تەنانەت بۆ یەکەمجار کۆماری ئیسلامی مووشەکی دوورهاوێژی لەسەر حیزبەکەی جەنابت تاقی کردەوە، بەڵام ئێمە کۆڵمان نەدا و نەوەستاین. لێرە جارێکی دیکە ئەو مزگێنییە دەدەین بە دوکتور قاسملوو کە حیزبەکەی بەڕێزت کە لە قۆناغێکدا تووشی کۆمەڵێک کێشە و موشکیلاتی نێوخۆیی بۆوە، هەموومان بە هەکەوە شانمان وەبەردا و حیزبمان کردە بە یەک. هەروەها هەموومان بەڵێن دەدەین کە بە یەکەیەوە ئەو حیزبە ئیدارە بکەین و بیبەینە ئەو شوێنەی کە لێی لە دایک بوو، بیبینەوە ئەو شوێنەی سیاسەتی پێ بکەین کە جەنابت هەمیشە ئارەزووت دەکرد حیزبی دێموکراتی کوردستان لە گۆڕەپانی سیاسیی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ئێران بێت.

ڕێبەرمان ڕۆحت شاد و ئێمەش درێژەدری ڕێگات دەبین.

[دەقی قسەکانی کاک خالید عەزیزی، وتەبێژی حیزبی دێموکرات لە پێرلاشێز لە ڕێوڕەسمی ٣٥ ساڵەی تێرۆری د. قاسملوو و هاوڕێیانیدا]

خالید عەزیزی:
حیزبی دێموکرات بە بەردەوامی هەوڵ بۆ تێرۆریستناساندنی سپای پاسداران دەدات

وتەبێژی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران شەوی هەینی ٢٢ی پووشپەڕ لە وتووێژێک لەگەڵ بەشی فارسیی تلویزیۆنی دەنگی ئەمریکا بۆ جارێکی دیکە ڕایگەیاند هاتنەسەرکاری مەسعوود پزشکییان ئاڵوگۆڕێکی سەرەکی لە سیاسەتەکانی کۆماری ئیسلامیدا پێک ناهێنێت.

کاک خالید عەزیزی لە نوێترین وتووێژی خۆیدا بە ئاماژەدان بە یاسا بنەڕەتییەکانی کۆماری ئیسلامی و دەسەڵاتی ڕەهای خامنەیی لە پێکهاتەی دەسەڵاتدا ڕایگەیاند ڕێگە بە مەسعوود پزشکییان نادرێت بەئاسانی مانۆڕی سیاسیی لە ئێراندا هەبێت و لە هەمان حاڵدا دژبەرانی کۆماری ئیسلامیی وریا کردەوە کە هاتنی پزشکیان درز نەخاتە گوتاری تێپەڕین لە تەواوەتیی ئەم ڕێژیمە.

کاک خالید لەو وتووێژەدا باسی لەوە کرد کە دژبەرانی کۆماری ئیسلامی پاش بزووتنەوەی ژینا دەرفەتێکی باشیان بۆ خوڵقا بۆوەی بتوانن ئاڵتێرناتیڤێک بۆ کۆماری ئیسلامی دروست بکەن، بەڵام بەباشی نەیانتوانی لەم دەرفەتە کەڵک وەربگرن و لە ئێستادا کۆماری ئیسلامی لە هەوڵدایە تاکوو لە ڕێگەی هەڵبژاردنەکانەوە وەها نیشان بدات ئەگەر ئۆپۆزیسیۆنێک هەیە لە نێوخۆیدایە و ئەو ئۆپۆزیسیۆنە دەرفەتی هاوبەشیی سیاسی و ململانێی هەیە و دەتوانێ بە دەنگی خەڵک بگاتە دەسەڵاتیش.

وتەبێژی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە ئاماژەدان بە کێشە و گرفتەکانی خەڵک وەک کێشەی ئابووری و حیجابی زۆرەملێ ڕایگەیاند کۆمەڵگەی ئێران و بەتایبەتی کوردستان لەلایەن کۆماری ئیسلامییەوە ئەمنییەتی کراوە و دەبێت حیزبە دژبەرەکانی کۆماری ئیسلامی لەگەڵ نێوخۆی ئێراندا پێوەندییەکی پتەویان هەبێت تاکوو بتوانن بە باشی لە ڕاستییەکانی نێو کۆمەڵگەی ئێران ئاگادار بن.

کاک خالید عەزیزی لەم پێوەندییەدا پشتڕاستی کردووەتە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەم چوارچێوەیەدا بەباشی توانیویەتی پێوەندییەکانی خۆی لەگەڵ خەڵکی کوردستاندا ڕابگرێت و هەر ئەوەش بووەتە هۆی ئەوەی کە لە تێپەڕاندنی قەیرانەکاندا سەرکەوتوو بێت.

عەزیزی بە ئاوڕدانەوەیەک لە دروشمەکانی خەڵکی کوردستان لە کاتی خۆپیشاندانەکانی "ژن، ژیان، ئازادی" کە ڕەنگدانەوەیەک بوو لە دروشمەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران گوتی: "دەبێت بابەتی پێوندیی حیزبەکان لەگەڵ خەڵکی نێوخۆدا لە هەموو بەشەکانی دیکەی ئێرانیش گشتگیر بکرێت و بە هاوکاریی هەموو لایەنەکانی دیکەی دژبەری کۆماری ئیسلامی ئەم پرۆسەیە بەرەوپێش بچێت".

وتەبێژی حیزب لە بەشێکی دیکەی قسەکانیدا و سەبارەت بە بەتێرۆریستی ناساندنی سپای پاسداران لەلایەن وڵاتانی ڕۆژئاواییەوە جەختی لە سەر ئەوە کردەوە کە حیزبی دێموکرات لەم پێوەندییەدا بێهەڵوێست نەبووە و هەر لە سەرەتای ئەم پرۆسەیەوە لە ڕێگەی دامەزراوە و دەستوپێوەندییەکانی خۆیەوە لە ئورووپا و ئەمریکا بەدواداچوونی بۆ ئەم بابەتە کردوە

بەڕێز عەزیزی هەر لەم پێوەندییەدا و لە کۆتایی قسەکانیدا بە ئاماژەدان بە ٣٥ ساڵەی تێرۆرکردنی دوکتۆر عەبدولڕەحمان قاسملوو لەلایەن کۆماری ئیسلامییەوە ڕایگەیاند کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەردەوام لە هەوڵدایە تاکوو دۆسییەی ئەم تێرۆرە وەک کەیسێکی یاسایی بذرێتە دادگا نێودەوڵەتییەکان.

درێژەی ل ١

هەمیشە قاسملوو، قاسملوو لە هەموو مەتەرێزێکدا

... وەک «مۆدێرنیتەی ڕێبەرانی کورد» و وەک «پێغەمبەری ئاشتی» پێناسە کراوە.

خولیای سیاسی و خەباتی د. قاسملوو تەنیا رزگاریی نیشتمان نەبوو، بەڵکوو لە مەودایەکی هەراوتردا خەونی کۆمەڵگەیەکی ئازاد و دێموکراتیک و پێشکەوتنخوازانەی بۆ مرۆڤی کورد و نیشتمانی کوردستان دەدی و بەم پێیەش دیسکۆرسی خەباتی سیاسی و بزووتنەوەی رزگاریخوازانەی حیزبی دێموکرات و رۆژهەڵاتی کوردستانی لەسەر بنەمایەکی میللی دێموکراتیکانە دارشت. هەروەک باسیش کرا بەشێکی زۆری نزیکایەتی و دۆستایەتیی ئەو کەسایەتییە سیاسی و مرۆڤدۆستانەی کە ئێستا بەپیری پرسی کوردەوە دێن و لە کۆڕ و کۆمەڵە نێونەتەوەییەکاندا بەرگری لە مافی کوردان دەکەن، دەگەڕێتەوە بۆ هەوڵ و تێکۆشانی بێ وچانی دیپلۆماسیی د. قاسملوو و ئەو کاریگەرییە بەرفراوانە سیاسییەی کە لە مەیدانی سیاسەتی جیهانیدا داینا و وەک میراتێکی بایەخدار لەدوای خۆی بۆ حیزبی دێموکرات و بزووتنەوەی نەتەوەی کورد بەگشتی بەجێی هێشت.

گرینگیی ڕێباز و ئەندێشەکانی د. قاسملوو تەنیا لە چوارچێوەی سەردەمی خۆیدا بەرتەسک نابێتەوە و هەرچی زیاتر بەسەر کاتی شەهیدبوونیدا تێدەپەڕێ، حەقانییەت و گرینگییەکەی زیاتر دەردەکەوێ و خۆ دەنوێنێ.

کاریگەریی دوکتور قاسملوو لەسەر بردنەپێشێی دۆزی کورد نەک هەر لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بگرە لە بەشەکانی دیکەی کوردستانیش _بەتایبەت باشوور_ ڕوخسارێکی تایبەتیی بە ناوی قاسملوو و مانایەکی تایبەتتری بە کاراکتەری سیاسیی ئەو داوە. قاسملوو کوردستانی لەتوپەتکراو و سنووورە کێشراوەکانی نێو نیشتمانەکەی خۆی دەدی، دوژمنانی نەتەوەکەشی باش ناسیبوو؛ دەیدی کە ڕێژیمەکانی زاڵ بەسەر کوردستان لە هەر کام لە بەشەکانی نیشتمانەکەی چاری کوردەکانی خۆیان ناوێ و چاویان لە کوردی بەشەکانی دیکەیە بۆ گەیشتن بە مەرامەکانیان؛ بۆیەش فێری کردین کە دەکرێ ناکۆکیی دوژمنانی نەتەوەکەت لە بەرژەوەندیی دۆز و سەروەریی پرسی سیاسیتدا بقۆزیتەوە، بەڵام ناکرێ و نابێ لەسەر حسێبی پرس و بەرژەوەندیی کورد لە بەشێکی کوردستان چاوت لە دەسکەوتێک بێ بۆ خۆت!

قاسملووی مەزن دەیزانی کورد خۆی پەرەمپەرەم و پەرتەوازەن، ڕێگای خەبات و چارەسەری پرسەکەشی پڕ «کەند و لەند و گەوە»، بۆیە لەم ڕێگە ئەستەم و دژوارەدا بەدووی دۆست و پارتنەرەوە بوو لەسەر بنەمای بەرژەوەندیی هاوبەش. بۆ ئەوەش هەگبەکەی پڕ بوو لە مەعنەوییاتی مرۆیی.

قاسملووی گەورە هەر دوور نەیدەڕوانی، بەڵکوو ڕوون دەیڕوانی و سیلەی دەگرت. خەباتە ڕەواکەی ئەو کاتە بە سەرکەوتوو دەزانی کە گەیشتبێتە کەنارەکانی ئاشتی و ئارامی. ئەو باوەڕی قووڵی هەم بە مافەکانی نەتەوەکەی و هەم بە پێکەوەژیانی خەڵک و ژیارەکان دی لە تەنیشت یەکتر هەبوو؛ باجی ئەم باوەڕەش هەم بۆ خۆی و هەم بۆ حیزب و نەتەوەکەی گەلێ قورس بوو، و گیانی لەسەر دانا.

دوگماتیزم و چەقبەستن لە بیرکردنەوە و باوەڕەکانی قاسملوودا جێیان نەبوو، ئەو سیاسەتی نەک لەسەر بنەمای تیوریی نەگۆڕ، بەڵکوو لەسەر بنەمای زانست و داتا و لێکدانەوە دەکرد کە هەموویان بگۆڕن. ئەو لە توێی تیۆرییەکاندا بەدوای چارەسەری پرسی نەتەوەکەی نەدەچوو، بەڵکوو قوڵی لێ هەڵدەکرد و لە مەیدانی کردەوەدا بنیاتی دەنا؛ بۆیەش حیزبەکەی لە سەردەمی بەڕێوەبەریی ئەودا ببووە گەورەترین هێزی کوردی و، هەروەها خاوەن و داهێنەری بنچینەییترین پرەنسیپ و دەسکەوتە نەتەوەییەکان. لەم سۆنگەیەوە ڕەخنەی ئەو لە ڕابردووی دۆزی نەتەوەکەشی هەر لەپێناو بنیاتنانی داهاتوویەکی گەش بوو.

میراتی د. قاسملوو هەر ئەم بەها و بایەخانە نین کە هێنایە نێو حیزبەکەی و ئێستاش جێی شانازی و فەخرپێکردنن، میراتی قاسملوو وانەکانیەتی بۆ بەردەوامیی خەبات و لە سەنگەردا مانەوە هەتا دواترۆپکی سەرکەوتن. ئەو بوو فێری کردین کە دێموکراسی چەند بۆ دابینبوونی مافەکانمان گرینگە، سەربەخۆیی سیاسی و بڕیاردانمان بۆ مانەوەمان بە سەربەرزی چەندە زەرووورە و، واقعبینیمان لە سیاسەتدا چەندە پێویست. دەرسی ئەوەی داداین شێلگیر و بوێر بین و لە بڕینی هەڵەمووتەکانی بەرەو ئامانجدا دەستی هیوا بەرنەدەین و ئیمانمان بە سەرکەوتن پتەو بێ. دەرفەت بخولقێنین و هەلە ڕەخساوەکان لەکیس خۆمان نەدەین. دەستی خۆمان نەبەستین و چاولەدەستی خەڵکیش نەبین.

زامی لەدەستدانی قاسملووی ڕێبەرمان بەژانە و لەکیسچوونی، ئەویش بە دەستی غەدر و تاوان برینێکی ئاوەڵایە، قەتماغە نابەستێ و لە پووشپەڕی هەموو ساڵێکدا جاڕی ئەم ناعەداڵەتی و بێدادییە دەدا کە دەرحەق بە تێرۆرەکەی ڤییەن کراوە. بۆیە ئەم پەروەندەیە لە ویژدانی مرۆڤایەتی و لە ڕوانگەی ئێمەوە لە دەسەڵاتی دادی ئۆتریشیشیدا هەروا کراوە و ئاوەڵایە. بێگومان قاسملوو مێژوویەکە دەیخوێنینەوە، وانەیەکە فێری دەبینەوە، سەرمەشقێکە هەموو کاتێ لەبەر چاومانە و، ڕێباز و ئامانجێکە کە لە ئاسۆی ڕوانین و لە قووڵایی فەلسەفەی ڕامانەکانیدا پێی دەگەین. لە ئێستاشدا کە ڕۆژهەڵاتی کوردستان ژانی شۆڕشێکی نوێ گرتوویەتی، ئەوا دیسان ناو و یاد و وانەکانی قاسملوون باڵیان بەسەر ڕەوتی ڕووداوەکان کێشاوە و ئەوە قاسملوویە وەک ڕێبەر و وەک ڕزگاریدەر –بەهۆی بەها و بایەخە شۆڕشگێڕی و میراتە فکری و مەعریفەییەکەوە– خویا بووە.

مستەفا مەولوودی:

خەڵکی کوردستان سیاسیتر و مافویستتر لە ناوچەکانی دیکەی ئێرانن

دیمانە: زانیار حوسێنی

ئاماژە: دوو حەوتوو دوای ڕاگەیاندنی ئاکامی بەناو هەڵبژاردنەکان پرس و پرسیارەکان لەسەر پێگەی سەرکۆماری لە نیزامی کۆماری ئیسلامی، دۆخی خەڵک و بەڵێنەکانی پزشکیان، هێناوەی ڕیفۆڕمخوازەکان بۆ نیشاندنی وێنایەکی دی لە ڕێژیم بۆ تێپەڕین لە قەیرانەکان و هەروەها ئاسۆ و دوورەدیمەنی خەبات و ناڕەزایەتییەکانی خەڵکی ئێران بەتایبەت کوردستان، ڕۆژەڤی سیاسیی کۆڕوکۆمەڵە سیاسییەکانن. "کوردستان" بۆ باس لە سیاسەت و خوێندنەوەکانی حیزبی دێموکرات دیمانەیەکی لەگەڵ کاک مستەفا مەولوودی، ئەندامی ناوەندی بەڕێوەبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کردوە.

لەگەڵ ئەوەدا پزشکیان بە کەمترین دەنگ لە مێژووی هەڵبژاردنەکانی سەرکۆماری لە مێژووی ئێراندا ناوی لە سندووەکانی دەنگدان هاتە دەرێ، بەڵام هەر ئەو کەمایەتییە بەشدارەش بەهیوای ئاڵوگۆڕ لە دۆخی وڵاتدا بەشدارییان کردوە. پرسیار ئەوەیە پێگەی سەرکۆمار لە پێکهاتەی کۆماری ئیسلامی و ڕادەی دەسەڵاتی بۆ ئاڵوگۆڕ لە سیاسەتەکانی نیزام و بەڕێوەبەریی وڵات چەندە؟

٦٢ میلیۆن کەس لە ئێران مافی بەشداری و دەنگدان لە هەڵبژاردنەکانی هەبوو، بەڵام بەپێی ئامارەکانی ڕژیم کە جێگای باوەڕ نین و پێوەی دەنرێن، لە دەورەی یەکەمدا بەشداریی خەڵکد کەمتر لە سەدا چل و لە دەوری دووهەمدا کەمتر لە سەدا پەنجا بووە. خۆ ئەگەر ئەم داتایە ڕاستیش بێ، نیزیکەی ١٦ میلیۆن کەس دەنگی داوە بە مەسعود پزیشکیان، یانی نیزیک یەک لە چواری ئەو کەسانەی مافی دەنگدانیان هەبوو. بەو جۆرە پێگە و پشتیوانی خەڵکی وڵات بۆ پزیشکیان زۆر لاوازە و ناوبراو ناتوانێ زۆر پشتگەرم دەبێ بۆ جێبەجێکردنی پرۆژە و بەرنامەکانی، جا ئەگەر پرۆژە و بەرنامەیەکیشی هەبێ. چونکی ناوبراو هاوکات لە دەرکەوتنی ئاسایی و هەندێ ڕەخنەی گشتی لە دۆخی وڵات کە لە کێبرکێیەکانی هەڵبژاردندا زۆر ئاساییە، زۆر بەڕاشکاوی ڕایگەیاندوە کە پرۆژەم نییە و پرۆژەی من ئەو ڕێکارانەن ڕێبەر! دیاریی کردون یان دیارییان دەکات!

خۆ ئەگەر چاوێک بە یاسای بنەڕەتی ئێراندا بگێڕین، دەبینین دەسەڵاتی تەواو بۆ ڕێبەرە و سەرکۆمار لە ڕژیمی کۆماری ئیسلامیدا نەفەری دووهەمە. بۆیە ئەگەر بیشیهەوێ گۆڕانێکی جیددی لە سیاسەتی گشتیی نیزامدا دروست بکات، لە ڕاستیدا بۆی ناکرێت. دیاریکردنی هێڵی سیاسەتە گشتییەکانی ڕژیم لە دەسەڵاتی ڕێبەردایە و چاوەدێری ئەم هێڵە سیاسییانەش هەر بە ڕێبەرە؛ ڕێبەری کۆماری ئیسلامی فەرماندەری گشتیی هێزە چەکدارەکانە، سیاسەتی ستراتیژیکی دەرەوەی وڵاتیش هەر لە پاوانی ڕێبەردایە، کاربەدەستە پلەبەرزەکان و سەرۆکی دەسەڵاتی دادوەری ڕێبەر دیارییان دەکات و زۆر ئەرک و سەلاحییەتی دیکە لە دەست ئەودایە و ئێستا باسی ئێمە نییە. سەرکۆمار بەپێی یاسای بنەڕەتی زۆرتر ئەرکی بۆ دیاری کراوە تا سەلاحییەت و دەستکراوەیی لە کارەکاندا، هەر بۆیە ئەگەر سەرکۆمار بیهەوێ گۆڕانێکی بنەڕەتی دروست بکات، ئەوە لە توانایی و دەستئاوەڵایی سەرکۆماردا نییە؛ ئەزموونی هەشت ساڵ سەرکۆماریی خاتەمی و لەدوای ئەویش ڕۆحانی کە زۆر لە پزیشکیان بەهێزتر بوون، دەرخەری ئەو ڕاستییەن سەرکۆمار لە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیدا ناتوانێ گۆڕانێک دروست بکا.

باسی سەرەکی هەرە ئەوەیە ئاماژەتان پێ دا. ئیسلاحتەڵەبەکان ئەوکات و لەوپەڕی بەهێزیی خۆیاندا چییان لە بەرژەوەندیی خەڵک لە ساختاری کۆماری ئیسلامیدا گۆڕی کە لە دۆخی ئێستادا لە دەستیان دێت؟

سێناریۆ جۆراوجۆرەکانی ڕێژیمی ئێران لە ماوەی دەسەڵاتداریدا زۆر کەسی تووشی گومان و سەرسووڕمان کردوە؛ ئەو شێوەیە لە پەسندکردنی شیاوی بۆ کاندیدابوون لەلایەن شۆڕای نیگابان یەک لەو سێناریۆیانەیە کە یاری بە شعووری خەڵک دەکات، دەنا بەپێی دەستوری بنەڕەتی دەسەڵاتی تەواو لەدەست ڕێبەری کۆماری ئیسلامیدایە و وەک لە ماددەی ١١٣ی یاسای بنەڕەتیدا هاتوە "سەرکۆمار دوای ڕێبەر، بەرپرسی فەرمیی وڵاتە جیا لەو ئەرک و سەلاحییەتانەی بۆ ڕێبەر داندراوە". دەی ئەگەر سەیری ئەرک و دەسەڵاتی ڕێبەریش دەکەی، ڕاستی هەموو دەسەڵاتە کاریگەر و شوێندارەکان لە پاوانی ئەودان. کاتی خۆی خاتەمی دانی بەوە دانا سەرکۆمار تەداروکچییە، یان بە جۆرێکی دیکە بڵێین جێگرە بۆ ڕاپەڕاندنی کۆمەڵێک کاری سنووودار کە ڕێگای چارە و یەکلاکردنەوەیان هەر لەلای ڕێبەرە و سەرکۆمار بە یاسا دەست و باڵی بەستراوە. لەو چەند ڕۆژەشدا کە باس لە ڕۆڵی سەرکۆمار لە ئێران دەکرا، کۆی جومگەکانی دەسەڵاتیان بە ٢٩ جومگە دانا کە ٢١ جومگە بۆ ڕێبەر و ٧ جومگەیان بۆ ناوەندەکانی ئایینی داناوە و تەنیا یەک جومگەیان بۆ سەرکۆمار هێشتۆتەوە. جیا لەوەش دەڵێن لە ١٨ وەزیر لانیکەم ٩ کەسیان بە ڕەزامەندی خامنەیی دەبێ دیاری بکرێن؛ لام وایە بۆ وەزیرەکانی دیکەش ڕاوێژی لەگەڵ دەکەن. هەر بۆیە هەڵبژاردنەکانی سەرکۆماری لە ئێران لە هەموو ئەو ١٤ خولەی پێشوودا گۆڕانکاریی لە بەرژەوەندیی خەڵکدا لێ نەکەوتۆتەوە، خۆ هەر ئەوکات کە چارەنووسی برایم ڕەئیسی نادیار بوو، و خامنەیی دۆعای خێری بۆ کردن، گوتیشی کە جێی هیچ نیگەرانییەک بۆ ڕاپەڕاندنی کاروباری وڵات نییە، چونکی هەمووی لە بن دەستی خۆیدایە. لەوەش بترازێ هەموو ئەو کەسانەی بۆ گەمەی هەڵبژاردن تەئیید دەکرێ، پێشتر بەتەواوی پێبەندیان بە ڕێژیم، یاسای بنەڕەتی و ڕێبەر سەلماوە و هەموو ئەو نەهامەتییانەش بەسەر خەڵکی ئێران هاتوون، هەموو لە دەورانی سەرکۆمارییی سەرکۆمارەکاندا بووە؛ ئەدی بۆ نەیانتوانیوە لە بەرژەوەندیی خەڵکدا کارێک بکەن. خۆ زۆرترین تێرۆرەکان، سەرکوتی ناڕەزایەتی و خۆپێشاندانەکانیش هەر لە سەردەمی بەناو دەوڵەتی "سازندگی" و ڕیفۆڕمخواز و ئێعتدالگەراکاندا کران. بۆیە دۆخ و چارەنووسی دەوڵەتی پزشکیانیش لەوە بەدەر نابێت.

لەگەڵ ئەوەشدا پێتان وانییە هاتنی ڕیفۆڕمخوازەکان لە قۆناغە هەستیارەکانی مێژووی کۆماری ئیسلامیدا ڕێژیمی لە زۆر قەیران ڕزگار کردوە؟ بۆ نموونە ساڵی ١٣٧٦ و دوای بڕیاری دادگای مێکونووس کە خاتەمییان هێنایە پێشێ. یان قۆناغی دوای سەرکۆماری ئەحمەدینژاد بە قوتکردنەوەی حەسەن ڕوحانی و هەروەها لە قۆناغی ئێستای دوای بزووتنەوەی ژینادا؟

لە مێژووی کۆماری ئیسلامیدا دەبینین هەرکات حکوومەت خراپ سیاسەتی کردوە و لەو سۆنگەیەوە بێزاری زۆری لەنێو وڵات و خەڵکدا لێ کەوتۆتەوە، یان دەستێوەردانی ڕێژیم لە ناوچەکەدا سنووورە دیاریکراوەکانی بەزاندوە و بەرژەوەندیی وڵاتانی ناوچە و هێزە خاوەن بەرژەوەندییەکان لە ناوچەی زیاد لە پێویست وە مەترسی خستوە و ئەگەری کاردانەوە و گۆڕینی دۆخ لەدژی ڕێژیم هەست پێکراوە، یان ڕێژیم خۆی بۆ هەندێ گۆڕانکاری پێویستیی بە گۆڕینی ستراتیژی و ئەجێندای سیاسی بووە، زیرەکانە هاتوە و کەسانێکی وەپێش داوە بۆ ئەوەی لە نێوخۆ خەڵک و لە دەرەوەش وڵاتان و بیروڕای گشتی هەڵخرێنن. ئەوەی بە پۆلیسی باش و خراپ، یان هەڵبژاردنی خراپ لەهەمبەر خراپتریش ناوی دێت. بەڵام لەگەڵ ئەو گەمە و سیناریۆسازییانە، ئەو نیزامە لەڕووی سیاسی، ئابووری، کۆمەڵایەتی و پێوەندیی نێودەوڵەتی ڕۆژ بە ڕۆژ تووشی قەیرانی جۆراوجۆری زیاتر بووە. ئەوە ڕوونە دەسەڵات لە ئێراندا بە ڕێبەرە نەک سەرکۆمار کە ٤ ساڵ جارێک دەگۆڕدرێ. هەروەها لە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیدا زۆر دەسەڵاتی فەرمی و نافەرمی و ئایینی و ئایینزایی سەیر و سەمەرە و هاوتەریب یان بڵێین لەسێبەردا دروست کراون. بۆ نموونە هەر ئێستا کە پزیشکیان بۆتە سەرکۆمار دەیان سایت و نیهاد و ناوەندی جۆراوجۆر و ڕووحانی و مۆرەی نیزامی و ئەمنییەتی خەت و نیشانی قوت بوونەتەوە بۆوەی پشکیان لە کابینەکەیدا هەبێت. کاتێکیش چاو لە سەرکۆمارە هەرە بەهێزەکانی ڕیفۆرمخوازەکان یانی خاتەمی و ڕووحانی دەکەین، دەبینین ئەوانیش هیچیان پێ نەکراوە و تەنانەت هاواریان لێ بڵێند بووە کە ئەو بازنە بچووکە سەلاحییەتەکەی بە هۆی کۆسپ خستنە سەرڕێی ئەوانی تر کەوتۆتە مەترسی و هیچیان لە دەست نەهاتوە بیکەن. جا کەسێکی وەک پزیشکیان کە بەهەموو حسابێک لە هەردووکیان لاوازترە، سروشتییە چاوەڕوانی زیاتری لێ ناکرێ و دەرگا لەسەر ئەو پاژنەیە دەگەڕێ ٤٥ ساڵە دیاری کراوە.

پێتان وانییە دەمامکەکانی پزشکیان هەر لە چەند ڕۆژی یەکەم و زۆر زوو لادران؟ بە سەرنجدان با ڕابردووی سەرکۆمارەکانی پێشوو لە چوارچێوەی ڕێژیمدا چ داهاتوویەک بۆ ئەو وێنا دەکەن؟

مەسعود پزیشکیان لە دەورانی کێبەرکێ بەناو هەڵبژاردندا بەنیسبەت لەوانی دیکە قسەی باشتری دەکرد و ئەوەش بۆتە هۆی ئەوەی چاوی زیاتری لەسەر کۆ بێتەوە و کۆمەڵێک ئومید و چاوەڕوانی لەسەر دروست بکرێت. دیارە وەک دەزانین لانیکەم سەتا ٦٠ی خەڵک بایکۆتی هەڵبژاردنەکانیان کرد و ئەوەش ئەو خوێندنەوەیەی بۆ دەکرێ کە ئەو زۆرینەیە خوازیاری تێپەڕبوون لە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامین و هیچ هیوایەکیان بەو ڕێژیمە نییە و بیریان لای ڕووخانی ڕێژیم و گۆڕینی نیزامە. پزشکیان مۆرەی موخلیسی ئەو ڕێژیمە بووە و کارنامەی سیاسیی ئەو لە بەشداریی لە شۆڕشی بەناو فەرهەنگی لە زانکۆکان، لە سەپاندنی حیجابی زۆرەملێ، یان لە پەردەپۆشکردنی کوشتنی بەئانقەستی زارا کازمی، پەیامنێری ئێرانی-کانادایی لە زیندانی ئێڤینی تاران هەمووان دەیزانین. هەر خۆی لە دەورانی کێبەرکێی هەڵبژاردندا لە زانکۆی تاران بەڕاشکاوی ڕایگەیاند شوێنکەوتووی ڕێبەرە و کەس لەو ئاستەدا نییە ڕەخنە لە خامنەیی بگرێت. تەنانەت هەرچەند بەشێک لە ڕیفۆڕمخوازەکان لە دەوری هالاوان، بەڵام ئەو زۆر ڕاشکاوانە ڕایگەیاندوە ئوسوولگەرایە. هەروەها نەیشاردۆتەوە کە بۆ کاروباری وڵاتیش بەرنایەکەی ئەوتۆی نییە و چاوی لە زاری ڕێبەری کۆماری ئیسلامییە و پلان و بەرنامەکانی ئەو جێبەجێ دەکات. لە کاتی سەرکەوتنیشدا بەر لەوەی دەستخۆشی و سوپاس لە خەڵک بکات، سوپاسی ویلایەتی فەقیهی کرد و گوتی ئەگەر ڕێبەری کۆماری ئیسلامی چاکەی لەگەڵ نەکردبا، ناوی ئەو لە سەندوق دەرنەدەهات. جا کەسێک ئەو بەو

درێژە بۆ لاپەڕەی ٥

هێزی هەڵبژاردن لە کۆمەڵگەی دێموکراتیکدا

حەسەن ساڵحزادە

دەکرێ هەڵبژاردنەکانی پارلمانیی یەکیەتیی ئوروپا لە فەڕانسە لە ڕۆژی ٩ی ژووئەنی ئەمساڵ بە خاڵێکی گرینگی مێژووی بۆ ئەم وڵاتە دابندرێت. ڕۆژی یەکشەممە ٩ی مانگی ژووەن، ئاکامی بەرایی هەڵبژاردنەکان وەکوو نەریتی هەمیشەیی، کاتژمێر ٨ی ئێوارە لە کاناڵە تەلەویزیۆنییەکان بڵاو بوونەوە و بە ئاگاداری خەڵک گەیشتن. ئامارەکان نەک‌هەر خەڵکیان تووشی سەرسوڕمان کرد، بەڵکوو بە هیچ شێوەیەک بە دڵی پارتی دەسەڵاتدار و بەتایبەت سەرکۆمار ئێمانوێل ماکرۆن نەبوون. بەڵام ئەمە دەنگی گەلە، کێ دەتوانێ ڕووبەڕووی ببێتەوە یان حاشای لێبکا؟ چەند خولەک لە دوای بڵاوبوونەوەی ئاکامی هەڵبژاردنەکان، سەرکۆمار ماکرۆن لە ڕێگەی پەیامێکی ویدیۆیی، مجلیسی نیشتمانی کە ژوورە گەورەکەی پارلمانی فەڕانسەیە، هەڵوەشاندەوە و داوای کرد کە دەبێ ٣ حەوتوو دواتر هەڵبژاردنی پێشوەختەی بۆ بکرێت.

دەنگی ناڕەزایەتیی خەڵک لێرەوە سەری هەڵدا، لە ئاکامی هەڵبژاردنەکان بۆ دیاریکردنی نوێنەرانی فەڕانسە بۆ پارلمانی یەکیەتیی ئوروپا پارتی کۆمەڵی نیشتمانی -کە بە پارتێکی توندڕۆی ڕاست ناسراوە و لە ساڵی ١٣٧٢ەوە دامەزراوە- ٣٤٪ ی دەنگەکانی بە سەرۆکایەتیی ژۆردان باردێلای ٢٨ ساڵە و بە پشتیوانی خانم مارین لۆپێن، وەدەست هێنا. ڕۆنێسانس، پارتی حیزبی دەسەڵاتدار بە سەرۆکایەتیی گابریەل ئاتالی سەرەکوەزیران و بە پشتیوانی ئێمانوێل ماکرۆن بە دەستەبەرکردنی ١٥٪ی کۆی دەنگەکان جێگەی خۆی لە پلەی دووهەمدا نیشان دا، دیارە ئەوەش بۆ پارتی دەسەڵاتدار دەتوانێ پلەیەکی زۆر ناجێگیر بێت.

هەروەک ئاماژەی پێ درا، ئاکامی ئەم هەڵبژاردنە لە ماناو کردەوەدا بایەخی نوێنەرایەتیی کۆماری فەڕانسەی لە سەرکۆمار کەم دەکردەوە، هەر بۆیە چاوەڕوان دەکرا دەبێ بەربەستێک لە بەردەم گەشەی پارتی کۆمەڵی نیشتمانیدا دابنێ و سنوورێکی بۆ دیاری بکا. دیارە پرۆسەی هەڵبژاردنی مەجلیسی نیشتمانی بۆ پارلمانی فەڕانسە، بە ڕەوتی ئاسایی خۆی دەبوا لە ساڵی ٢٠٢٧ واتە لە سێ ساڵی داهاتوودا ئەنجام بدرایەت، بەڵام ترسی سەرکۆمار ئەوە بوو پارتی توندڕۆی ڕاست بە ناوی کۆمەڵی نیشتمانی لە ماوەی ئەم ٣ ساڵەدا دەرفەتی ئەوەیان دەبێت جێگەی خۆیان قایم بکەن و لە هەڵبژاردنەکانی ساڵی ٢٠٢٧ی سەرکۆماریدا دەسەڵات وەدەستەوە بگرن. هەربۆیە لە پەیامە ویدیۆییەکەیدا، سەرکۆمار پارتی کۆمەڵی نیشتمانیی بە مەترسی جیدی بۆ داهاتووی فەڕانسە ناو برد و داوای لە دەنگدەران کرد لە ڕێگەی سندووقەکانی دەنگدانەوە ڕێگری لە گەشەی ئەو حیزبە بکەن، ئەگینا مەترسیی ئەوە هەیە کۆماری دیموکراتیکی فەڕانسە بەرەو هەڵدێر بڕوات.

بەشێک لە دەنگدەران لە سەرکۆمار ناڕازی بوون و پێیان وابوو ئێمانوێل ماکرۆن وادە و بەڵێنەکانی ٢ ساڵ لەمەوبەری خۆی کە لە میانەی هەڵبژاردنی سەرکۆمارییدا بە خەڵکی دابوو، جێبەجێ نەکردوە. ئەگەرچی سەرکۆمار بە دەنگی زۆرینەی خەڵک و لە پرۆسەیەکی سیاسی دیموکراتیکدا هەڵبژێردراوە، هەربۆیە زۆر زوو دانی بەوە دا نا کە گوێی لە دەنگی ئەوان بووە. داتاکان ئەو ڕاستییە دەردەخەن کە پێشبینیی سەرکۆمار بۆ ئەم قۆناخەی دەسەڵاتەکەی خوێندنەوەیەکی هەڵە بووە. ئەو بە شێوەیەکی یاسایی پارلمانی هەڵوەشاندەوە هەتاکوو بە خەیاڵی خۆی جارێکی دیکە بە دەنگی خەڵک متمانە بە دەسەڵاتەکەی بدات. لە لایەکی دیکەشەوە بەتەما بووە بتوانێ هەتا ساڵی ٢٠٢٧ بەبێ سەرئێشە بەرنامە و پلانەکانی جێبەجێ بکات. بەڵام وەکوو دیتمان، خوێندنەوەی سەرکۆمار ماکرۆن بۆ داهاتووی فەڕانسە هەر هەمووی ئاکامی پێچەوانەی لێکەوتەوە. لە هەمووی گرینگتر ئەوەیە دەنگی خەڵکی ڕێگەی پێ نادات کە لەسەر ویستی خۆی و لیستی حیزبەکەی سەرەکوەزیران هەڵبژێرێت.

بە دوای هەڵوەشانەوەی مەجلیسی نیشتمانی فەڕانسە، پارتە سیاسییەکان کە کەمتر لە ٣ هەفتە دەرفەتیان لەبەر دەم خۆیاندا دەبینی، خۆیان لە ٣ بەرەی سەرەکیدا بۆ هەڵبژاردنی چارەنووسسازی ٣٠ی مانگی ژووئەن ساخ کردەوە. بەرەکان بریتی بوون:

١. ئانسامبل (بە یەکەوە)، بە سەرۆکایەتیی سەرۆکوەزیران گابریەل ناتال، لاوی تێزبیری ٣٥ ساڵە،

٢. بەرەی نوێی گەل (پێکهاتوو لە پارتەکانی سۆسیالیست، کۆمۆنیست، ئیکۆلۆژیست کۆڵنەدەر)،

٣. کۆمەڵی نیشتمانی یان ڕاستی توندڕۆ بە سەرۆکایەتی ژۆردان باردێلا، لاوی ٢٨ ساڵە.

لە ماوەی سێ هەفتەی بانگەشەدا، گەلێک باس و دیبەتی ورد و چڕ هاتنە سەر شاشەی میدیاکان کە خەڵکی فەڕانسە بە سەرنجەوە بەدواداچوونیان بۆ دەکردن. جێی ئاماژەیە، کۆمەڵی نیشتمانی هەمان بەرەی نیشتمانییە کە ٢ ساڵ لەمەوبەر ئاڵوگۆڕی بە سەر پێڕەو تەنانەت ناوی حیزبەکەشدا هێنا. هەروەها ژۆردان باردێلای وەک سەرۆک بۆ دیاری کرت؛ ئەگەرچی هەر لەلایەن خانم مارین لۆپێن‌وە ئیدارە دەکرێ. ئەم حیزبە ساڵی ١٩٧٢ لە لایەن باوکی خانم لۆپێن بۆ دژایەتیی بیانییەکان دامەزراوە و هەردەم وەک پارتێکی شۆوێنیستی- ڕاسیستی چاوی لێ کراوە. هەروەها دژایەتیی توندی لەگەڵ ئیسلامی سیاسی و چەپەکان بە گشتی هەیە. لە ساڵانی ڕابردوودا خەڵک لە ڕێگەی سندووقەکانی دەنگدانەوە، بەتایبەت خولەکانی یەکەم، بە مەبەستی ترساندنی حیزبی دەسەڵاتدار دەنگیان پێ دەدا، تەنانەت برێک جار دەبوونە گاڵتەجاڕی هەڵبژاردنەکانیش. بەڵام ئەمڕۆ ئەوەتا دەبینین کە لە کۆمەڵگەیەکی دیموکراتیکدا، بە ڕاستە لیبراڵەکان و هەموو حیزبە چەپ و سۆسیالیستەکان ناتوانن بەری پێبگرن. جێی سەرنجە کۆمەڵی نیشتمانی زامەکانی کۆمەڵگەی بە وردی دەستنیشان کردوە و مژدەی ساڕێژبوونیان بە خەڵک دەدا. بۆ وێنە، مەسەلەی توانای کڕین، دابەزینی ڕادەی ماڵیات، بەرزنەسەرەوەی ئاستی مووچە، ڕیفۆرم لە پرسی پەنابەران، ئەمنییەت، پەروەردە و یاسای خانەنشینی، چەند پرسی بنەڕیتین کە بۆ خەڵک گرینگیان هەیە.

بەوتەی زۆربەی بینەرانی دیبەتەکان، پلانەکانی کۆمەڵی نیشتمانی لە دروشمێک زیاتر نین و هەر هەموویان بە ئاماژە بە داتا و ژمارە لەلایەن پارتەکەی ئێمانوێل ماکرۆن‌ەوە بەرپەرچ دراونەتەوە، بەڵام بەو حاڵەش خەڵک لە سەرکۆمار هەر تووڕەن و لە بڕیاڕی خۆیان پاشگەز نابنەوە. وەک ئاماژەی پێ درا، وادەی سەرکۆمار ٣٠ ژووەن بوو، هەتا لەو ڕۆژەدا خەڵک بێنە سەر سندووقەکانی دەنگدان و ڕێگری لە بە دەسەڵات گەیشتنی کۆمەڵی نیشتمانی لە داهاتووی ئەم وڵاتەدا بکەن. ئەگەرچی نێزیکەی ٧٠٪ی خەڵک بەشداری پرۆسەی دەنگدان بوون، بەو حاڵەش کۆمەڵی نیشتمانی ٣٣٪ دەنگەکانی بۆخۆی مسۆگەر کرد. لەبەرانبەردا ڕێژەی حیزبی دەسەڵاتدار لە گەڵ هاوپەیمانەکانی لە ئاستی نزمی ٢٠٪ دا مایەوە.

لەم نێوەدا ئەوەی گرینگە و شیاوی لێوردبوونەوەیە هێزی دەنگی خەڵک لە سندووقەکانی دەنگدان لە ناو پرۆسەیەکی سالمی دیموکراسی دایە. پارتی دەسەڵاتدار بە سەرۆکایەتیی ئێمانوێل ماکرۆن، لە بەرانبەر دەنگی خەڵکدا خۆی بە بێ‌هێز دەزانێ و داهاتووی خۆی و حیزبەکەی بۆ مانەوە لە دەسەڵاتدا مەترسی جیددیان لە سەرە. بەڵام سیستمی دیموکراتیک و دامەزراوەیی ئەم وڵاتە ڕێگەی پێ نادات لە هەمبەر ئەو ڕووداوانەی کە دێنە ئاراوە پەنا بۆ هەوڵی دزێو و نەشیاو ببات، یان بە هیچ جۆر ناتوانێ پرۆسەی دەنگدانی وڵاتەکەی لە سەر بەرژەوەندی خۆی و حیزبەکەی بخاتە ژێر پرسیارەوە.

دواوتە، ئێستا کە دەنگی بە هێزی گەل لەنێو سندووقەکانی دەنگدانەوە سەری هەڵداوە و ڕووبەڕووی دەسەڵات بۆتەوە، سەرکۆماری فەڕانسە دوو جار بە ڕێزەوە وەبیر خەڵکی هێناوەتەوە کە دەنگی ئەوانی بیستوە. بۆ دواجاریش تکای لە خەڵک کردوە کە ئەگەر لە خولی دووهەمیشدا دەنگ بە کۆمەڵی نیشتمانی دەدەن، ڕێگە مەدەن تا زۆرینەی ڕەها وەدەست بخات، ئەگینا بەبێ سڵکردنەوە تێکڕای ئەو یاسا نادیموکرتیکانە جێبەجێ دەکەن کە ٥٠ ساڵە تاسەیان دەکەن. بەڵێ لێرە دەنگی گەل هێزی هەیە، واتە دەنگ تەنیا لە کۆمەڵگە دیموکراتیکەکاندا هەستی پێ دەکرێ و دەخوێندرێتەوە.

ئەگەر دەست لە باسی پرۆسەی هەڵبژاردنی فەڕانسە هەڵگرین و ئاوڕێک لە هەڵبژاردنەکانی ئێران لەژێر دەسەڵاتی حکوومەتی ویلایەتی فەقیهـ بدەینەوە، بەڕوونی بۆمان دەردەکەوێ کە دەنگی خەڵک توانای هیچ ئاڵوگۆڕێکی نییە. ئەمڕۆ خەڵکی ئێران گیرۆدەی دەسەڵاتێکی سیاسین کە لە لوتکەدا ڕێبەری ویلایەتی فەقیهـ جێگەی گرتوە. ڕێبەرێک کە بۆ مانەوەی خۆی و دەسەڵاتە نارەواکەی سڵ لە هیچ کردەوەیەکی دژەمرۆیی لە ئاسن و گوللەوە ناکات بگرە هەتا پەتی سێدارە و کوشتن. ئێستا پرسیار ئەوەیە "ئایا گەلانی ئێران بە گشتی و خەڵکی کوردستان بە تایبەتی، لە ڕێگەی دەنگدانەوە دەتوانن کەمترین گوشار بۆ کورسی و دەسەڵاتەکەی خامنەیی بهێنن و ناچاری بکەن گوێ لە دەنگی گەل بگرێ؟" بەدڵنیایی وەڵامی ئەم پرسیارە دەبێتە "نا" چون پرۆسەی هەڵبژاردن لە دەسپێکەوە هەتاکوو ئاکامەکانی کۆتایی لە دەست خۆی‌دایە و تەنانەت نەخشەی ئەوەشی بۆ خەڵک داڕشتوە کە لە دوای مەرگی ناموبارەکی، چۆن بژین.

کوژرانی ٣٣ کۆڵبەر و برینداربوونی ٢٥٤ کەسی دیکە

ڕێکخراوی مافی مرۆیی کوردپا لە زنجیرە ڕاپۆرتێکی ئاماریدا پەرژاوەتە سەر حاڵەتەکانی پێشێلکردنی مافی مرۆڤ لە کوردستان لە ماوەی ٦ مانگی سەرەتای ساڵی ٢٠٢٤دا.

خستنەڕووی گشتیی ئەم ئامارە:

– لە ماوەی ٦ مانگی سەرەتای ساڵی ٢٠٢٤دا بەگشتی ٢٨٧ کۆڵبەر کوژراون و بریندار کراون (٣٣ کوژراو و ٢٥٤ بریندار)

– ١٤ کەس لەم کۆڵبەرانە کە کوژراون و بریندار کراون تەمەنیان کەمتر لە ١٨ ساڵ بووە. (کوژراوێک و ١٣ بریندار)

– زیاتر لە ٧٤ لەسەدی ئەم کۆڵبەرانە بە تەقەی ڕاستەوخۆی هێزە نیزامییەکانی کۆماری ئیسلامی کوژراون و بریندار کراون.

– برینداربوون بە هۆی لێدان لەلایەن هێزە نیزامییەکانەوە بە زیاتر لە ٦ لەسەد، کوژران و برینداربوون بە هۆی بەربوونەوە لە بەرزایی بە زیاتر لە ٥ لەسەد و کوژران و برینداربوون لە ئاکامی تەقەکردن، لێدان و تاشینی سەر لەلایەن هێزە نیزامییەکانی عێراقەوە بە زیاتر لە ٤ لەسەد، لە گرینگترین هۆکارەکانی کوژران و برینداربوونی کۆڵبەرانن.

پێویستە بگوترێ کە زیاترین ڕێژەی کوژرانی کۆڵبەران لە سنوورەکانی نەوسوود و بانە ڕووی داوە. چونکە ئەم ناوچانە تەنیا سنوورگەلێکن کە بە مەبەستی کۆڵبەری بۆ کۆڵبەران ماونەتەوە و باقی سنوورەکان لەوانە بەرزاییەکانی تەتە، سەقز و سەردەشت بەتوندی نیزامی و ئەمنیەتی کراون. بە سەرنجدان بە ئاماری ٢٨٧ کۆڵبەری کوژراو و بریندار لە ماوەی ٦ مانگی سەرەتای ساڵی ٢٠٢٤ و بە بەراورد لەگەڵ ئاماری ١٢ ساڵی ڕابردووی زایینی، دەکرێ بڵێین ئەم ڕێژەیە زۆرترین ڕێژەی کوژران و برینداربوونی کۆڵبەران بووە.

درێژەی لاپەڕە ٤

وتووێژ لەگەڵ مستەفا مەولوودی

پێشینەیە چاوەڕوانی گۆران و بابەتی جیدی لێ ناکرێ جا با قسەی باشیشی کردبێ. مێژووی ڕژیمە دیکتاتۆرەکان لێوانلێو لە قسەی جوان و وێناکردنی داهاتوویەکی باشە بەڵام هەمیشە بەپێچەوانەی قسەکانیان تەنیا لە هەوڵی پاراستنی دەسەڵاتی خۆیان دابوون و خەڵکیان پشتگوێ خستوە

حیزبی دێموکرات چەندین هەڵبژاردنی ئەمدواییانەی سەرکۆماری و مەجلیسی لانیکەم لە ١٠ ساڵی ڕابردوودا بایکۆت کردوە. دەسکەوتەکانی ئەو سیاسەت و هەڵوێستە بۆ حیزبی دیموکرات، بزووتنەوەی سیاسیی کورد و خەڵکی کوردستان چی بووە؟

دەسکەوتی سیاسی یەک ڕۆژە و کتوپڕ نایەتە دی، بەڵام هەر لە سەرەتاوە کە حیزبی دێموکرات ماهییەتی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بەتەواوی بۆ ڕوون بۆتەوە بەنیسبەت زۆربەی هەڵبژاردنەکانی سیاسەتی بایکۆتی گرتووەتە بەر. ئەوە بۆتە هۆی ئەوەی خەڵک لە هەڵوێست و سیاسەتی حیزب ورد ببنەوە و زۆرتر تێ بفکرن و ئەم ڕێژیمە لەنێو کۆمەڵگەی کوردستان، تەنانەت لە نێو خەڵکی دیکەشدا بکەوێتە بەر هەڵسەنگاندن و لێکۆڵینەوەی هەموو ئەو کەسانەی کە بە هەستیارییەکی زۆرترەوە لە هەڵبژاردن و بەشداری لە هەڵبژاردن و شوێندانەری و کاریگەرییەکانی ورد دەبنەوە. ئەزموونی هەڵبژاردنەکان لە ئێراندا نیشانی داوە هەڵبژاردن لانیکەم بە سێ هۆکار لە وڵاتی ئێران ناتوانێ ئەو شوێندانەرییەی هەبێ کە چاوەڕوان دەکرێ؛ یەکەم: لە نیزامی سیاسیی دیکتاتۆریدا وا نییە هەڵبژاردن کاریگەریی جیددی هەبێ. دووهەم: نیزامی سیاسی دێموکراتیک نییە هەتا کەسەکان بتوانن خۆ بپاڵێون و خەڵک بە هەڵبژاردنی باشترین بتوانن گۆڕان لە سیاسەتی دەوڵەتدا دروست بکەن. سێهەم: هەڵبژاردن لە ئێراندا بۆ ئەوەیە بەشی ئیداریی دەسەڵات بەڕێوە بەچێ و مودیرییەت بکرێ و چ ئەنجامێک بخوازن هەر ئەو دەبێ؛ بۆیە بەشداری لە هەڵبژاردندا نەیتوانیوە و ناتوانێ کاریگەر بێ و شوێندانەری هەبێ.

بایکۆت لە کوردستان لەلایەن حیزبەکان و خەڵکدا بەتایبەت لەلایەن حیزبی دێموکرات کە خەڵک پشگیری سیاسەتەکانی دەکەن، توانیویەتی نێوەرۆک و تەواوەتیی ڕێژیم باشتر بە خەڵک بناسێنێ و سەرنجی خەڵکی کوردستان و ئێرانی زۆرتر بۆ لای بابەتە سیاسییەکان ڕاکێشاوە و خەڵک بە چاوێکی زۆر وردبینانە سەیری ڕژیم و کار و کردەوەکانی ڕژیمیان بەتایبەت لە کوردستان کردوە؛ ئەوە کۆمەڵگەی کوردستانی سیاسیتر و مافویستتر کردوە.

کاتێک دەڵێین لە هەموو ئەو ساڵانەدا خەباتی کوردستان دژی ڕژیم بە شێوەی جۆراوجۆر درێژەی هەبووە لەوەوە سەرچاوە دەگرێ هەرکات حیزبەکان تێکۆشانی بەرچاوی مەیدانییان هەبووە خەڵک بە هەراوی پشتیوانیان لە حیزبەکان کردوە، یارمەتییان داون و هاوکارییان کردون. کاتێکیش بە هۆکاری سیاسی حیزبەکان نەکراوە تێکۆشانی مەیدانیی بەرچاویان لە ڕۆژهەڵات هەبێت، خەڵک بە خەباتی مەدەنی، کولتووری و کۆمەڵایەتی و نافەرمانییەکانی چەشنی بایکۆتی هەڵبژاردنەکان خەبات و خۆڕاگریی کورد لە ئێرانیان بە زیندوویی هێشتۆتەوە. ئەو دەسکەوتانەش ئەگەر بەشێکی لە وشیاری سیاسیی خەڵکی کوردستان سەرچاوە دەگرێ. بەڵام بەشی زۆری بۆ حزوور و سیاسەت و بوونی حیزبەکان بەتایبەت حیزبی دێموکرات دەگەڕێتەوە.

بۆچی سیاسەتی بایکۆت، یان بڵێین بەرهەم و دەسکەوتی بایکۆت نەیتوانیوە ببێتە دەسمایە بۆ دیپلۆماسیی ئۆپۆزیسیۆن و بەهێزکردنی پێگەیان لە هاوکێشەکانی پێوەندیدار بە ئێراندا؟

ئێران وڵاتێکی گرینگە، هەڵکەوتەی ژێئۆپۆلیتیکی، مێژوویی، دەوڵەمەندی و توانای خەڵکی تەنانەت هاوسەنگیی سیاسی لە ناوچەدا بۆ کاریگەری و پاراستنی بەرژەوەندی وڵاتانی خاوەن بەرژەوەندی لەو ناوچەدا بەتایبەت بوونی وڵاتانی گرینگ وەک تورکیە و عەرەبستانی سعوودی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا، بەو هەموو جۆراوجۆرییە سیاسی و تێکەڵاوە و پێکهاتەی زۆر، هەموویان دەستیان داوەتە یەک و تایبەتمەندی تایبەتییان داوە بە ئێران. سروشتییە ڕێبەرانی سیاسیی ئێرانیش ئەو تایبەتمەندییە بەهێزە بۆ بەرژەوەندی و پاراستنی ڕژیم لە ئێران بەکار دێنن؛ بۆیە ئەو هۆیانە دەبنە هۆی بەهێز بۆ ئەوەی زۆربەی وڵاتان بەتایبەت وڵاتانی خاوەن بەرژەوەندی لە دەرەوە و وڵاتانی ناوچەش زۆرتر لە بەرژەوەندی خۆیانی دەڕوانن تا ئەوە بیرێک لە قازانج و بەرژەوەندیی خەڵکی ئێران بکەنەوە. جیا لەوەش لاوازی ئۆپۆزیسیۆن یارمەتی بەو جۆرە سیاسەتەکردنە؛ مادام وڵاتان ئۆپۆزیسیۆنی بەهێزی ڕژیمی ئێران نابینن، ئەولەوییەتی یەکەمیان قازانج و بەرژەوەندی خۆیانە و دەتوانێ بیانوو بێ بۆ سات و سەوداکردنیان لەگەڵ ڕێژیمی ئێران و گوێی خۆیان خەواندوە لە ویست و داخوازی ڕەوای خەڵکی ئێران.

کاک مستەفا لە ئێرانی نوقمی قەیرانە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکان، کلیلی دەربازبوون لەو دۆخە و ڕێگای سەرکەوتنی خەباتی مافخوازانەی خەڵکی کوردستان و ئێران لە چیدایە؟

زۆر ڕوونە کلیلی دەربازبوون لەو دۆخە، تێپەڕین لە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران و هێنانەسەکاری حکوومەتی دیموکراتیکی وەڵامدەرە، ئەویش ئێستا بووە بە کەڵکەڵەی فیکری زۆربەی گەلانی ئێران؛ ئەوەی زۆربەی گەلانی ئێران لەئێستا بەشداریی سێناریۆکانی هەڵبژاردنی ڕژیم ناکەن و لە شەقامدا دروشمی مردن بۆ خامنەیی دەڵێنەوە کە بۆتە دروشمی تێپەڕبوون لە ڕژیمی کۆماری ئیسلامی. ساڵانە خەڵک ماوە بە ماوە بە بیانووی جۆراوجۆر دەڕژێنە سەرشەقام و ناڕەزایەتی لە جۆری سیاسەتکردن و مودیرییەت و هەڵس و کەوتی کاربەدەستانی ڕژیم دەردەبڕن، خۆپێشاندان دەکەن و دروشم دەڵێنەوە و ئازایانە نواندن دەکەن؛ ئەوە نیشاندەری بوونی بۆشاییەکی گەورە و زۆرە لە نێوان خەڵک و ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیدا. بە بڕوای من جیا لە تێپەڕبوون لە نیزام هیچ ڕێگای دیکە نییە بۆ ئەوەی بیری لێ بکرێتەوە.

سروشتییە چارەنووسی سیاسیی خەڵکی کوردستان لە ڕۆژهەڵات جیا لە هێندێک تایبەتمەندیی کوردانەی نەبێ، پێوەندی ڕاستەوخۆی هەیە بە چارەنووسی گشتیی گەلانی ئێران کە خەڵکی کوردستان بەتەواوی هەستیان بەو ڕاستییە کردوە؛ ئەوە بەتەواوی بە دروشمی سیاسی حیزبەکان و چۆنیەتیی تێکۆشانیان و چالاکی مەدەنی خەڵکی کوردستانەوە دیارە. ئەگەر گەلانی ئێران بە گشتی قۆڵی هیممەت هەڵماڵن، دڵنیام گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە پێشەوەن و پێشەنگی خەبات دەبن بۆ لادانی ئەو ڕژیمە کە خەباتێکی ڕەوا، بەرپرسانە و پڕ تێچووی شۆڕشگێڕانە دەکەن هەتا نەمانی ڕژیم و سەرکەوتنی گەلانی ئێران بە دژی ڕژیمی کۆماری ئیسلامی.

کۆمەڵگەی مەدەنی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان

(١١-٥)

سمایل شەرەفی

بزووتنەوەی مەدەنی لە کوردستان ئامیان و جەوهەرێکی فەرهەنگیی هەیە. ئەگەر بە شێوەیەکی کرۆنۆلۆژیک لە باسەکە بڕوانین، دەبینین لە هەموو بزووتنەوەکانی کوردستاندا ئەوە چەمکی فەرهەنگە کە بە سەر چەمکەکانی دیکەدا زاڵە. "بزووتنەوەی مەدەنی لەسەر بنەمای چەمکی فەرهەنگی شکڵ دەگرێ .بە تایبەتی لەو سیستمانەدا کە دەسەڵاتێکی دیکتاتۆری لە گۆڕێ‌دایە و دەربڕینی بیروڕای ئازاد بە شێوازی ڕاستەوخۆ یان بوونی ئەحزاب قەدەغەیە. بۆیە چالاکانی ئەم حەوزەیە پەنا دەبەنە بەر سیمبۆلیزم بۆ هێماسازی، بۆ ئەوەی بتوانن بە شێوازێکی دیکە پەیامی خۆیان دەرببڕن. ڕێک ئەو کارەی کە گۆڤاری "سروە" کردی، یان دژایەتیی خەڵکی کوردستان لەسەردەمی پەهلەویدا لە گەڵ یەکسانسازیی جلوبەرگ. ئەو یەکسانسازیی‌یە کە ویستێکی سیاسی لە پشت بوو، بەڵام چەمکە زاڵەکە چەمکێکی فەرهەنگی بوو، لە سەردەمی ئیسلاحاتدا، بە هاتنەسەرکاری محەممەد خاتەمی بە دەیان گۆڤاری خوێندکاری لە زانکۆکانی سەرانسەری ئێران بڵاو دەبوونەوە، کەوابوو لێرەشدا دیسان ئەوە کارێکی فەرهەنگییە"(١). بۆیە بزووتنەوەی مەدەنی لە کوردستان، ڕیشەی لە بزووتنەوەی فەرهەنگی دایە و "بزووتنەوەی فەرهەنگی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش مێژوویەکی بە قەرا مێژووی بزووتنەوەی نەتەوایەتیی گەلی کورد لەو بەشەی کوردستان‌دا هەیە" و ڕەوتی بەربەرەکانێی مەدەنی (ناتوندوتیژ) لە کوردستان هاومێژوو لەگەڵ خەباتی نەتەوایەتی‌یە کورد لە سەدەی ١٩ی زایینی کە بە چەند قۆناغی جیاجیادا تێپەڕ دەبێت

بە سەرنجدان بە دۆخی سیاسی – جوغرافیایی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە بەستراوە بە وڵاتی ئێران و نیزامی سیاسی لەم وڵاتە، لێکدانەوەی تایبەتمەندی و گۆڕانکارییەکان تەنیا لە چوارچێوەی دۆخی نێوخۆیی کوردستاندا ناتەواو و هەڵەیە. مێژووی ڕۆژهەڵاتی کوردستان گرێدراوەتەوە بە ئەو ڕەوتە لە ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی کە لە ئێران لە ئارا دابووە و ئەگەر بمانەوێ مێژوویەکی دیار بۆ شکڵگرتنی کۆمەڵگەی مەدەنیی کوردستان دیاری بکەین ناچارین بەو ڕووداوانەدا تێپەڕین کە مێژووی نوێی ئێرانیان ساغ کردۆتەوە.

لەم پێوەندییەدا دوکتۆر ئارسان لەو باوەڕە دایە ڕەوتی مێژووی ڕووداوەکان لە ئێران کاریگەریی ڕاستەوخۆیان لەسەر "گەشانەوە" و "پووکانەوە"ی کۆمەڵگەی مەدەنی لە کوردستان هەیە و بە ئاماژەدان بە قۆناغ و سەردەمەکانی وەک؛ شۆڕشی مەشروتە، ٢٠ ساڵەی دیکتاتۆریی ڕەزاخان، هاتنەسەرکاری موسەدق، بە دەسەڵاتگەیشتنی پەهلەوی دووهەم، شۆڕشی ١٣٥٧ی هەتاوی و دەوڵەتی خاتەمی و هتد...کۆمەڵگەی مەدەنی لە ئێران و کوردستان، ڕەوتی کرانەوە و پووکانەوە تەجروبە دەکات. قادر وریا لە وتارێکدا لە ژێر ناوی "قۆناغەکانی بزووتنەوەی فەرهەنگی لە کوردستانی ئێران" کە تێیدا پایە و بناغەی بزووتنەوەی مەدەنی لەم بەشە لە کوردستان، بە سەرهەڵدانی بزووتنەوەی فەرهەنگی دەبەستێتەوە؛ زەمینە و بەستێنی ئەم بزووتنەوەیە لە سێ قۆناغی: "لە سەرەتای سەدەی بیستەمەوە تا ڕووخانی کۆماری کوردستان"، "لە ڕووخانی کۆماری کوردستانەوە تا ڕووخانی ڕێژیمی پاشایەتی" و "لە ڕووخانی پاشایەتییەوە تا ئێستا (١٣٨٠)"دا پۆلێنبەندی دەکات.

لە سەرەتای سەدەی بیستەمدا، هێندێک جموجۆڵ و تێکۆشان بەرچاو دەکەون کە نیشاندەری گووران و شکڵ گرتنی بیری نەتەوایەتی و وەڕێکەوتنی خەباتی سیاسی و فەرهەنگیی کوردەکان لە پێناو گەیشتن بە ئامانجە نەتەوایەتییەکانیان دان. "پێکهاتنی "کۆمەڵەی کولتووری ڕۆشنگەریی کوردی" یەکێک لەو هەوڵانە بوو کە بە هۆی "عبدالرزاق بدرخان" و بە هاوکاریی سمایل ئاغا (سمکۆی شکاک) پێک‌هات. ئەمە یەکەم نیشانەی دیار لە وریابوونەوەی فەرهەنگیی کورد بوو کە بەدوایدا دامەزرانی قوتابخانەی کوردی، خوێندن بە زمانی کوردی، دامەزرانی چاپخانە و دەرکردنی ڕۆژنامە و گۆڤاری کوردی و ...هتد پەیدا بوون".

لە ساڵانی ٢٠ی هەتاویدا کوردستان ڕەوتێکی نوێ لە کۆمەڵگەی مەدەنی تاقی دەکاتەوە. بە پێکهاتنی حیزبی دێموکراتی کوردستان (٢٥ی گەلاوێژی ١٣٢٤) و ڕاگەیاندنی کۆماری کوردستان (٢ی ڕێبەندانی ١٣٢٤) کە ئازادترین سەردەمی ئێرانە، بەستێنێکی گونجاوتر بۆ بەشداری خەڵک لە ڕووداوەکان و ڕێکخستنیان لە دامەزراوەی جۆراوجۆردا پێک دێ. بڵاوبوونەوەی گۆڤار و ڕۆژنامەی کوردی، دامەزراندنی ڕێکخراوەکانی تایبەت بە ژنان و لاوان (٢) و تێکۆشان لە چوارچێوەی حیزب و ڕێکخراودا نموونەی شکڵگرتنی قۆناغێکی جیاوازی کۆمەڵایەتی‌یە و هەنگاوێکی نوێیە بەرەو پێکهاتنی کۆمەڵگەی مەدەنی. دیارە ئەم ڕەوتە بە هەرەسهێنانی کۆمار لاواز بوو، بەڵام گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتی‌یەکان وەختێک پێش دێن ئەگەر "دەروونـزا" بن ڕەنگە لاواز بن بەڵام هەرگیز لەنێو ناچن، بۆیە دەوڵەتی موسەدیق و هەڵبژاردنەکەی مەجلیسی حەڤدەهەم لە کوردستان درێژەی هەمان ڕەوت بوو کە دەستی پێکردبوو. لە ڕاستیدا بەشداریی خەڵک وەک دژکردەوە بە نیسبەت دەسەڵاتی شا و پشتیوانی لە موسەدیق کە بە دوای حکومەتی مەشرووتە و بەشداری خەڵک لە پرۆسەی سیاسی‌یەوە بوو، درێژەداربوونی شکڵگرتنی ئەو بنەمایەیە کە لە سەرەتاکانی مەشرووتەوە دەستی پێکرد و لە کۆماردا بە قۆناغێکی نوێدا تێپەڕی و لە هەڵبژاردنی ساڵی ١٣٣٠دا بە جۆرێکی دیکە درێژەی پەیدا کرد تا لە بزووتنەوەی جووتیاریدا جۆرێکی دیکە حوزووری ڕەخنەگرانە و سەربەخۆی کورد دژ بە دەسەڵات خۆی بنوێنێ. لەو قۆناغەدا بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی شکڵ دەگرێ کە ئەم بزووتنەوەیە بۆخۆی بەشێکە لە جموجۆڵێکی مەدەنی لە کوردستان، ئەگەرچی ئەم بزووتنەوەیە وێڕای زۆرێک لە بزووتنەوە کۆمەڵایەتی‌یەکانی کورد بە کۆماری کوردستانیشەوە گشتگیر نەبوو، بەڵام نموونەی جموجۆڵی جیاوازی ئەم بەشەی ئێران بوو. جموجۆڵێک کە دەیتوانی سەرەتاکانی پێکهاتنی کۆمەڵگەیەک بێ کە هەموو تایبەتمەندیەکانی کۆمەڵگەیەکی مەدەنی هەبێ.

لەم قۆناغەدا جیا لە دامەزراندنی حیزبی دێموکرات و پەیدابوونی دیاردەی حیزبایەتی کە وەک ڕێکخەری کۆمەڵگە و پردی پێوەندیی نێوان کۆمەڵگە و دەوڵەت و نوینەرایەتیی خەڵک یەکێک لە ئامرازەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی‌یە، دامەزرانی ژمارەیەک ڕادیۆ و بڵاوکردنەوەی کۆمەڵێک بڵاوکراوە بە زمانی کوردی هاتنە ئاراوە کە تۆزی فەرامۆشییان لە سەر زمان، هونەر و گۆرانیی کوردی ڕاماڵی.

لە ساڵەکانی هەوەڵی دەیەی چلی هەتاوی‌دا ئاڵوگۆڕێک لە سیستەمی ملکایەتیی زەوی و زاردا هاتە ئاراوە کە بە "اصلاحات ارضی" ناوی دەرکرد و کوردستانیش لەو ئاڵوگۆڕە بێ‌بەش نەبوو. ئەو ڕێفۆرمە کە جێی پێی بۆ بۆرژوازی لە لادێ خۆش کرد و ڕێژەی خوێندەوارانی لە کوردستان بردە سەرێ، کاریگەریی ڕاستەوخۆی لە سەر پەرەسەندنی جموجۆڵی فەرهەنگی و، خوێندکاری لە زانکۆکان دانا.

شۆڕشی ١٣٥٧ی هەتاوی دەرفەتێکی دیکەی مێژوویی بۆ بزووتنەوەی کورد بوو بەو ماهییەت و نێوەرۆکە مەدەنییەوە کە هەیەتی، بتوانێ کۆمەڵگەیەکی دوور لە شەڕ و ئاڵۆزی بنیات بنێ، بەڵام بەداخەوە ڕەوتی ڕووداوەکان، کورد و کۆمەڵگەی کوردستانیان تووشی قۆناغێک لە شەڕ و توندوتیژی کرد. کورد لە سەرەتاکاندا توانی جەوهەری مەدەنییەتی خەبات و تێکۆشانی خۆی لە بەشداری و بەڕێوەبەریی کاروباری وڵاتدا نیشان بدات. "بزووتنەوەی کوردی سەردەمی "پاش شۆڕش" خۆی بە سەرچاوەگرتوو لە خۆڕاگریی ناتوندوتیژیی گشتی و کەمپەینەکانی نافەرمانیی مەدەنی پێناسە دەکات کە بەشە جیاوازەکانی کۆمەڵگەی کوردی تێیدا بەشداربوون. ئەم چالاکییانە بە دوو هۆکار ئەنجام دەدران. یەکەم: بەرەنگاری لە بەرانبەر هەوڵەکانی ڕێژیم بۆ چەسپاندنی دەسەڵاتی خۆی، دووهەم: بەرەنگاری لەمەڕ قایلکردنی ڕێژیم بۆ بەفەرمی ناسینی "شۆڕا" هەڵبژێردراوەکانی شارەکان کە لە شارە جیاوازەکانی کوردستان‌دا پێکهاتبوون. پێکهێنانی شۆڕاکانی شار، یەکەمین هەنگاوی کردەیی بۆ دروستکردنی سیستەمێکی دێموکراتیکی ئاڵتێرناتیڤ بۆ حکومەت بوو، کە لەڕێی بەخشینی دەسەڵات بە نوێنەرە خۆجێی‌یەکانی خەڵکی کوردستان بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری شارەکانی خۆیان و دەوروبەرەکانیان پێکهاتبوو. بەرزیی ئاستی هاوکاریی نێوان ئەندامە جیاوازەکانی شۆڕا کە هەڵگری ئیدۆلۆژیی جیاواز بوون،ئەو دڵنیاییەی بەخشییە شۆڕاکان کە وەکوو مۆدێلێکی بێوێنە بۆ بەڕێوەبردنی شارەکان فام دەکرا.

ئەکتەرەکانی کۆمەڵگەی مەدەنیی کوردی، ڕێکخراوە خۆجێی‌یەکان و حیزبە سیاسییەکان، بە هەڵبژاردنی شۆڕای شارەکان، یەکەمین هەنگاویان بۆ خۆبەڕێوەبەری هەڵهێنایەوە. "دامەزراندنی ڕێکخراوە خۆجێییەکان و یەکیەتییەکان وەکوو: یەکیەتیی بێکاران لە بانە، یەکیەتیی مامۆستایان لە مەریوان، یەکیەتیی نانەواکان لە سەقز و هەروەها بنکەی بووژانەوەی فەرهەنگی کورد لە سەقز، پێشاندەری ویستی خەڵکی مەدەنی بوو بۆ پێکهێنانی ئاڵوگۆڕ لە کوردستانی سەردەمی "پاش شۆڕش" لە ڕێگا ئاشتیخوازانە و کۆمەڵگەتەوەرەکان. ئەم ئاڵوگۆڕانە هەلومەرجێکی نوێی لەگەڵ گۆڕانی ڕێژیمدا پێکهێنا، دەرفەتی نوێ هاتنە ئاراوە کە لەگەڵ چوونەسەری ئاستی بە سیاسی‌بوونی کۆمەڵگەی کوردی‌دا ئاوێتە ببوو کە ئەوەش تایبەتمەندیگەلێکی دیاریکراوی بە شۆڕش لە کوردستان بەخشی. لەماوەی شۆڕشدا چەندین ڕێکخراوەی جۆراوجۆری کۆمەڵگەی مەدەنی پێکهاتن، ڕێکخراوی دێموکراتیکی کوردستان، کۆمیتەی ژنانی مەریوان، یەکیەتیی خوێندکاران، یەکیەتیی کرێکارانی بێکار، کۆمەڵگەی ژنانی چەکدار لە سەقز و دامەزراوەکانی دیکەش پێکەوە کاریان بۆ چارەسەرکردنی کێشە جیاوازەکانی کۆمەڵگەی کوردی دەکرد".

حیزبی سیاسی وەک بەشێک لە کۆمەڵگەی مەدەنی ڕۆڵی دەگێڕا و لە لایەکی دیکەوە ببوو بە باڵی سەرەکیی بزووتنەوەی نەتەوەیی و ڕێبەریی بوارێکی فراوان و بەربڵاوی چالاکییە ناتوندوتیژەکانی دەکرد. بۆ نموونە کۆچی بە کۆمەڵی خەڵکی مەریوان، بەرگری و پشت جەبهەی کورد لە شار و گوندەکان و یەکەم هەڵبژاردنەکانی "مەجلیسی خوبرەگان، سەرکۆماری و "مەجلیسی شوورای میللی" و بایکۆتی ڕێفراندۆم بەشێک لە کارنامەی حیزبی سیاسی بوو لە چوارچێوەی کۆمەڵگەیەکی مەدەنی‌دا کە خەریک بوو قەوارە و شکڵ بگرێ. بە گشتی حیزبەکان داخوازییەکانی خۆیان لە چوارچێوەی چەمکگەلی وەکوو خودموختاری بۆ کوردستان و دێموکڕاسی و سێکۆلاریزم بۆ ئێران لە چوارچێوەی سیستەمی سیاسیی نوێدا دەخستە ڕوو.

بزووتنەوەی ناتوندوتیژی کۆمەڵگەی کوردی، ڕووبەڕووی وڵامێکی توندی ڕێژیمی نوێ بۆوە. فەرمانی جیهاد دژ بە خەڵکی کوردستان لە لایەن ڕێبەری ئینقلاب، ئایەتوڵڵا خومەینییەوە ڕاگەیاندرا و شەڕ بە سەر کورد و بزووتنەوەی کوردستان‌دا سەپێندرا. فازی خەبات گۆڕدرا و بەرەنگاریی پێشمەرگانە و چەکداری هاتە ئاراوە، بەڵام نێوەرۆک و پەیامی بزووتنەوەی کوردستان ئاشتیخوازانە و بەرەنگارانە بوو. جموجۆڵی مەدەنی لە کوردستان بۆ ماوەی نزیک بە ١٠ ساڵ لە ژێر کارتێکەریی سیاسەتی شەڕفرۆشی و هەوڵی ئاسمیلاسیۆنی نیزامی خۆسەپێن لە تاران، لەوپەڕی کزی و لاوازیی خۆی‌دا بوو. "بەهۆی سەرکوتی ڕێژیم و میلیتاریزەکرانی کوردستان لە لایەک و دۆخی تایبەتی سەردەمی شەڕی ئێران-عێراق لە لایەکی ترەوە، چالاکییە مەدەنی‌یەکان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بۆ ماوەی چەند ساڵێک کاڵ‌بوونەوە، بەڵام لە کۆتاییەکانی دەیەی شەستی هەتاوییەوە بەرەبەرە جموجۆڵی مەدەنیانە دەستی پێ کردەوە".

***

پەراوێزەکان:

١) ناسر باباخانی، وتووێژی تایبەتیی خۆم، ڕێکەوتی ١٣ی ڕێبەندانی ١٤٠٠)

٢) یەکیەتیی یایانی کوردستان و یەکیەتیی جەوانانی کوردستان کە دواتر ناوەکانیان گۆڕدرا بە یەکیەتیی ژنانی کوردستان و یەکیەتیی لاوانی کوردستان و تا ئێستا درێژە بە کارو چالاکیی خۆیان دەدەن.

٣) لە سەرەتای هاوینی ١٣٣١ هەڵبژاردنی مەجلیسی حەڤدە کۆتایی پێ هات و حیزبی دێموکراتی کوردستان بەکردەوە پشتیوانی لە سارمەدینی سادق وەزیری کرد و ناوبراو بە وەدەستهێنانی ١٥٣٥ دەنگ لە کۆی ١٨٥٠ دەنگ وەک نوێنەری خەڵکی شاری مەهاباد هەڵبژێردرا. بەڵام ئەرتەش بە فێڵ حەسەنی ئیمامیی لە سندوقەکان دەرهێنا و کردی بە نوێنەری خەڵکی مەهاباد لە مەجلیس. (کورتە مێژووی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە نووسینی د. قاسملوو و عەبدوڵڵا حەسەن‌زادە: لاپەڕەکانی ١٨٠ و ١٨١)

٤) کۆچی مێژوویی خەڵکی مەریوان: لە ماوەی ڕۆژەکانی ٣٠ و ٣١ ی پوشپەڕ تا ١٣ی گەلاوێژ، خەڵک بۆ ناڕەزایەتی دەربڕین بە کردەوە سەرکوتکەرەکانی ڕێژیم و هەروەها ئازار و ئەزیەت و جینایەتی بەکرێگیراوانی کۆماری ئیسلامی، بە کۆمەڵ شار بەجێدەهێڵن و بۆ ماوەی نزیک بە ٢ حەفتە، لە ئۆردوگای کانی میران کە لە ١٢ کیلۆمیتری شاری مەریوان هەڵکەوتووە، جێگیر دەبن.

٥) هەڵبژاردنی مەجلیسی خوبرەگان لە ڕۆژی ١٢ی گەلاوێژی ١٣٥٨ لە سەرانسەری وڵات دا بەڕێوەچوو. لە کوردستان خەڵک بەشداریان کرد و لە پارێزگای ورمێ سێ کەس لە لایەن کوردەکانەوە بەربژێر (کاندید) بوون کە دوکتۆر قاسملوو، سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە وەدەستهێنانی ١١٣٧٧٣ دەنگ بە ئەندامی ئەو مەجلیسە هەڵبژێردرا کە دواتر ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران ڕێی بەشداریی پێ نەدا. - یەکەم دەوری هەڵبژاردنی سەرکۆمار لە ڕۆژی ٥ی ڕێبەندانی ١٣٥٨ بەڕێوەچوو. کورد بێ ئەوەی کاندیدی کوردی هەبێت – چونکی بەپێی قانوونی ئەساسیی کۆماری ئیسلامیی ئێران کوردەکان نەیاندەتوانی بەربژێریان هەبێت - بەشداری لە هەڵبژاردنەکان دا کرد و حیزبی دێموکرات لە بەیاننامەیەک دا پشتیوانیی لە مەسعود ڕەجەوی کرد و بنی سەدر بە وەدەستهێنانی ١١ میلیۆن دەنگ بوو بە یەکەم سەرکۆماری ئێران. بۆ لاپەڕەی دواتر...

- ڕۆژی ٢٤ی ڕەشەمەی ١٣٥٨ یەکەمین خولی هەڵبژاردنی نوێنەرانی مەجلیسی ئێران دوای هاتنەسەرکاری کۆماری ئیسلامیی ئێران بەڕێوەچوو. خەڵکی کوردستان لە سەر داوای حیزبی دێموکرات بەشداریی لە هەڵبژاردن کرد و زۆربەی نزیک بە تەواوی ئەو بەربژێرانەی لە لایەن حیزبەکانەوە پشتیوانیان لێ کرابوو دەنگیان هێنایەوە کە دواتر بەشی زۆریان ڕێی چوونە مەجلیسیان لێ گیرا.

- ڕۆژی ١٠ی خاکەلێوەی ١٣٥٨ ڕێفراندۆمی دیاریکردنی نیزامی کۆماری ئیسلامی بەڕێوەچوو. لە کوردستان حیزبەکان و خەڵک بە گشتی بایکۆتی ئەو هەڵبژاردنەیان کرد.

(وەرگیراو لە کتێبی کورتە مێژووی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە نووسینی دوکتۆر قاسملوو و عەبدوڵڵا حەسەن‌زادە).

٦) ڕۆژی ٢٨ی گەلاوێژی ١٣٥٨ فەرمانی جیهاد بە دژی خەڵکی کوردستان لە لایەن ئایەتوڵڵا خومەینی ڕێبەری کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە ڕاگەیاندراو و شەڕێکی سەرانسەری دژ بە خەڵکی کوردستان دەستی پێ کرد.

چەمکی سەربەخۆییخوازی لە ئەندیشەی شەهید د. قاسملوودا

ناسر باباخانی

ئاماژە: ئەم وتارە خوێندنەوەیەکی گشتی و بەپەلەیە بۆ ئاوڕدانەوە لە هەندێ دەقەکانی شەهید دوکتور قاسملوو سەبارەت بە پرسی دیاریکردنی مافی چارەنووس، وەک یەکێ لە ڕەهەندە فکرییەکانی دوکتور قاسملوو لە دەڤەری سیاسەتدا. واتە ئەم مافە وەک حەز و خولیا، وەک ئارەزوویەکی دوورەدەست لە زەینی سەرکردەیەکی سیاسیی کورددا چۆن لەگەڵ چەمکی ڕێئاڵ پۆلیتیک واتە واقعبینیی سیاسی بە شێوەیەکی هاوتەریب بوونیان هەبووە. دەبێ ئەم خاڵە گرینگەمان لەبەر چاو بێ کە حەولی کورد بۆ دەستەبەر کردنی مافی سەربەخۆیی لە پاش شەڕی یەکەمی جیهانی لە کزی دەدا – لانیکەم لەباری کردەیییەوە – کە ڕەنگە هۆکارەکەی بگەڕێتەوە سەر تەکوزیی نوێی نێونەتەوەیی، ساز بوونی دەوڵەتانی تر کە دەبنە لەمپەری سەربەخۆیی کورد، دۆخی ژێئۆپۆلیتیک و دابەشبوونەوەی کوردستان کە بە جۆرێ ئیزنی سازبوونی کوردستانێکی سەربەخۆ دەکا بە ئارەزوویەکی دوورەدەست! هەروەها چۆن تێرمی "پێکەوەلکاندنی جوغرافیایی" دەکا بە دەستەواژەیەکی کلیدی بە ناوی "یەکیەتیی نەتەوەیی" بۆ ئەوەی سەرلەنوێ یەکگرتنەوەی نەتەوەیەکی پارچەپارچەکراو وەک مافێکی سروشتی پێناسە بکا.

لەم وتارەدا ئاوڕ دراوەتەوە سەر ڕۆڵی شەهید دوکتور قاسملوو وەک کارگێڕێک کە ئاستی شوێندانەرییەکەی بۆ پرسی "مافی دیاریکردنی چارەنووس" تا چ ڕادەیەک بووە، چ وەک بیردۆزێکی سیاسی، چ وەک ستراتژیستێکی سیاسی و چ وەک ڕووناکبیرێکی ئۆرگانیک.

***

جیهان، پرسی کورد لە ڕۆژهەڵات ببوو بە ڕۆژەڤ، بە جۆرێ کە میدیا هەرە بەناوبانگەکانی دنیا بەردەوام هەواڵەکانی کوردستانی ئێرانیان دەگواستەوە، وەک نموونە: گاردییەن (بریتانیا)، لۆمۆند (فەڕانسە)، دەیلی تێلێگراف (بریتانیا)، لوسوار (بلژیک)، ئیکۆنۆمیست (بریتانیا)، هیراڵد تریبیۆن (ئەمریکا)، سەندەی تایمز (بریتانیا)، زوددۆیچە (ئاڵمان)، نیوزویک (ئەمریکا)، فاینانشاڵ تایمز (بریتانیا)، فیگارۆ (فەڕانسە)، فرانکفۆرتر ئاڵگماینێ (ئاڵمان) و هتد، تەنانەت ساڵی ١٩٧٤ لە یەکێک لە ڕۆژنامە پڕتیراژەکانی ئەمریکادا بە قەڵەمی خۆی بابەتێک لەسەر کۆماری کوردستان بڵاو دەکاتەوە. بۆ نموونە ڕۆژنامەی فیگارۆ وەک پڕتیراژترین ڕۆژنامەی فەڕانسە لە کاتی لە لووتکەدابوونی شۆڕشی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە بەرواری ١٩٧٩/٨/٢٠ ئاوا دەنووسێ: "ئەگەرچی کوردستان وەک وڵات لەسەر هیچ نەخشەیەک بوونی نییە، بەڵام ٥٠٠ هەزار کیلۆمەتری چوارگۆشە خاک و زیاتر لە ٢٠ میلیۆن حەشیمەتی هەیە و لە مێژووی هاوچەرخدا هەرکات کوردستان ڕادەپەڕێ، پێنج وڵات دەلەرزێن" فیگارۆ لە درێژەدا دەنووسێ: "نەتەوەی کورد بەسەر پێنج وڵاتی تورکیە، ئێران، عێراق، سووریە و یەکیەتیی سۆڤییەتدا دابەش کراوە کە بەدرێژایی مێژوو بەردەوام لە شۆڕشدا بوون و هەمیشە وەک ئەرمەنییەکان سەرکوت کراون."

ئەمە واتە لە سەردەمی نەبوونی سۆشیال میدیادا، لە سەردەمی نەبوونی تۆڕی بەربڵاوی ئینتێرنێت تەنیا ستراتژیستێک دەتوانێ سەرنجی میدیای زەبەلاحی سەردەم بۆ پرسی کورد ڕابکێشێ و سەرنجڕاکێش ئەوەیە کە باس لە وڵاتێکی لەتوکوتکراو بکرێ کە لەسەر نەخشە بوونیان نییە!

***

> **ڕەنگە ئەو چەند ڕستەیەی گاریباڵدی فەرماندەی شەڕەکانی سەربەخۆیی ئیتالیا ڕوو لە هاوسەنگەرانی کە دەڵێ: ئەو ڕێبەرەی بەدووی سەربەخۆیی نەتەوە و وڵاتەکەیەوە بێ جگە لە چەک و جلوبەرگەکەی هیچی تری نییە، ئەوەی ئیدیعای سەربەخۆیی و ڕێبەری هەیە خۆی لە کۆشک و تەلار دانانیشێ و خەڵکەکەی کەپر و ساباتێکیان نەبێ ئەم قسانە ئەگەر بگوازینەوە بۆ ئەمڕۆ بە پێوەرەکانی خەباتی سیاسی ئەم سەردەمە، ڕەنگە ئاوای لێکدەینەوە گرینگترین میراتی ڕێبەرێکی سیاسی بیروبۆچوونەکانییەتی و لە هەمان کاتیشدا هۆکاری بیرکردنەوە و لێکدانەوە لەسەر میراتە فکرییەکەیەتی، تایبەتمەندییەک کە جگە لە قاسملوو لانیکەم بۆ من هیچ کەسی تر نەیبووە**

هەموو پرسێک لەدایکبووی سەردەمی خۆیەتی، واتە دەبێ بە پێوەری دووانەی کات – شوێن پرسەکە شرۆڤە و ئانالیز بکرێ. ئەگەر ئەمڕۆ نەغمەی سەربەخۆیی لە شەقامی کوردی دێتە بەر گوێ و، لە زەینەوە هاتووە بەرەو عەین و ئەم تابۆیە چی تر بڤە نییە، لە سەرەتای شۆڕشی گەلانی ئێراندا و لە گوتاری هیچ هێزێکی سیاسیدا ئەم پرسە بوونی نەبوو. تەنانەت ئێستاشی لەگەڵدا بێ لەهەر چوار پارچەی کوردستان وەک دیسکۆرس نادیترێ. بۆیە زۆر گرینگە ئەگەر بکرێ بە فاکت و بەڵگەوە بتوانین پرسی دیاریکردنی مافی چارەنووس لە زەینی دوکتور قاسملوودا شەنوکەو کەین. پێداگری لەسەر ئەم خاڵە بە پێویست دەزانم کە خوێنەری بەڕێز بۆ ماوەیەکی زەمەنیی نیزیک بە پەنجا ساڵ بۆ دواوە بگەڕێنمەوە و لە کەشوهەوای ئەو کاتدا سەیری بۆچوونەکانی دوکتور قاسملوو بکا. مەبەستم ئاوانگاردی زەینی شەهید دوکتور قاسملوویە، هەم بە نیسبەت پرسی دیاریکردنی مافی چارەنووس، هەم بە نیسبەت کۆمەڵگای ئەوان سەردەمان.

***

لە ماوەی سەرکردایەتیی شەهید دوکتور قاسملوو وەک سکرتێری حیزبی دێموکرات، بەهۆی کەسایەتیی ناسراوی لە ئورووپا و هەروەها ناسیاویی لەگەڵ سیاسەتمەداران و ڕۆژنامەنووسانی

ئەگەر سەرجەم ئەو پێناسانەی بۆ ڕووناکبیران کراون بخەینە تای تەرازوویەکەوە، دەکرێ دوو خاڵی سەرەکی و هاوبەشیان تێدا بەدی بکەین کە بریتین لە: داهێنان و شوێندانەری. ڕێک ئەم دوو خاڵەی ئێستا لەسەر گۆڕەپانی سیاسی، کۆمەڵایەتی و فەرهەنگیی کوردستان بەدی ناکرێن. دیارە داهێنانی فکری لە فەزایەکی تاکەکەسی و ئیزۆلەدا سازدەبێ، بەڵام شوێندانەری لە فەزایەکی گشتی و پەرەگیردا دواجار دێتەدی، واتە ئەگەر وەک پرۆسەیەک سەیری ئەم چەمکە بکرێ، دەتوانین بڵێین کە لە تاکەوە بەرەو کۆمەڵ ڕێچکە دەبەستێ. بەدەر لەم ڕەوتە، ڕۆشنبیری دەبێتە پرۆسەیەکی سەقەت و ناتەواو! شوێندانەری دوکتور قاسملوو لە دوای خۆی لەسەر کۆمەڵگەی کوردی، حیزبی دێموکرات و تاکی کورد، شتێکی حاشاهەڵنەگرە. هەر ئەوەی ئێستا ئێمە خەریکی خوێندنەوەی سەرلەنوێی چەمکی دیاریکردنی مافی چارەنووسین لە ڕوانگەی شەهید دوکتور قاسملووەوە، واتە شوێندانەریی ئەو لەسەر نەوەکانی دوای خۆی.

***

پەیمانی پیرۆز ڕووداوێکی گرینگە کە بە سەرپەرشتی و کارزانیی ئەمیر بەدرخان، میری بۆتان لەنێوان میرنشینەکانی بۆتان، وان، هەککاری، مووش، خێزان، سەعرەد، قارس و واژۆ دەکرێ و تەنانەت پەلهاوێژی دەکا بۆ میرنشینی ئەردەڵان. واتە بەجۆرێ سنووره دەسکردەکان و کوردستانی ژێر دەسەڵاتی عوسمانی دەبڕێ و دەچێ بەرەو کوردستانی ژێر دەسەڵاتی سەفەوی. بڕینی ئەم سنوورە دەسکردانە لە ڕاستیدا پلانێکە بۆ داهاتوو بە مەبەستی سازکردنی وڵاتێکی سەربەخۆ.

بۆیە لێکۆڵەرە بیانییەکانیش ئەم حکوومەتە بەم دەستەواژەیە پێناسە دەکەن Semi-Independent Emirate کە گوزارە لە حکوومەتێکی نیوەسەربەخۆ دەکا و بە تەعبیری ئەمڕۆیی وەک بوونێکی دیفاکتۆ سەلمێندرابوو. ئەمە ئەو حەز و ئارەزوویەیە کە سەرکردەی کورد عەودالییەتی، بەڵام لەسەر ئەرزی واقع میری کورد لەگەڵ سوڵتانی عوسمانی دەکەوێتە گفتوگۆ، هەمان ڕەچاوکردنی هاوسەنگیی هێز لە ڕێئاڵ پۆلیتیکی ئەمڕۆدا

یان لە سەردەمی کۆماری کوردستان، کە سەیری ڕۆژنامەی کوردستان دەکەی، بە ڕاشکاوی وشەی "ئیستقلال" دەبێتە مۆتیڤی ڕۆژنامە. "ئیستقلال" واتە سەربەخۆیی، قەزائەن(بەڕێکەوت) هەردوو وشەی سەربەخۆیی و ئیستقلال بەیەکەوە دەبنە مانشێت: جێژنی سەربەخۆیی و ئیستقلالی کوردستان. تەنانەت لەوە سەرنجڕاکێشتر ئەوەیە، پێشەوای نەمر لە قسەکانیدا ئاماژە بە مەنشووری ئاتلانتیک دەکا، مەنشوورێک بۆ دیاریکردنی مافی چارەنووسی نەتەوە ژێردەستەکانی پاش شەڕی جیهانی دووهەم! تۆ پێشەوای نەتەوەیەک بی و ئەوکات باس لە پەیمانی ئاتلانتیک بکەی کە لەوێدا ئاماژە بەوە کراوە دەبێ مافی چارەنووسی گەلان ڕەچاو بکرێ، بە باوەڕی من نیشان لەوەیە کە لە زەینی پێشەوا قازی محەممەددا بیرۆکەی سەربەخۆیی بەتەواوی هەبووە. یان ئەو وێنەیەی کە خەریتەی کوردستانی گەورە، لە پشت سەری پێشەوا قازی محەممەد هەڵواسراوە (وێنەکە ئارچی ڕۆزڤێڵت گرتوویەتی) ئەوانە و زۆر هێمای تر، ئەوە دەسەلمێنن کە لە زەینی پێشەوادا چەمکی سەربەخۆیی بە تۆخی هەبووە. بەڵام دیسان لێرەدا دەگەڕێمە سەر ناوهاوسەنگیی هێز و چەمکێکی ژئۆپۆلیتیکی و دواجار سیاسەتی دانوستاندن با لەڕووی ناچاریشەوە بووبێ

دیارە زۆر نموونەی هاوشێوەی تر هەیە بۆ باسکردن، بەڵام ئەم نموونانەم بۆیە هێنا گۆڕێ کە بڵێم بەردەوام ئەم حەز و خولیایە لە زەینی سەرکردەی کورددا هەبووە. بەڵام ڕێئاڵ پۆلیتیک دواجار بەربەستی سەرکردە بووە بۆ ئەوەی نەتوانێ ئەم خەونە بێنێتەدی. بەهەرحاڵ من پێم وایە هیچ کەس وەک شەهید دوکتور قاسملوو نەیتوانیوە ئەم پرسە هەم لە ڕوانگەی تیۆریکەوە هەم لە ڕوانگەی پراکتیکییەوە شەنوکەو بکا و من بە پشت بەستن بە دەقەکانی خۆی وەک نووسراوەکان و قسەکانی، ئەوە دەسەلمێنم

با ئاوڕێک بدەینەوە سەر فاکتەکان:

شەهید دوکتور قاسملوو لە کەلێنی نێوان بۆچوونەکانی لێنین سەبارەت بە دیاریکردنی مافی چارەنووسی گەلان و ڕۆزا لۆکزامبۆرگی سۆسیال دێموکراتدا، قسەکانی لێنین وەک بەڵگەی سەلماندنی مافی دیاریکردنی چارەنووس دەخاتە بەر باس بۆ کیشوماتکردنی چەپی ئێرانی لەسەر ئەم پرسە. چون ڕۆزا لۆکزامبۆرگ لەسەر ئەو باوەڕە بوو کە مافی دیاریکردنی چارەنووسی گەلان، بزووتنەوەی نێونەتەوەیی سۆسیالیستی لاواز دەکا، کەچی لێنین ئەم بۆچوونە نەک بە بۆچوونێکی سۆسیالیستی دانانێ و تەنانەت وەک ئینتێرناسیۆنالیستیش (وەک ڕۆزا دەڵێ) پێناسەی ناکا، بەڵکوو دەڵێ ئەمە ڕێک شۆڤێنیزمە، بۆیە ئەم مافە و دواجار سازدانی دەوڵەتی سەربەخۆی گەلانی ژێردەستە دەبێ ڕێزی لێ بگیرێ!

کاتێ شەهید دوکتور قاسملوو واز لە مێتافیزیکی کۆمۆنیزم دێنێ، ئیتر لەبری کێشەی چینایەتی ئەوە پرسی نەتەوەیییە کە دەبێتە دڵەڕاوکێی قاسملوو. بۆیە زەقبوونەوەی کێشەکانی قاسملوو لەگەڵ حیزبی توودە دەبێ لەم ڕەهەندەوە سەیر بکرێن. تەنانەت شەهید دوکتور قاسملوو بۆخۆی دەڵێ ئەوان من بە ناسیۆنالیست و لادەر دەزانن، وەک نەمر کەریم حیسامی لە بیرەوەرییەکانیدا باس دەکا. ئیتر کار دەگاتە ئەوەی یەکێ وەک ئێحسانی تەبەری وەک لووتکەی چەپی ئێرانی بڵێ بۆ قاسملوو کوردی پێ ئێرانی نییە!

لە گرتەیەکی دەنگیدا دوکتور قاسملوو دەڵێ: "ئێمە داوای مافی دانانی [دیاریکردنی] چارەنووس دەکەین، "حق تعیین سرنوشت"، دیارە ئێمە ڕوونمان کردووەتەوە کە بۆ ئێمە مافی دانانی چارەنووس دەتوانێ چ شکڵی سەربەخۆیی و ئیستقلالی هەبێ، چ شکڵی فیدراتیوی هەبێ، چ شکڵی خودموختاری هەبێ."

یان لە شوێنێکی تر باس لەوە دەکا لەگەڵ داریووشی فروهەر لە کاتی وتوێژەکاندا مشتومڕمان هەبوو لەسەر وشەی قەوم و میللەت! قاسملوو دەڵێ قەوم هیچ مانایەکی نییە و ئەوان دەیانگوت "اقوام ایرانی"! بە ڕواڵەت قەوم واتە میللەت، بەڵام لە ڕاستیدا وا نییە و قەوم وەک چەمکێکی نەژادییە، واتە ئەوانەی نەژادی ئێرانیان هەیە، قاسملوو لێرەدا زیرەکانە کورد لە ئێران دادەبڕێ.

لەگەڵ ئەوەدا کە باس لە ئیستقلال و سەربەخۆیی دەکا، کە باس لەو خولیایە دەکا کە لە زەینی ئەم سەرکردەیەدا هەیە، بەڵام لەسەر بنەمای ڕێئاڵپۆلیتیک ئاماژە بەوەش دەکا کە هیچ دەوڵەتێک ئێمە بە ڕەسمی ناناسێ کە پشتیوانی لەوە بکا کە کورد حەقی سەربەخۆیی و ئیستقلالی هەیە و بە خشکە باس لە سەرهەنگ قەززافی دەکا کە چەند جارێک درکاندوویەتی کە کورد مافی خۆیانە سەربەخۆ بن.

لە کتێبی کوردستان و کورددا دەڵێ: "دەستەبەرکردنی مافی دیاریکردنی چارەنووس لە عێراق، بە واتای جیابوونەوەی کوردستانی عێراق نییە، بەڵکوو بە مانای یەکگرتنەوەی کوردستانی عێراقە لەگەڵ کوردستانی ئێران و تورکیا"

سەیر کە، قاسملوو باس لە سەربەخۆییی پارچەیەک ناکا، بەڵکوو باس لە مافی سەرلەنوێ یەکگرتنەوەی پارچەکانی نەتەوەیەکی لەتوکوت کراو دەکا!

یان دەڵێ: "کوردیش وەکوو هەموو نەتەوەیەکی دیکە، مافی دیاریکردنی چارەنووسی تا دامەزراندنی دەوڵەتێکی سەربەخۆ هەیە و ئەو مافە بۆ نەتەوەی کورد بە مانای مافی یەکخستنەوەی نیشتمانەکەیەتی." لێرەدا قاسملوو ڕێک وەک بیردۆزێکی سیاسی خویا دەبێ، وەک پێشتر ئاماژەم پێ کرد ئەو تەنیا باسی سەربەخۆیی پارچەیەک ناکا، بەڵکوو باسی یەکگرتنەوەی هەموو پارچەکان و دەوڵەتی سەربەخۆی کوردی دەکا.

یان لەو شوێنەی کە دەڵێ: "پێکەوە یەکگرتن مافی جودابوونەوە نییە، مافی یەکگرتنەوە و جودابوونەوە لە میللەتەکانی دیکەیە، لە ڕاستیدا حەقی یەکگرتنەوە تەنانەت لە حەقی جودابوونەوە زیاترە. کەوابوو ئەو مافەمان هەیە، چونکە دابەشبوونی کوردستان، لە ڕاستیدا دابەشبوونێکی دەسکردە و سروشتی نییە.

دیسان لێرەدا دوکتور قاسملوو وەک بیردۆز دەیەوێ زەینی تاکی کورد ئامادە بکا بۆ پێکەوە لکاندنی جوغرافیایی کورد، هەرچەند مەحاڵیش بێ. لێرەدا ئێمە باس لە ئەمری واقیع ناکەین، باس لەوە دەکەین کە سەرکردەیەک دەیەوێ سەرنجی تاکی کورد ڕابکێشێ بۆ ئەوەی کە بڵێ کوردستان وڵاتێکە کە دابەش کراوە.

ڕەنگە ناوی کتێبەکەی خۆیشی "کوردستان و کورد" لەبری کورد و کوردستان، باشتر بتوانێ ئامانجەکەی ئێمە لەم باسەدا بپێکێ.

مەنشوورە دەڵێن بۆ ئەوەی ببی بە دەوڵەت – نەتەوە، لە پێشدا ئیتالیا ساز بکە دواتر ئیتالیایی، هەر بۆیەش دوکتور قاسملوو خاک وەپێش مرۆڤ دەدا، واتە کوردستان و کورد.

قاسملوو لە زۆر شوێنی تر، ئەم چەمکە واتە پێکەوەلکاندنی جوغرافیایی وەک "یەکیەتیی نەتەوەیی" پێناسە دەکا، بەڵام هەلومەرجی گونجاو و بارودۆخی سیاسی، کۆمەڵایەتی و ئابووری و کاتی شیاویشی بۆ ئەم تێزە دەربڕیوە. بۆیە لەگەڵ ئێران و چەمکی ئێرانیبووندا ڕەنگە هەندێ جار بەردەنگ تووشی چەشنێ دژوازی بێ و ئەمەش دەگەڕێتەوە سەر سیاسەتکردن لەسەر ئەرزی واقیع نەک دروشم و خەیاڵ

تەنانەت هەر لە نامیلکەی کورتەباسدا سەبارەت بەو سۆسیالیزمەی مەبەستیەتی لە دۆخی عەینی و بەرهەستی وڵات خافڵ نییە و دەڵێ ئێمە دەمانەوێ سۆسیالیزمێک

هەگبەی شاخ و شۆڕش

چەپک، چەپک خولیا دەڕوێن لەسەر گۆپکە چڕۆی ئەوین

شەهید مەلا قادر کوردستانی

برایم چووکەڵی

گەلانی بە ئاوات گەیشتوو شانازی بە ڕابردووی مێژووی خەباتی خۆیانەوە دەکەن و لەنێو کۆمەڵدا سەربەرز و سەرفیرازن، ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ لەخۆبوردوویی لاوەکانیان و لەسایەی فیداکاری و گیانبازیی ڕۆڵە شەهیدەکانیان. گەلی ئێمەش شانازی بە شەهیدەکانیەوە دەکا و دڵنیایە لەسایەی خوێنی ئەوانەوە نەتەوەکەمان دواڕۆژێکی ڕوونی دەبێ. لە کاروانی خەباتی دوورودرێژی گەلەکەماندا و بۆ سەربەستی و بەختەوەریی ئەم نەتەوەیە زۆر ڕۆڵەی نیشتمان گیانیان کردووەتە بەردەبازی ئازادی، کە دەبێ ڕێزیان لێ بگرین و ناو و یادیان هەمیشە بە بەرزی ڕابگرین. یەک لەو ڕۆڵە بەئەمەگانەی گەل و نیشتمان کە لە "هەگبەی شاخ و شۆڕش"ی ئەمجارەماندا باس لە ژیان و بەسەرهاتی دەکەین، مەلا قادری کوردستانییە لە ناوچەی پیرانشار.

شەهید مەلا قادری کوردستانی ساڵی ١٣٣٥ هەتاوی لە ئاوایی "گردئاشەوان"ی ناوچەی لاجانی پیرانشار لە بنەماڵەیەکی وەرزێری زەحمەتکێش چاوی بە دنیای ڕوون کردەوە. بەرە بەرە گەورە بوو و ڕەوانەی قوتابخانە کرا، هاوکات لە حوجرە و قوتابخانەی ئایینیش دەیخوێند. لە قۆناغی ناوەندیدا وازی لە خوێندن هێنا و ڕووی کردە کاری وەرزێری و وێرای بنەماڵەکەی ئەرکی دابینکردنی ژیانی وەستۆ گرت.

مەلا قادر بە هەڵبوونی تیشکی شۆڕش دژی ڕێژیمی پاشایەتی چالاکانە بەشداریی ڕاپەڕینی گەلانی ئێرانی کرد و پاش ئەوەی ڕێژیمی کۆنەپەرەستی پاشایەتی ڕووخا و سەرکوتی خەڵکی کوردستان لەلایەن ڕێژیمی تازە بە دەسەڵاتگەیشتووی کۆماری ئیسلامییەوە دەستی پێ کردەوە، بیری ئازادیخوازی و ڕزگاریی نەتەوەکەی لە دڵ و دەروونی مەلاقادردا چەقەرەی دا. ئەو لەبەر ئەوەی بە خوێن و ئێسک و پێستەوە دەردی هەژاری و نەداری، و زوڵم و ستەمی دەسەڵاتدارانی پەهلەوی و کۆماری ئیسلامیی دڵڕەقی دەرهەق بە گەلەکەی هەست پێ کردبوو، پێوەندیی بە حیزبی دێموکراتی کوردستانەوە گرت و ئەم حیزبەی بۆ خەبات و تێکۆشانی نەتەوەیی هەڵبژارد. دواجار لە ساڵی ١٣٥٩ دا بوو بە پێشمەرگە و بە شانازییەوە دەستی دایە چەک و بەرگی پیرۆزی پێشمەرگایەتی لە بەر کرد و لە لکی ٤ی هێزی ئاوارەی ئەوکاتدا سازمان درا.

مەلا قادر پێشمەرگەیەکی ئازا و شۆڕشگێڕێکی ڕاستەقینە و دڵسۆز بوو. لە ماوەیەکی کورتدا ببوو بە خۆشەویستی هاوڕێیان و هاوسەنگەرانی. دواتریش بە بەشداریکردن لە شەڕەکانی ناوچەی پیرانشاردا زیاتر جێگای خۆی لەنێو خەڵکی ناوچەدا کردەوە. ئەو کوڕێکی خاکەڕا و ڕوحسووک بوو. بۆ بڕیار و ڕاسپارەکانی حیزب سەرلەپێناو بوو. هەر مەئمورییەتێکی بۆیان دیاری کردبا، بەدڵ و بەگیان بەڕێوەی دەبرد. لە شەڕەکان زۆر ئازایانە هەڵی دەکوتایە سەر دوژمن و بوێرانە بەرگری لە شەرەف و کەرامەتی گەلەکەی دەکرد. زۆری نەبرد کە بەهۆی لێهاتوویی وەک سەرپەل، پاشان وەک جێگری لک و دواتر وەک فەرماندەری لک دیاری کرا

مەلا قادر کوردستانی لە بەرەکانی شەڕ لەگەڵ دوژمندا دوو جار بریندار بوو، و هەموو جارێ پاش ساڕێژبوونەوەی برینەکانی ئازاتر لە پێشوو دەگەڕایەوە سەنگەری خەبات و تێکۆشان دژی داگیرکەرانی کوردستان. مەلاقادر کوردستانی هەر کاتێک بنەماڵەکەی داوایان لێ دەکرد واز لە پێشمەرگایەتی بێنێ و بگەڕێتەوە سەر ژیانی ئاسایی، پێی گووتن: تا ئەوکاتەی زیندووم چەکی شەرەف لە شانمە و نایهێنمە خوارێ. ئەو ئەوەندە قسەخۆش بوو هەموو خەڵکی ناوچە دەیانناسی و سەردانی هەر ماڵێکی کردبا ئاواتیان دەخواست جارێکیتر ببێتەوە میوانیان و بچێتەوە ماڵیان. ئازایەتیی مەلا قادر لە شەڕەکانی هەوارەبێ، کلاوڕەش، چیانە، جادەی سەردەشت - پیرانشار، چاکی ترشی، کەوپەر، بادیناوێ و دایەشیخیدا ڕۆڵی سەرەکیی هەبوو.

ئازایەتیی مەلا قادر ببووە وێردی سەر زمانان و حەماسەخوڵقێنییەکانی لاپەڕەکانی زێڕینی قارەمانەتیی هێزی پێشمەرگەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی دەڕازاندەوە. ناو و ناوبانگی مەلا قادر کوردستانی وەک قارەمانێکی بوێر و ئازا و فەرماندەیەکی بەوەجی دێموکرات لە ناوچەکەدا بڵاو ببۆوە. شەهید مەلا قادر خاوەنی خوو و ڕەوشتی شۆڕشگێڕانە بوو، لە کوورەی ژیانی سەخت و دژواردا، و لە مەیدانی ٧ ساڵ شەڕ و بەربەرەکانیدا قاڵ ببوو، خارابوو، چقڵی چاوی دوژمنی داگیرکەر بوو. ئازایەتی و جوامێری، ورەی بەرز و هەڵسووڕبوونی، ئیمانی قووڵ بە ڕێبازی حیزب و بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی گەلەکەی، تایبەتمەندییەک بوون کە لە دەروونیدا ڕیشەی داکوتابوو.

مەلا قادر ڕۆژی ٢١ی مانگی گەلاوێژی ساڵی ١٣٦٦ی هەتاوی بۆ ئەنجامدانی کاری حیزبی لەگەڵ پێشمەرگەکانی لکەکەی ڕوویان لە ئاوایی ترکەش کرد، پاش بەڕێوەبردنی ئەرکە حیزبییەکان لە کاتی گەڕانەوەدا هێزی دوژمنی کۆنەپەرەست کەمینی بۆ دانابوونەوە و دەستڕێژیان لێ کرا. شێرەکوڕانی دێموکرات لێیان وەدەست هاتن و پاشەکشەیان بە دوژمن کرد، بەڵام مخابن مەلا قادر کوردستانی کەوتە بەر گوللەی داگیرکەران و شەهید بوو و شیو و دۆڵی ئاوایی ترکەشی بە خوێنی سوور و گەشی خۆی سوور کرد.

شەهید مەلا قادر گیانی شیرینی پێشکەش بە بارەگای ئازادیی گەلەکەی کرد، بەڵام ناو و یادی بۆ هەمیشە لە دڵ و یادگەی ڕۆڵەکانی نیشتمانەکەی زیندوو مایەوە.

سۆسیالیزم بۆ نیشتمان، یان نیشتمان بۆ سۆسیالیزم!

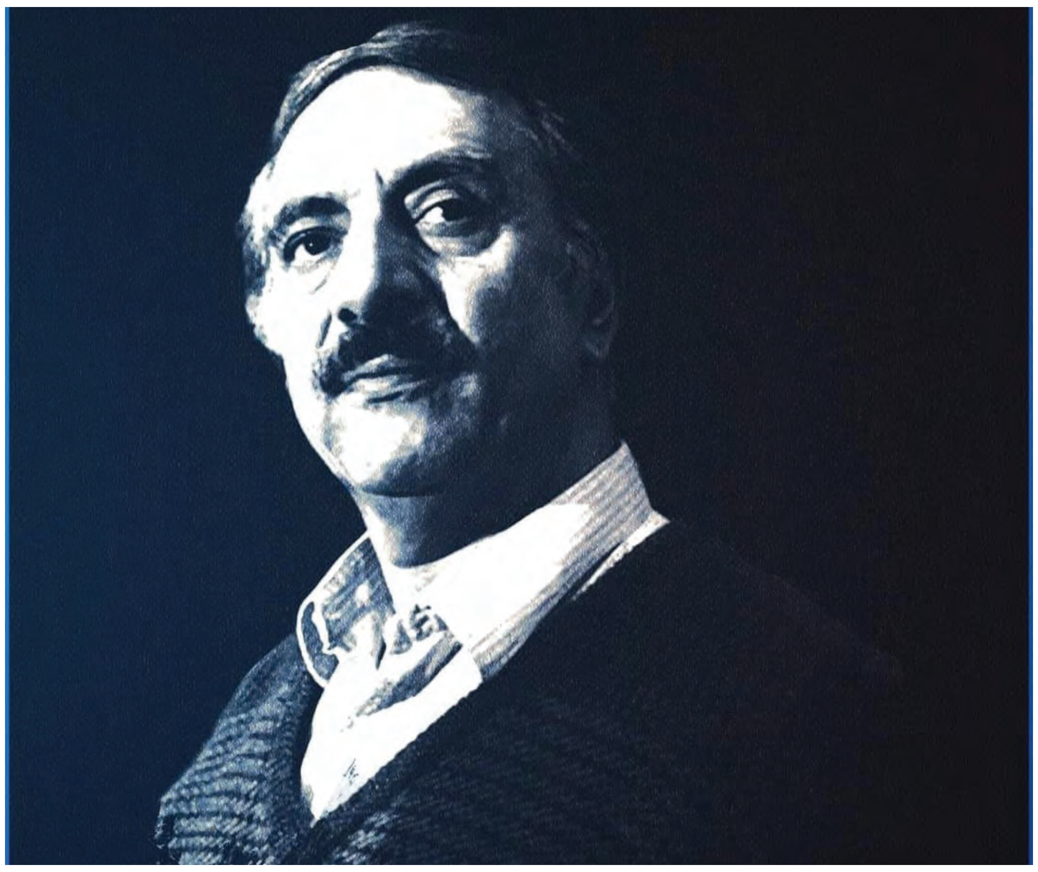

ڕەزا دانشجوو

سیاسەت زانستێکە پڕ لە ئاڵۆزی و نهێنی کە بەپێی کات و شوێن دەتوانێت تەواو جیاواز خۆی نیشان بدات، سیاسەتمەدار جیا لە زانین و تێگەیشتن لە کۆمەڵگەی خۆی و دونیا پێویستە باشترین توانای شیکردنەوە و لێکدانەوەی ڕووداوەکانی هەبێت. بێگومان دوکتور قاسملوو یەکێکە لەو سیاسەتمەدارانەی کە جگە لە مەعریفە و وشیاری، تێگەیشتنێکی قوڵی لە کۆمەڵگەی مەبەست (نیشتمانی خۆی) هەیە و دەزانێت چ ڕێگایەک بەرەو ڕزگاریی دەبات. هەرچەند ئەو وەکوو هەر مرۆڤێک دوور لە هەڵەکردن و خەتا نییە، بەڵام وەک حەکیمێکی کارزان و لێهاتوو، بەباشی بە دەرد و ئازاری کۆمەڵگەکەی دەزانێت و چارەسەرەکەی بەباشی دیوەتەوە. دەستنیشانکردن و دۆزینەوەی هۆکارەکان لە کاتی پێویستیدا و دواتر تێکۆشان بۆ دیتنەوەی چارەسەرێکی گونجاو و زانستیی! هەر ئەم زانین و تێگەیشتنەش یارمەتیی دەدات بۆ بڕیاردانی دروست و لۆژیکی لە بارودۆخە مێژووییەکان، هەرچەندە ئەم بڕیارانە لێکەوتەی زۆریان بۆ ئەو هەبێت.

یەکێک لە گرنگترین ئەو بڕیارانە هەڵوێستی دوکتور قاسملوویە سەبارەت بە سۆسیالیزم و بزووتنەوەی چەپ لە کوردستان و نێو حیزبی دێموکرات. خوێندنەوەی دوکتور قاسملوو لە چەپ و مارکسیزم شتێکی تەواو جیاوازە لە بەشێک لە هاوڕێیانی لەنێو حیزبی دێموکراتدا، هەرچەندە ئەم هەڵوێستە دەیخاتە ڕووبەڕووبوونەوەیەکی نەخوازراو و دۆخێکی سەختەوە، بەڵام شیکاریی دروست و ئاگاداری لە دەرئەنجامەکانی ئەم پرسە وای لێدەکات لەسەر ڕێبازەکەی خۆی پتەو و چەسپاو بمێنێتەوە. "کورتەباسێک لەسەر سۆسیالیزم" لەدایکبووی هەلومەرجێکی وا نادیار و تەماوییە. شیکاری و شیکردنەوەی بۆچوونەکانی دوکتۆر قاسملوو سەبارەت بە چەپ و سۆسیالیزم و هۆکاری نووسینی ئەم کورتەباسە بێگومان پێویستی هەیە بە زانین و ئاگاداری لە مێژووی بزووتنەوەی چەپ و کۆمۆنیزم لە ئێراندا، لە سەرەتای دروستبوونی تا سەردەمی نووسینی ئەم مانیفێستە.

چەپ لە ئێراندا دەکرێ وەک لە دایکبووی پەرەسەندنی وردە وردەی سیستەمی ئابووریی سوننەتی کۆمەڵگە بۆ سیستەمێکی نوێی سەرمایەداری سەیر بکرێت. وتاری مێژوویی چەپ لە ئێران سەبارەت بە دەسپێکی ئەم بزووتنەوەیە دەنووسێت؛

"دەسپێکی جووڵانەوە و تیۆریی چەپ لە ئێران هاوکات لەگەڵ شۆڕشی مەشرووتە لە تەورێز بوو. بڵاوبوونەوەی بیرۆکە و بۆچوونی سۆسیالیستی لە ڕووسیەی تزاری، دراوسێی باکووری ئێران، بێگومان کاریگەرییەکی یەکلاکەرەوەی لەسەر سەرهەڵدان و پێگەیشتنی بیرۆکەی چەپگەرایی لە ئێراندا هەبوو. بە ئیلهاموەرگرتن لەم شێوە بیرکردنەوە لە تەورێز چەندین ڕێکخراوی سیاسی پێک هاتن کە گرنگترینیان "اجتماعیون عامیون" بوو بە چاولێکەری لە سیستەمی حیزبە سۆسیال دێموکراتەکان.

ئەم گرووپە بچووکانە زۆرتر لەلایەن ئەرمەنییەکان و ئەو ئێرانییانە پێکهێنران کە دوای کۆچکردنیان بۆ کارکردن لە پیشەسازیی نەوتی باکۆ، پەیوەندییەکانیان لەگەڵ نیشتمانەکەیان هێشتەوە، یان خۆیان گەڕانەوە ئێران. هەندێکیان بە ئەندامەتی لە "جمعیت همت"دا (کرێکاری موسڵمانی باکووری ئەرەس) ئەزموونی شەڕکردنیان هەبوو.

تێکۆشەرانی چەپ هەوڵیان دەدا پەیوەندییەکانی کۆن و چەوسێنەر بگۆڕن و بارودۆخی کرێکاران لە ئێران باشتر بکەن. ئەوان لە بەرەنگاربوونەوەی ڕێژیمی قاجار و کەسانی نزیک لە دەسەڵات و خاوەن ئیمتیازی تایبەت و لە بەرگریکردن لە شۆڕشی مەشرووتە چالاک بوون و بەتایبەت لە سەردەمی "استبداد صغیر"دا، لە پیشتیوانی و بەهێزکردنی بەرخۆدانی تەورێز و پاراستن و پەرپێدانی ئامانجەکانی شۆڕشی مەشرووتە ڕۆڵێکی دیاریان هەبوو."

ئاسەواری بزووتنەوەی چەپ لە شۆڕشی مەشرووتەدا دەتوانێت لە دامەزراندنی حیزبی دێموکرات (عامیانە) بە ئاراستەی چەپی ناوەند و بەشداریی کۆمەڵێک کەسایەتیی ناسراو وەک محەممەدتەقی بەهار (ملک الشعرا)، محەممەدڕەزا موساوات و حەیدەرخان ئومەوغلی ببینرێت. دەرچوونی ڕۆژنامەکانی وەک "ایران نو"، "شفق" و "نوبهار" بە هەوڵ و تێکۆشانی ئەم کەسایەتییانە لە تەورێز و خوراسان بوو. لەگەڵ سەرکەوتنی شۆڕشی ئۆکتۆبر و لەژێر کاریگەریی بۆلشویکەکان، فۆرمێکی ڕادیکاڵتری چەپ لە ئێراندا خۆی نیشان دا و دەرئەنجامەکەی دامەزرانی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران بوو کە یەکەمین کۆنگرەی خۆی لە ساڵی ١٢٩٩ لە بەندەر ئەنزەلی بەست. کاریگەری بزووتنەوەی چەپ لە سەرهەڵدانی "جنگل" و "میرزا کوچک خان جنگلی" دەتوانرێت بە لوتکەی ئەم بزووتنەوەیە دابندرێت. لەگەڵ شکستی بزووتنەوەی "جنگل" زۆربەی کۆمۆنیستەکانی ئەم سەردەمە لە ترسی ئەشکەنجە و زیندانیکردن بەرەو یەکیەتیی سۆڤیەت هەڵهاتن. چالاکیی دوکتور "تقی ارانی" و گرووپی ٥٣ کەس، هەوڵێکی نوێ بوو لە سەردەمی حکومەتی ڕەزاخان بۆ بووژاندنەوەی بزووتنەوەی چەپ لە ئێراندا. ئەمە سەرەتای دامەزراندنی حیزبی توودەی ئێران بوو کە بە جۆرێک لە جۆرەکان وەک باوکسالاری زۆرێک لە حیزبەکانی دوای ئەو دادەنرێت و بە تێپەڕبوونی کات تووشی دووبەرەکی و جیابوونەوەی زۆر بوو.

بەم پێشەکییە کورتە ئێستا باس لە پرۆسەی چەپگەرایی لە ساڵانی سەرەتای سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانی ئێران و دەستبەسەرداگرتنی لەلایەن خومەینی دەجاڵەوە دەکەین. لە "مارکسیست"ی خاڵی هەتا "مارکسیستی موسڵمان"،لە "ڕێکخراوی موجاهیدینی خەڵق" هەتا ڕێکخراوەکانی "مارکسیزم لێنینیزم"، "مائۆئیزم"، "مارکسیستی شۆڕشگێڕ" و سەدان ناوی تر پانتایی کۆمەڵگەیان پڕکردوە. وشەی "خلق" و "توده" دەستەواژەی هەر وتار و لێکدانەوەیەکی سیاسییە. جنۆکەی ئیمپریالیزم و خەباتی پرۆلیتاریا، قسە و باسی شەو و ڕۆژی خوێندکارانی زانکۆ و تەنانەت قوتابییەکانە! هەموو شتێک بە شێوەیەکی بێزارکەر سووک، هەستەکی و ناڕاستەقینە. چەپ هێمای ڕۆشنبیرییە و ناسیۆنالیزمیش هێمای کۆنەپەرستی و پشتبەستن بە ئیمپریالیزمە. کڵاوەکەی چێگڤارا و شێوازی جگەرەکێشانی، قسەکانی کاسترۆ و نامەکانی لێنین هەموو باس و خواستی ئەم سیاسەتمەدارانەیە کە لە دیکتاتۆرییەتی پەهلەوی بێزارن و لە دژی خەبات دەکەن.

لە هەلومەرجێکی وادا دوکتور قاسملوو بە ناسینی واقعە تاڵەکانی کۆمەڵگە کۆمۆنیستییەکان و دوور لە کەشوهەوای هەستەکی شرۆڤە و لێکدانەوەی خۆی لە سۆسیالیزم دەخاتەڕوو، و ئاگادار لە دەرئەنجام و ئاکامی ئەم کەشوهەوای ژەهراوییە لە خەمی داهاتووی گەلەکەیدایە. "کورتەباسێک لەسەر سۆسیالیزم" پێچەوانەی ناوەکەی و ژمارەی لاپەڕەکانی، وتارێکی زۆر درێژ و جێی سەرنجە، هەڵقوڵاوی زانیاری و مەعریفەی قووڵی دوکتور قاسملوو لە سۆسیالیزم و کۆمەڵگای کوردستانە. دکتور قاسملوو بە ئاگادارییەوە بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەم کەشوهەوا هەستەکی و زوو تێپەڕە هەنگاو دەنێت. لەلایەن بەشێک لە هاوڕێیانی لەنێو حیزب و لەژێر کاریگەریی حیزبی توودەدا تۆمەتبار بە لایەنگری لە ئیمپریالیزمەوە دەکرێت، بەڵام باوەڕمەند بە ئامانجەکەی بەردەوامە لە ڕۆشنگەری.

دوکتور قاسملوو پێچەوانەی زۆرێک لە سیاسەتمەدارانی ئەو سەردەمە، تەنیا مارکس و ئەنگلسی نەخوێندووەتەوە، بەڵکو بە قووڵی لێیان تێگەیشتووە. هەر لەبەر ئەم هۆکارە، سەرەڕای باوەڕی بە سۆسیالیزم وەک ڕێگەیەک بۆ جێبەجێکردنی دادپەروەری کۆمەڵایەتی، باس لە نەبوونی بناغە پێویستەکان بۆ پیادەکردنی سۆسیالیزم لە کۆمەڵگەی کوردستان دەکات. ئەو یەکیەتیی سۆڤیەت وەک نموونە بەکار دەهێنێت و بە وردی هۆکارەکانی شکستهێنانیان دەخاتە بەرباس. باسی وڵاتی چێکۆسلۆواکی و لاساییکردنەوەی هەڵەیان لە یەکیەتیی سۆڤیەت بۆ پیادەکردنی سۆسیالیزم دەکات. دوکتور قاسملوو لەسەر ئەو باوەڕەیە کە سۆسیالیزم دەبێ هەماهەنگی و گونجاویی لەگەڵ هەلومەرجی کۆمەڵگەی ئامانجەکەیدا بێت. باسی سیاسەتە هەڵەکانی حیزبی توودە دەکات و ڕەخنە لە شوێنکەوتوییان لە یەکیەتیی سۆڤیەت دەگرێت. بە بڕوای دوکتور قاسملوو پەیوەندی لەگەڵ هەموو وڵاتان دەبێ هەبێت، بەڵام لە هەمان کاتدا سیاسەتی حیزب دەبێت سەربەخۆ بێت و لەسەر بنەمای خواستی خەڵک بێت نەک فەرمانی ڕادیۆ مۆسکۆ!

دوکتور قاسملوو بە وردبوونەوە لە بارودۆخی باشووری کوردستان، هەم ناسیۆنالیزمی کۆن، سوننەتی و خێڵەکی و هەم سۆسیالیزمی بێ نیشتمان بە هەڵە و ناتەواو دەزانێت. ئەو لەسەر ئەو باوەڕەیە کە پێویستە سەرەتا جەخت لەسەر ناسنامەی خۆمان بکەینەوە، دەبێت بوونی خۆمان هەبێت، بەڵام بەدڵنیاییەوە دەبێت جۆری حوکمڕانی لەم خاکەدا لەسەر بنەمای دادپەروەریی کۆمەڵایەتی و ئینسانی بێت، ناچینایەتی و هەبوونی کۆمەڵگەیەکی ئازاد ئامانجی کۆتاییە. لە ڕوانگەی دوکتور قاسملووەوە ئەولەوییەتی یەکەم کوردستانە، نەک سۆسیالیزم! دوور لە تاقمێک دروشمی هەستەکی، خۆنواندن و پیاهەڵدانی ئەم سەردەمە، ڕاشکاوانە سیستەمی کۆمۆنیستیی تاک حیزبی لە هەندێک وڵاتانی کۆمۆنیستدا بە هۆکاری پێشێلکرانی مافەکانی مرۆڤ دەزانێت. دوکتور قاسملوو شوێنکەوتوویی وەک هەڵەیەکی گەورە ناو دەبات و لە کاتێکدا بڕوای قووڵی بە دامەزراندنی پەیوەندیی دۆستانە لەگەڵ هەموو وڵاتان هەیە، بەڵام پابەندبوون بە پرەنسیپ و بیروباوەڕی حیزب و خواستی گەلەکەی لای ئەو زۆر گرنگترە.

سۆسیالیزمی دوکتور قاسملوو ڕێگەچارەیەکی خۆماڵیکراوە بۆ خەڵکی کوردستان، بۆ دامەزراندنی دادپەروەری کۆمەڵایەتی، بۆ سیستەمێکی ناچینایەتی. دوکتور قاسملوو ڕاشکاوانە دەڵێت ئێستا ئەولەوییەتی من شوناسی نەتەوەیی کوردستانە نەک دروشم و لاساییکردنەوەی کوێرانەی حیزبی توودە و ئاغاکەی (یەکیەتیی سۆڤیەت)! بڕوای قووڵی بە سۆسیالیزم هەیە، بەڵام نەک بۆ شەڕێکی خەیاڵی دژی چینی بۆرژوازی کە لە کوردستانی هەژار و ئیستغلالکراودا هیچ ئاسەوارێکی لێ نادۆزرێتەوە. بڕوای قووڵی بە سۆسیالیزم هەیە، بەڵام نەک بۆ دروشمی دەم پڕکەرەوە و کۆبوونەوە و میتینگی سیاسی، دوکتور قاسملوو سۆسیالیزمی بۆ گەلەکەی دەوێت، بۆ وڵاتەکەی. لە ڕوانگەی دوکتور قاسملوو سۆسیالیزم ئامانج نییە، ئامرازێکە کە دەتوانێت یارمەتیی خەڵکی بێدەسەڵات و ئازارچێشتووەکانی بدات ئەگەر مەرجەکان لەبەردەستدا بێت. ئەو ڕوانگە دروست و زانستییە کە حیزبی دێموکرات لە ژێردەستیی و شوێنکەوتوویی حیزبی توودە و کاربەڕێکەرەکانی دەپارێزێت، هەر ئەو ڕوانگە ژیرانەیە کە دەبێتە هۆکار تا گەنجانی بێشومار پڕ لە سۆز و خاوەن باوەڕێکی قووڵ بە سۆسیالیزم، بەڵام لە هەمان کاتدا لە بواری فیکری سەربەخۆ و باوەڕمەند لە ڕیزەکانی حیزبی دێموکرات، بۆ ڕزگاریی کوردستان و شوناسی نەتەوەیی دەستبەسەرداگیراو خەبات بکەن. هەروەک ناسیۆنالیزمی میانڕەو و زانستی کە لەسەر بنەمای ڕێزگرتن لە هەموو نەتەوەکانی تر و پێکەوە ژیانی ئاشتیانەیان دامەزراوە، سۆسیالیزمی دوکتور قاسملوو دوور لە هەر جۆرە توندڕەوی و شوێنکەوتوویی، ڕەسەن و لۆژیک و هەوڵێکە بۆ گەیشتن بە کۆمەڵگەیەکی ئازاد، فرەچەشنی و بەبێ ململانێی چینایەتی.

"کورتەباسێک لەسەر سۆسیالیزم" مانیفێستی تێگەیشتن و شیکردنەوەیە، ئاگاداری لە ڕۆژانی داهاتوو! وەک چۆن سەرکردەی شەهید، پێشەوای نەمر لە سەردەمی خۆیدا بە تێگەیشتنێکی قووڵ لە کاریگەریی دین و ئایین لە کۆمەڵگەدا، سەرەڕای نزیکی لە یەکیەتیی سۆڤیەت، هەرگیز بەپێچەوانەی ئاراستەی خوازراوی کۆمەڵگەکەی مامەڵەی نەکرد و شوێنکەوتووی سیاسەتی هەڵەی ڕووسەکان لە بەربەرەکانی لەگەڵ ئایین نەبوو و بە سەربەخۆیی فیکری لە بیری بنیاتنانی کۆمەڵگەیەک لەسەر بنەمای بەها نەتەوەییەکان بوو، دوکتور قاسملووش بە ئاگاداری لە کاریگەریی کۆمۆنیزم و بیروباوەڕی کۆمەڵگە لەو سەردەمەدا، وێڕای ڕۆشنگەری و بەربەرەکانی بێوچان لەگەڵ کۆمۆنیزمی هاوردەی کوێر و ناعەقڵانیدا، سەرقاڵی دامەزراندن و بناغەدانانی خوێندنەوەیەکی تەواو ڕەسەن و زانستی لە سۆسیالیزم بۆ داهاتووی کوردستان بوو.

دوکتور قاسملوو سۆسیالیزمی بۆ کوردستان دەویست نەک کوردستانی بۆ سۆسیالیزم!

***

سەرچاوەکان:
١.The Left in Iran (١٩٠٥-١٩٤٠) Revolutionary History, Volume ١٠, No ٢ Socialist Platform Ltd
Merlin Press, United Kingdom
٢. کورتەباسێک لەسەر سۆسیالیزم

خەباتی گەلی کورد لە ئێران پاش بەناو هەڵبژاردنەکانی سەرکۆماریی ئەمجارە!

ناسر سالحیئەسل

لە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێراندا، پەیمانی کۆمەڵایەتی (قرارداد اجتماعی) واتایەکی تایبەت و جیا لە پەیمانی کۆمەڵایەتیی ڕۆژئاوای هەیە. ئەم پەیمانە، پەیماننامەی نێوان تاکەکان و حکوومەت نییە، بەڵکوو وەکوو پەیماننامەی کۆمەڵێکە دانەری هیچ دەسەڵاتێک نییە و تەنیا دەربڕی وەفادارییە. هەروەها ئەو پەیماننامەیە بنەڕەتێکی خاوەنداریشی نییە و دەربڕی هیچ پەیوەندییەک لە نێوان مرۆڤەکان و شتەکان و تەنانەت لە نێوان گەل و دەسەڵات نییە. لێرەدا خاوەن دەسەڵات "عەلی خامنەیی"، ڕێبەری کۆماری ئیسلامییە کە خۆی وەکوو جێگری "ئیمامی زەمان" لەسەر زەوی دەزانێت. پەیماننامەی نێوان خامنەیی و گەلانی ئێران تەنیا لە چوارچێوەی "بەیعەت" واتا وەفاداری دەتوانێ هەبێت. بۆیە ئەگەر گەلانی ئێران لە هەڵبژاردنی کۆماری ئیسلامیدا بەشداریی نەکەن، وەفادارییان بۆ عەلی خامنەیی لەدەست داوە، پەیمانیان شکاندووە، دەبێ سزا بدرێن و بێبەش بکرێن لە سەرجەم ماف و ئیمکاناتە ماددی و مەعنەوییەکانی ئەم وڵاتە.

لەلایەکی دیکەوە یاسای بنەڕەتی کۆماری ئیسلامی جەختی لەسەر "گوتاری نەریتگەرایی ئایدیۆلۆژیک"ە و چینی ڕوحانییەتی لە سەرجەم چینەکان پێ سەرترە و مانەوەی کۆمەڵگە لەپێناو گوێڕایەڵی بێ ئەولاو ئەولای خەڵک لە ڕێبەر دەزانێت. ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لەسەر بنەڕەتی یەکیەتی (وحدت) و نە جیاوازی دامەزراوە. ئەم ڕێژیمە بنەڕەتێکی جەوهەری لە مەزهەب و وەلی فەقیهە ساز کردوە و بۆچوونی ئەقڵانی و مودێرن ڕەت دەکاتەوە. هەر بۆیە عەلی خامنەیی چاوی لە ئاوێتەکردنی هەرچی زیاتری مافەکان و یاسای خودایی (بە تەفسیری بەرژەوەندخوازی خۆی) بڕیوە و ئەوان جیا لە یەک نازانێت. بەڵام وڵاتی ئێران، پێکهاتەیەکە لە مێژوو، نەتەوە، ئایین، زمان، کولتوور و داب و نەریتی جیاواز، واتا وڵاتی جیاوازییەکانە.

بۆیە لە پارادایمی فیکریی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیدا گرینگییەکی زۆر بە عەقڵانییەتی مرۆڤی نادرێت و تەنیا جەخت لەسەر کەلام و وتەی خامنەیی (جێگری ئیمامی زەمان) دەکرێتەوە. لە کولتووری ڕێژیمدا عەقڵی مرۆڤ ڕۆڵێکی کەرەسەیی هەیە. لە چوارچێوەی بنەما فیکرییەکانی ڕێژیمدا عەقڵ پێش هەموو شتێک کارکردێکی پەروەردەیی هەیە و دەبێ سەرتربوونی یاساکانی ڕێبەری کۆماری ئیسلامی بسەلمێنێت. ئەوە ڕێبەرە کە چارەنوسی سەرجەم خەڵکی ئێران دەست نیشان دەکات. هیچ تاکێک (لە هەر ئاستێکی زانستی) ناتوانێ بەرژەوەندی خۆی باشتر لەوەیکە ڕێبەر بۆی دیاری دەکات، دیاری بکات. شاهید و بەڵگە بۆ وتەی سەرەوە بابەتی "گەمارۆکانی ئابووری" وڵاتانی ڕۆژئاوا بۆ سەر ڕێژیمی کۆماری ئیسلامییە کە بە هۆی دەست نەکێشانەوەی ڕێژیمی ئێران لە پیتاندنی ئۆرانیومە. چونکە تەنیا یەک فەرمانی خامنەیی بەسە بۆ ئەوەیکە سەرجەم چالاکییەکانی ئەتۆمی لە ئێران بوەستێ و گشت گەمارۆکانی ئابووری سەر ڕێژیم لابچێت.

لە وەها پارادایمیکی فیکریدا لەلایەک ئەندازیاریکردنی هەڵبژاردنەکان لە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران، بە واتای بوونی دوو هۆکاری «کۆنترۆڵ» و «گزەکردن» لە هەڵبژاردنەکانە. کۆنترۆڵی هەڵبژاردنەکان بەو واتایە دێ کە لە ڕەوتی هەڵبژاردنەکاندا لە ناونووسینی بەربژێرەکانەوە بگرە تا بەڕێوەبردنی هەڵبژاردنەکان، و وردەکارییەکانی بەڕێوەبردنی کارەکان بە وردی لەژێر چاوەدێریی شوڕای نیگەهبان و لقە ئەمنییەتی و نیزامییەکانی ڕێژیمدا دەبێ تا بەر بە هاتنەژووریی بەربژێرە نەخوازراوەکان بگیرێ و بەو جۆرە زۆرینەی دەنگەکان بە قازانجی بەربژێرەکان خوازیار و دڵخوازی خامنەیی بدرێت. هۆکاری گزەکردنیش لەو کاتانە کە کۆنترۆڵی هەڵبژاردنەکان ئەنجامی دڵخوازی عەلی خامنەایی لێ ناکەوێتەوە کەڵکی لێ وەردەگیرێت."وەک هەڵبژاردنی سەرکۆماری لە ساڵی ١٣٨٨ هەتاویدا.

بۆیە هەڵبژاردن و بڕیاردان لە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیدا واتایەکی نییە و تاکی گەلانی ئێرانی تەنیا لە هەڵبژاردنی هەڵبژێردراوەکان بە دەست کۆماری ئیسلامی ئازادە و نە هەڵبژاردنی هەڵبژێردراوەکانی خۆی وەکوو تاکێکی ئازاد و سەربەست. تاکی گەلانی ئێرانی تەنیا لە دەنگدانی کۆتایی و بێ بڕیاردان لەسەر هەڵبژاردنی کاندیداکان و هەروەها بەرنامەی گروپ و دەستەکانی سەر بە ڕژیم بەشداری دەکات، چونکە ئامانجی ڕێبەرانی کۆماری ئیسلامی لە هەڵبژاردن، مل ڕاکێشان بۆ ئیرادەی خەڵک و گۆڕانکارییە دڵخوازەکان لەسەر ویستی زۆرینەی خەڵک و کۆمەڵگە و بنیاتنانی داهاتوویەکی گەش نییە، بەڵکوو پاراستنی بارودۆخی ئێستا، یان گەڕانەوە بۆ جیهانی نەریت و خورافاتە. ئەوان تەنیا لەو گۆڕەپانەدا دەتوانن مانۆر بدەن و پلە و پێگەی خۆیان بپارێزن و مرۆڤی ئاسایی هەڵخەڵەتێنن.

لەلایەکی دیکەوە عەلی خامنەیی کە باوەڕی بە "پیلانی وەهم" هەیە، سەرجەم ڕووداوە سیاسییەکانی ڕێژیمەکەی بە پیلانگەلی دەرەکیێ پاساو دەدات، هەر بۆیە زۆر بەباشی لە پیلانی "وەهم" کەڵک وەردەگرێت. ڕێبەری کۆماری ئیسلامی هەموو جۆرە ناڕەزایەتی و مافخوازییەکی گەلانی ئێران، نەتەوە و کەمایەتییە ئایینییەکان، ژنان، خوێندکاران، کرێکاران، ڕوناکبیران و سەرجەم داواکارییە سیاسی و نەتەوەییەکانی گەلانی ئێران وەکوو پیلانێک لە لایەن دوژمنانی دەرەکییەوە لێکدەداتەوە و سەرکوتیان دەکات. هەر جۆرە داواکارییەکی گەلانی ئێران ئەگەر داوایەکی سەرەتاییش بێ بەرەنگاری دەبێتەوە و بە پیلانی دوژمنان و ڕەمزی پرۆژەی ڕووخانی ڕژیم ناوی دەبات. کەوایە "وەهم" و "ڕق"، کەرەسەیەکی فیلبازانەی عەلی خامنەییە بۆ بەردەوامی مانەوە (بقا) ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی.

بەڵام سەرەڕای ئەم هەموو فیڵ و تەڵەکەیە، سەرکوتکردنی ڕاپەڕین و بزوتنەوە ناڕەزایەتییە نێوخۆیەکانی گەلانی ئێران، بۆ عەلی خامنەیی لە ئێستادا کارێکی قورس و دژوارە. هەر بۆیە عەلی خامنەیی ئەم جارە بەپێچەوانەی جارانی پێشوو، لە پێش هەڵبژاردنی سەرکۆماری پێشوەختەدا، دەنگی بەرزکردەوە و هەڕەشەکانی لە بەرەبەری هەڵبژاردن توندتر کردەوە. جاران ڕێبەری ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی بۆ وروژاندنی خەڵک و هاندانیان بۆ دەنگدان، کەشی سیاسیی وڵاتی تا ڕادەیەک کراوە دەکرد و داوای لە دژبەرانیش دەکرد بەشداریی هەڵبژاردن بکەن. بەڵام ئەمجارە بۆ دەبێ لەو کاتە هەستیارەدا کە ڕێژیم ڕەوایی و شەرعیەتی گەلانی ئێرانی نەماوە و لە ئاستی نێودەوڵەتیشدا تەریک کەوتووتەوە و بە تایبەت پاش شۆڕشی ژینا و ڕاپەرینەکانی دیکە و بەشداریی نەکردنی گەلانی ئێران لە هەڵبژاردنی سەرکۆماری برایم ڕەئیسی و خولەکانی مەجلیسەکانی شووڕای ئیسلامی و خوبرەگانی ڕێبەریدا، ڕێبەری نیزام ئەوا بەڕاشکاوی هەڕەشە بکات و ڕخنەگرانی نیزام بە توندی بکوتێ و دەزگا ئەمنیەتییەکانی نیزام کۆمەڵێک لە ڕۆژنامەنووسان دەستبەسەر بکەن و ڕادەی ڕاودوونان و گرتن و ئیعدامەکانی بچێتە سەرێ؟ ئاشکرایە کە عەلی خامنەیی هەم لە بەشدارینەکردنی گەلانی ئێران لە هەڵبژاردن و هەم لە بانگەوازیی حیزب و ڕێکخراوەکانی ئۆپۆزیسیۆنی نەتەوەکانی ئێرانی بۆ بایکۆتی هەڵبژاردنی ئاگادار بوو و بە مەترسی گەورە لە بەرانبەر مانەوەی ڕێژیمەکەی دەزانێ. هەروەها ترسی سەرەکیی عەلی خامنەیی لەوە بوو ئۆپۆزیسیۆنی نەتەوەکانی ئێران لە ڕێگەی لایەنگران و ناڕازییەکانی نێوخۆی وڵات، توێژە جۆر بە جۆرەکانی کۆمەڵگەی گەلانی ئێران و بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان چالاک بکەنەوە و مەیدانی شانۆگەریی هەڵبژاردن بۆ ڕاپەرین و ناڕەزایەتی و خەباتی سیاسی و مەدەنی بگۆڕن. هەر بۆیە لە خولی یەکەمی هەڵبژاردنی سەرکۆماری ڕێژیم دا بە پێی ئامارەکانی خودی ڕێژیم زیاتر لە ٦٠ لە سەدی گەلانی ئێران هەڵبژاردنی حکوومەتییان بایکۆت کرد. هەر وەها لە خولی دووهەمی کێبەرکێ کانی دوو بەربژێرەکەی ڕێژیمدا دیسان زۆربەی گەلانی ئێران بەشدارییان نەکرد و سەرکۆماریکی لاواز بە دەنگی ٢٥ لە سەدی بەشداربووان هەڵبژێردەرا.

هەنووکە ڕێژیمی عەلی خامنەیی لەلایەک لەگەڵ ڕاپەرین و ناڕەزایەتیی گەلانی ئێران و لەلایەکی دیکەوە لەگەڵ گەمارۆ ئابوورییەکانی وڵاتانی ڕۆژئاوا، کە تەنگەیان بە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی هەڵگرتووە و ڕێژیم لە دابینکردنی سەرەتایی ترین پێداویستییەکانی وەکوو دەوا و دەرمان و کاڵا و خۆراک ماوەتەوە. خامنەیی بەباشی لە ناڕەزایەتی و بێهیوایی گەلانی ئێران لە ڕێژیمەکەی ئاگادارە و دەزانێ هەر هەڵەیەکی بچووک لەوانەیە کەشێکی بەرفراوان بۆ دەربڕینی ناڕەزایەتی گەلانی ئێران دروست بکا و ئەو و دارودەستەکەی بۆ هەمیشە بخاتە زبڵدانی مێژووەوە. بۆیە خاڵی گرنگ بۆ گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە پەیوەندی لەگەڵ بارودۆخی هەنووکەی ئێران، ئەوەیە یەکەم، کورد وەک نەتەوە کە خاوەن مێژوو و زمان و کولتوور و داب و نەریتی خۆیەتی، دەتوانی لە داوای مافە سیاسی و نەتەوەییەکانی شێلگیرتر و پێداگرتر بێت. دووهەم، بۆ گەیشتن بۆ ئەو ئامانجە ستراتیژیکە، حیزبە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەبێ یەکگرتوو بن و یەکهەڵوێستی خۆیان لە پەیوەندیی لەگەڵ ویست و داخوازییەکانی گەلی کورد پێشان بدەن. هەر وەها کۆدەنگی و یەک هەڵویستی حیزبەکان و چالاکانی مەدەنی و سیاسی نێوخۆی وڵات و دەرەوەی وڵات بۆ بەرژەوەندییە باڵاکانی مافە سیاسی و نەتەوەییەکانی گەلی کورد، مەرجی سەرەکیی هەر پلاتفورم و یەکیەتی و هاوپەیمانییەک بێت. دانیشتنی نوێنەرانی گەلی کورد لە گەڵ ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی چ لە دەرەوە و چ لە نێوخۆی وڵاتدا تەنیا لە چواچێوە و بە مەبەستی وتوویێژی بێ سەرەنجام و دەرکردنی بەیاننامە، بەبێ چەسپاندنی مافە سیاسی و نەتەوەییەکان و بەرژەوەندییەکانی گەلی کورد لە مێشک و کرداری لایەنی دانووستان ئەنجامێکی باشی لێناکەوێتەوە. کەوابوو دەبی ئەساسی کاری ڕێبەر و دیپلوماتی کورد لە پارادایمی مافە سیاسی و نەتەوەییەکانی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا لە دانیشتن و وتوویێژەکاندا خۆی دەربخات.

ڕێبەرانی کورد دەبێ لە سەرجەم دانیشتنەکانیاندا لەسەر بەرژەوەندیی باڵاکانی گەلی کورد یەکدەنگ بن و هەر پلان و بەرنامەیەک لە پەیوەندی لەگەڵ بەرژەوەندیی باڵاکانی گەلی کورد هەڵسەنگێنن و دواتر بڕیاری کۆتایی لەسەر بدەن. هەر وەها لە سەردەمی شۆڕشی زانیاریدا ڕوونکردنەوەی پلان و دانیشتنەکان بۆ خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەتوانێ بۆ چاکسازی بڕیارە نەتەوەییەکان و ڕاپەڕاندنی ئەرکی نیشتمانی و نەتەوەیی یارمەتیدەری کار و تێکۆشان لە پێناو ئامانجە نەتەوەیی و سیاسییەکانی گەلی کورددا بێت.

تێرۆری شێخ ئازاد شەهابی و بەرپرسیارەتیی ڕێژیم

"کوردستان"

لە ڕۆژانی ڕابردودا و لە شاری سەقز سێ کەس لە پەیڕەوانی تەریقەت بە ناوەکانی؛ شێخ ئازاد شەهابی، پەیمان محەممەدی و پەرویز ڕەحیمپەنا لەلایەن کەسانێکی نەناسراو هێرشیان کرایە سەر و گیانیان لێ ئەستێندرا.

دوای بڵاوبوونەوەی هەواڵی کوژرانی ئەم سێ کەسە کە بێگومان لە شێوەی خۆیدا جۆرێک لە تێرۆر و تۆقاندنە، دەنگۆی جۆراوجۆر لەسەر خودی ڕووداوەکە و کەسانی تیرۆرکراو و ئەوانەی لە پشت کردەوە تێرۆریستییەکە بوون بڵاوبوویەوە کە دواتر دەرکەوت سێ کەسی سەر بە لایەنێکی توندئاژۆ تیرۆرەکەیان کردوە. بەپێی ئەو گرتە ڤیدیۆییانەیەش لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بڵاوبوونەتەوە، دەردەکەوێ کە سێ کەس بە چەکی گەرمی کەمەرییەوە، دەچنە بەر ماڵ و تەکیەی شێخ ئازاد و دوای کوشتنی دوو کەس لە هاوڕێکانی، مامۆستا ئازادیش بریندار دەکەن کە دواتر بە هۆی قورسبوونی برینەکانی ئەویش گیان لەدەست دەدات.

هەر وەک ئاماژەی پێ کرا ئەم کردەوەیە بەهەر هۆکار و لەژێر هەر پاساو و باوەڕێکدا ئەنجام درابێ، کردەوەیەکی تێرۆریستییە. دەستبردنی بۆ توندوتیژی و سڕینەوەی فیزیکیی ئینسانەکان بۆ هەر مەرامێکی سیاسی یان ئایینی مەحکووم و ڕێگە پێنەدراوە. کۆمەڵگەی کوردستان کە لە هەموو ڕوویەکەوە کۆمەڵگەیەکی فرەجۆرە و لەمێژە کولتووری پێکەوەژیان تیایدا نەهادینە بە دامەزراوەیی کراوە، هەڵگری ئەم جۆرە کردەوە ناحەزانە نییە و نابێ. کوردستان کە زیاتر لە ٤٥ ساڵە لەژێر دەسەڵاتێکی ڕەشی تیرۆریستییەوە دەستی بەسەردا گیراوە و هەموو هەوڵێکی توندڕەوانە و ئیدئۆلۆژیکی تێدا دراوە، دیسان شوێنی حەوانەوەی جۆراوجۆرییە نەتەوەیی، مەزهەبی و کلتوورییەکان بووە و خەڵکی هوشیاری کوردستان ڕێگە بە توندڕەوی کە بەرهەمهێنەری تێرۆر و توقاندنە نادات.

ئەوەی لە پێوەندی لەگەڵ تێرۆری ئەم سێ کەسە ئایینییەی کوردستاندا جێی باس و قسەلەسەرکردنە، دەستئاوەڵا هێشتنەوەی ئەو باڵ و لایەنە توندڕەوە ئایینییانەیە کە لە چوارچێوەی بیری داعشیزمدا لە کوردستان و شوێنەکانی دیکەی ئێران دیار و چالاکن و کۆماری ئیسلامی ئێرانیش بەرانبەریان بێدەنگە. چۆنە کۆماری ئیسلامی وەک خۆی ئیدیعا دەکات ئەگەر هیچ دەسکەوتێکی بۆ وڵات نەبووبێ، لانیکەم توانیویەتی ئاسایش و ئەمنیەتی خەڵک بپارێزێ – کە لەوەشیاندا درۆ دەکات – بەڵام ناتوانێ ڕێگە لەم جۆرە تێرۆرانە بگرێت. بە جۆرێک کە سێ کەس بە ڕۆژی ڕووناک و ئاوا بێپەروا بە چەکەوە هێرش دەکەنە سەر ماڵان و خەڵک دەکوژن؟! هێزە ئەمنییەتییەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران کە بە لێشاو دەڕژێنە سەر شەقامەکان و بێبەزەییانە کچان و ژنانی وڵات بە هۆکاری "بد حجابی" دەدەنە بە لێدان و ڕەوانەی گرتووخانەکانیان دەکەن، چۆنە لە جموجۆڵی بەئاشکرای ئەم ڕەوت و لایەنە توندڕەوانە غافڵن؟!

بەپێی هەڵوێست و دەربڕینە نیشتمانی و ئایینیە درووستەکانی شێخ ئازاد کە لە چەندین بۆنەدا ڕاشکاوانە بەرگریی لە خاک و نەتەوەکەی کردوە و بەرانبەر بە سیاسەتەکانی ڕێژیم هەڵوێستی نواندوە، هیچ دوور نییە کە پیلانی ئەم کردەوە تێرۆریستییە ڕاستەخۆ لە ژوورە ئەمنییەتییەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێرانەوە داڕێژرابێ. بۆ سەلماندنی ئەم ئیدیعایەش پێویست بە خۆماندووکردنێکی زۆر ناکات؛ لە ڕەوتی شۆڕشی ژینادا مامۆستایانی ئایینی کوردستان زۆر دەروەستانە پشتی ناڕەزایەتییەکانی خەڵکیان گرت وسیاسەتی سەرکوتی ڕێژیمیان بەتوندی مەحکووم کرد و لەم پێوەندییەش‌دا کەم نەبوون ئەو مامۆستا ئایینیانەی کە ڕق و قینی ڕێژیم گرتیانییەوە؛ بێڕێزییان پێ کرا، ڕەوانەی زیندانەکان کران و حوکمی قورس و گرانیان بەسەردا سەپێندرا. مامۆستا ئازادیش لە شاری سەقز یەکێک لەو مامۆستا ئایینیانە بوو کە هەم لە شۆڕشی ژینا و هەم پێش و دواتریش هەمیشە پشتیوانی میللەتەکەی بووە و وەک خۆی هەمیشە دەیگووت؛ "خۆی بە کوردێکی ئیماندار دەزانی". بۆیە هیچ گومانێکی تێدا نییە کە کردەوەیەکی لەم چەشنە، ناتوانێ ڕۆڵی ڕێژیمی تێدا نەبێت.

تێرۆری مامۆستا ئازاد و دوو کەس لە نزیکانی ناوبراو کە هەر لە سەرەتای ڕووداوەکەوە دەستوپێوەندەکانی ڕێژیم بە جۆرێک لە ڕێگای بڵاوکردنەوەی دەمگۆی جۆراوجۆرەوە هەوڵیان ئەوە بوو کە بە کێشەی نێوان دوو تەریقەت لە کوردستانی پێناسە بکەن، نابێ ببێتە هۆی دووبەرەکی لە نێوان ڕەوت و تەریقەتەکانی کوردستان. کوردستان کە زۆرینەی خەڵکەکەی ئیماندار و باوەڕمەند بە ئایین و ئایینزای جۆراوجۆرن، دەبێ وریای پیلانەکانی ڕێژیم بن. کوردستان شوێنی حەوانە و پێکەوە ژیانی هەموو ئەم فرەییانەیە و کۆمەڵانی هوشیاری خەڵکی کوردستان ڕێگە بە هیچ ڕەوت و لایەنێکی توندڕەو – کە ئەگەر پشتیوانیی ڕێژیمیان نەبێت ناتوانن بە ئاشکرا بجووڵێن – نادات کە نیشتمانەکەیان بکەنە شوێنی کردەوە قیزەونەکانیان و دەست لە کەسایەتییەکانی بوەشێنن.

لەم پێوەندییەدا حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران تێرۆری مامۆستا ئازاد شەهابی و هاوڕێیانی بە کارێکی ترسەنۆکانە و قیزەونانە دەزانێ، مەحکوومی دەکات و هاوکات وێڕای سەرەخۆشی لە بنەماڵەی کوژراوان و کەس و کاریان، بەرپرسیارەتیی سەرەکیی ئەم تیرۆرە دەخاتە ئەستۆی کۆماری ئیسلامیی ئێران کە ڕاستەوخۆ دالدەی ڕەوت و لایەنە توندڕەوەکان دەدات و بۆ مەرامی دژیگەلیانەی خۆی کەڵکیان لێ وەردەگرێ.

کوردستان
• ژماره ٨٧٥
٣١ی پووشپەڕی ١٤٠٣ _ ٢١ی ژوئییەی ٢٠٢٤

درێژەی ل ٧

چەمکی سەربەخۆییخوازی لە ئەندیشەی شەهید د. قاسملوودا

دابمەزرێنین کە لەگەڵ هەلومەرجی تایبەتیی وڵاتەکان ڕێک بکەوێ، واتە لێرەش لاقی تێزەکان لەسەر عەرزی ڕێئاڵپۆلیتیکە و وەک خۆی دەڵێ سیاسەت بە ڕەش و سپی نابینێ و بە هونەری مومکینی ناوزەد دەکا!

لە کتێبی "چل ساڵ خەبات لە پێناوی ئـازادی"دا، سەبارەت بە کۆماری کوردستان دەڵێ: "کوردستانی ئێران بوو بە جێی هیوا و ئومێدی هەموو ئازادیخوازانی بەشەکانی دیکەی کوردستان." پێداگری لەسەر ئەوە کە هەوڵی دوکتور قاسملوو لەسەر ئەوە خول دەخوا کە بەشەکانی دیکەش، لە زەینی بەردەنگی خۆی کە تاکی کورد بێ، زۆر سەرنجڕاکێشە.

لە درێـژەدا دیسان ئەم بۆچوونەمان دەسەلمێنێ: "نوێنەرانی ڕێکخراوە کوردییەکان، هەروەها شەخسییەتی زۆر بەرزی کورد لە کوردستانی تورکیە، سووریە و عێراقەوە، پەیتاپەیتا بۆ سەردان دەهاتنە مەهاباد. شـاری مەهاباد ببوو بە جێگای هیوا و قیبلەی ئازادیخوازانی کورد. هەموو کوردێکی نیشتمانپەروەر و پێشکەوتوو بەدڵەوە ئاواتی ئەوە بوو، ئەزموونی کۆماری کوردستان لە مەهاباد سەرکەوێ. چونکە دەیانزانی ڕووناکاییی مەهاباد ئاسمانی تاریکی هەموو پارچەکانی کوردستان، لە دوارۆژدا ڕوون دەکاتەوە."

لە وڵامی نوێنەری کوردەکانی تورکیەدا، کە پاش پێکهاتنی کۆماری کـوردسـتـان هـاتبووە مـەهـاباد، پێشەوا قـازی لـەسـەر پارچەیەک نووسیبووی: "ڕووناکاییی ئێرە لە دوارۆژدا بۆ ئێوەش تیشک دەداتەوە."

هەروەها لە کۆتاییی ئەم بەشەدا، ئاماژە بە هاتنی بارزانییەکان دەکـا و دەڵـێ: "هاتنی بارزانییەکان تێکەڵبوونی بـەم شێوەیەیان لەگەڵ کۆماری کوردستان ئەم ڕاستییەی پتر دەرخست کە کۆماری کوردستان سیمبولی هاوکاری و تەنانەت یەکگرتنی هەموو نەتەوەی کورد بوو." دوکتور قاسملوو سازبوونی کۆماری کوردستان ئەوەندە بە دەسکەوتێکی مەزنی نەتەوەیی دەزانێ کە کارتێکەری ئەم دەسەڵاتە کوردییە بۆ سەر پارچەکانی تر بە شتێکی حاشاهەڵنەگر دادەنێ و پێی وایە ئەمە جۆرێ یەکگرتنی هەمووی نەتەوەی کورد بووە.

لە کۆتاییی هاوینی ساڵی ١٣٦٧دا، دوکتور قاسملوو سەفەرێک بۆ ئورووپا دەکا کە نزیکەی سێ مانگ دەخایەنێ، لەو سەفەرەدا لە ئیسپانیا لەسەر بانگهێشتی ئەنیستیتۆی هاودەردیی لەگەڵ گەلانی ئەمریکای لاتین و ئەفریقا، کۆنفڕانسێک لەسەر ئاگربەسی ئێران و عێراق و شوێنەواری ئەم تەقەوەستانە، لەسەر جووڵانەوەی گەلی کورد وتارێک پێشکەش دەکا، کە ئاماژە بە دوو خاڵ دەکەم:

یەکەم: "ئێستا ئەگەر مێژوو دووپات بێتەوە و ئەو دەوڵەتانەی کە کوردستانیان بـەسـەردا دابـەش کـراوە، جارێکی دیکـەش بۆ تێکشکاندنی جووڵانەوەی نیشتمانیی گەلی کورد، پێکەوە ڕێککەون (هەرچەند ئیمکانی شتێکی ئەوتۆ کەمە)، کوردەکان دەبێ چ بکەن؟ لە هەلومەرجێکی ئەوتۆدا، بۆ کوردەکان تەنیا یەک ڕێگا دەمێنێتەوە، ئەویش بریتییە لەوە کە یەک بگرن و بە هەموو هێزیانەوە دیفاع لە خۆیان بکەن. بەئاشکرا دەبێ ئەمجارە بڵێین کە باسی ئاشبەتاڵ و خۆبەدەستەوەدان لە گۆڕێدا نییە. بەربەرەکانێ و خۆڕاگریی گەلی کورد لە شار و لادێدا هەر درێژەی دەبێ و لە تەواوی شێوەکانی خەباتیش دەبێ کەڵک وەرگیرێ."

دووهـەم: "پێویستە مەسەلەی کورد لە هەموو لایەنەکانییەوە بخرێتە بەرچاو. مەسەلەی ٢٠ تا ٢٥ میلیۆن ژن و پیاو بێتە گۆڕێ کە نەتەوەیەک پێک دێنێ و مافی بە دەستەوەگرتنی چارەنووسی خۆیان هەیە. ئاشکرایە کە ئەو وڵاتانە کە کوردستانیان بەسەردا دابەش کراوە خاوەنی ڕێژیمی سیاسی لێک جیاوازن." بەم شێوەیە دەست پێ دەکا و دواتر باسی تورکیە و عێراق دەکا.

لە میتینگی بۆکان لە ساڵی ١٣٥٨ لە کاتی ڕاگەیاندنی ٦ ئەسڵی خودموختاری لەلایەن د. قاسملووەوە، بە پێی ئەو پێناسانەی بۆ کوردستانی دەکا وەک یەکەیەکی سیاسی، واحیدێکی سیاسی لەسەر بنەمای مێژوو، جوغرافیا، ئابووری و ویستی زۆرینەی "میللەت"، دەکرێ بڵێین تەنیا "ئاهێک"ی ماوە کە کوردستان وەک وڵاتێکی سەربەخۆ دیاری بکا!

دوا وتە

ئەمە ئاوڕدانەوەیەکی خێرا بوو بە کەڵک وەرگرتن لە ماتریاڵە کاڵەکانی بەردەست، وەک دەقی کتێب و نووسراوە و گرتەی ڤیدیۆیی و فایلە دەنگییەکانی شەهید دوکتور قاسملوو بۆ پرسی دیاریکردنی مافی چارەنووس. دیارە فاکت و بەڵگەکان زۆر لەوە زیاترن، بەڵام ڕەنگە هەر ئەوەندە لە تاقەتی وتارێکی ڕۆژنامەدا بگونجێ. لە سەرانسەری ئەم وتارەدا من کەڵکم لە وشەی "سەرکردە" وەرگرتووە و مەبەستم زیاتر سکرتێری حیزبێک بووە کە لە بازنەیەکی سنووردار‌دا وەک حیزب دەکرێ پێناسەی بۆ بکەین، بەڵام کە ورد دەبییەوە بۆ ناو ئەندیشە و بیروبۆچوونەکانی دوکتور قاسملوو، سیمای "ڕێبەر"ی نەتەوەیەک دەبینی کە لە زەمانی خۆی لە پێشتر بوو.

ڕەنگە ئەو چەند ڕستەیەی گاریباڵدی فەرماندەی شەڕەکانی سەربەخۆییی ئیتالیا ڕوو لە هاوسەنگەرانی کە دەڵێ: ئەو ڕێبەرەی بـەدووی سەربەخۆیی نەتەوە و وڵاتەکەیەوە بێ جگە لە چەک و جلوبەرگەکەی هیچی تـری نییە، ئـەوەی ئیدیعای سەربەخۆیی و ڕێبەری هەیە خۆی لە کۆشک و تـەلار دانانیشێ و خەڵکەکەی کەپر و ساباتێکیان نەبێ ئەم قسانە ئەگەر بگوازینەوە بۆ ئەمڕۆ بە پێوەرەکانی خەباتی سیاسی ئەم سەردەمە، ڕەنگە ئاوای لێکدەینەوە گرینگترین میراتی ڕێبەرێکی سیاسی بیروبۆچوونەکانییەتی و لە هەمان کاتیشدا هۆکاری بیرکردنەوە و لێکدانەوە لەسەر میراتە فکرییەکەیەتی، تایبەتمەندییەک کە جگە لە قاسملوو لانیکەم بۆ من هیچ کەسی تر نەیبووە.

هاوار هەر هاواری قاسملوویە

ئاسۆ مینا

قاسملوو، تێپەڕین لە دوو تێئۆریی زاڵ

دابـەشـبـوونـی جیهان بـەسـەر دوو بلۆکی ڕۆژهـەڵات و ڕۆژاوادا دوای کۆتاییهاتنی شەڕی دووەمی جیهانی، هاوکات دوو تـێـئـۆریـی بـاو و زاڵیشی بـەدواوە بوو کە ئەو دوو تێئۆرییە لەمبەر و لـەوبـەری جیهان لەگەڵ یەکتر لە دژایەتیدا بوون و زۆربەی وڵاتانی جیهان لە ڕووی خواست یا ناچاری کەوتبوونە بەرەیەک لەو دوو بەرەوە. لە ڕۆژهەڵاتی دنیا یەکیەتیی سۆڤییەت هەبوو کە حیزبی کۆمۆنیست بە سیستێمی سیاسیی کۆمۆنیستی و دۆخی کۆمـەڵایـەتـی و ئـابووریشـی بـە سیستێمی سۆسیالیستی بـەڕێـوە دەبـرد و لـەوبـەری جیهانیشبلۆکی ڕۆژئاوا [وڵاتانی ئورووپایی و لـە سـەرووی هـەموویـانـەوە ئامریکا] بە سیستێمی ئیمپریالیستی و بناغەی ئابووریی وڵاتیش بە شێوەی سـەرمـایـەداری بەڕێوە دەچوو.

لـەو نێوانەدا کوردستان بێبەش نەبوو لە کاریگەریی و هێژمۆنی زلهێزانی ئەمبەر و ئەوبەری جیهان، بەڵام لەو سەردەمدا زیاتر بەلای یەکیەتیی سۆڤیەتدا شکابۆوە و چەندین حیزبی چـەپ و مارکسیستی لە بەشەکانی کـوردسـتـان دروسـت بـبـوون و هـەندێک خۆیان سەر بە سۆڤییەت دەزانی و هەندێک تێئۆریوەرگر لە هزری مائۆیی چین.

لـەبەر ئـەوەی لە کوردستاندا بەتایبەت لە سـەدەی هاوچەرخدا بیر و هـزری نەتەوەیی بـەهـۆی وشـیـاربـوونـەوەی گـەل و زوڵـمی وڵاتانی ناوەندگەرا گەشەی کردوە، لەسەر ئەو ئەساسەش کۆمەڵێک حیزب و ڕەوت و بزووتنەوە سـەریـان هـەڵـدا. تا هەڵوەشانی یەکیەتیی سۆڤیەت، بیر و هـزری چـەپ لە کوردستان گاڵەی دەکرد و لە زۆر بڕگەی زەمەنیدا لەگەڵ بیری نەتەوەیی لە دژایەتیشدا بوو. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لە کوردستاندا لەبەر ئەوەی بیر و هزری نەتەوەیی لە سەرەتاوە زاڵ بوو، دەرەتانی بیر و هزری هاوردەکراوی تێدا زۆر کەمتر بوو.

لەو بەینەدا و لەو زەمەنەدا لە کۆمەڵگەی کوردستاندا کەسایەتییەکی دەستەبژێر سەری هەڵدا کە دواتر توانی لە تێگەیاندنی تاکی کورد و گۆڕینی بیر و هزری کۆمەڵگە کاریگەریی قووڵ دابنێ و تەنانەت توانی لەسەر سیاسەتی نێونەتەوەیی و شێوەی بەڕێوەبەریی سیاسی و لـەسـەر ئـابووری جیهان و سیستێمی بەڕێوەبەری ئابووری زلهێزانی دنیا قسەی هەبێ و ڕەخنەی لێ بگرێت، ئەو سیاسەتمەدار و ئابووریزانە کەسێک نەبوو جگە لە دوکتور عەبدوڕڕەحمانی قاسملوو کە بەهۆی توانایی سیاسیی و دیپلۆماسی و زمانیی توانی مەسەلەی کورد بە نێونەتەوەیی بکات.

دیـارە دوکـتـور قـاسـمـلـوو لـە سـەرەتـای لاوییەوە بە بیری نەتەوەیی هاتووەتە دنیای سیاسەتەوە بەڵام دواتر و بەپێی مەوقعییەتی زەمـەنـی و هـەلـومـەرج بـەرەو بـیـری چـەپ ڕۆیشتوە، بەڵام هیچکات لەلای ئەو هیچ بیر و هـزرێـک لـە سـەرووی بیری نـەتـەوەیـی و خاکەوە نەبووە. خوێندنەوەی دۆخی سیاسیی، نەتەوەیی و کۆمەڵایەتی کۆمەڵگەی کوردستان لە ماوەی ساڵانێکی زۆر گەنگەشە و لێکدانەوە و کـاری بـەردەوام، تێئۆرییەکی لـەلای ئەو دروست کردبوو و بەتایبەت زوڵم و زۆری لـەسـەر کـوردی بـە سـێ شـێـوەی ستەمی سیاسی، چینایەتی و نەتەوەیی دارڕشتبوو و لەناوبردنی هەر کام لەو ستەمانەی کردبووە بناغەی ڕزگاربوونی مرۆڤی کورد بە یەکجاری و ساڵانێکی زۆری ویست هەتا توانی ئەو شێ شێوە خەباتە لە حیزبی دێموکراتدا جێگیر بکات.

قاسملوو و گرتنەبەری ڕێگای سێهەم

دوکـتـور قاسملوو بـە ڕوانینی زانستی و خوێندنەوەی واقعەکانی کۆمەڵگە چ لە ئورووپا و چ لە وڵاتانی سۆسیالیستی، ڕەخنەی قووڵی لـەسـەر هـەردووک سیستمەکە بۆ دروست ببوو. هەم ڕەخنەی بنیادنەری لە سیستێمی سۆسیالیستی هـەبـوو و هـەمیش سیستێمی سـەرمـایـەداری ڕەت دەکـردەوە. پێی وابـوو هـەردووک سیستمەکە کێشەیان هەیە و بەو تێگەیشتنە هاتبووە سەر ئەو قەناعەتە کە دەبێ ئەو سیستمەی لە وڵاتی ئەودا پەیڕەو دەکرێ لەوە پێشکەوتووتر و مۆدێرنتر بێ. دوکتور قاسملوو لێرەدا شێوەی بەڕێوەبەریی ئابووریی تەنیا بۆ کوردستان وەکوو زێدی خۆی داناڕێژێ بەڵکوو ئەو بۆ هەموو ئێران بەرنامەی بەدەستەوەیە. هەر بۆیە بە شیکردنەوەی بەرنامە ئابوورییەکەی کە سۆسیالیزمی دێموکراتیک بوو، پێشدا لە حیزبی دێموکراتدا، ویستی ئەوە نەهادینە و تێئۆریزەی بکات و دواتر وەکوو ئامانجی دوارۆژ دیاری کرد. ئەو نزیک بە ٢٥ بۆ ٥٠ ساڵی بۆ لەبەر چاوگرتبوو هەتا بتوانرێ ئەو پرۆگرامە پیادە بکرێ و کۆمەڵگەی پێ بەڕێوە بچێ. لە ڕاستیدا سۆسیالیزمی دێموکراتیکێک کە ئەو دایڕشتبوو، کەموکوڕی و کێشە بنیادییەکانی هـەردووک سیستێمی سۆسیالیزمی مەوجوودی سۆڤیەت و سیستێمی سەرمایەداری ئورووپای تێدا چارەسەر کرابوو و بەو پێیە دوکتور قاسملوو لەو سەردەمەدا توانی ڕێگایەکی سێهەم ببینێتەوە بۆ دەربازبوونی کۆمەڵگە لە هەندێک سیستێم کە سـەرەڕای دژایەتییان لەگەڵ یەکتری، کەچی لە نێوەڕۆکدا خەڵکیان دەچەوساندەوە.

کێشانی هێڵێکی گشتی

لێرەڕا و بەتایبەت لە چەسپانی سۆسیالیزمی دێموکراتیک وەکوو بەرنامەی درێژخایەنی حیزب بۆ داهاتوو لە کۆنگرەی ٦ (٢ی ڕێبەندانی ساڵی ١٣٦٢ی هەتاوی) بەولاوە ئیدی حیزبی دێموکرات بە هەڵگرتنی بەرنامەی سۆسیالیزمی دێموکراتیک، سۆسیالیزمی مـەوجـوودی سۆڤییەتی خستە پاشـەوە. پرۆگرامەکە گونجاو لەگەڵ سیاسەتی سـەربـەخـۆیی لـە بـڕیـاردانـی حـیـزب بـوو و هەر بۆیە چ لە کوردستان و ئێران و دەرەوە، لک و پۆپەکانی حیزبی کۆمۆنیست کەوتنە دژایەتیی حیزبی دێموکرات و شەخسی دوکتور قاسملوو. بـەڵام د. قاسملوو و حیزبەکەی قۆناخی خۆیان تێپەڕاندبوو و لە نێوان دوو تێئۆریی دنیاگردا، ڕێگای سێهەمیان دۆزیبۆوە، ڕاستییەکە کە سێ ساڵ دوای تێرۆری د. قاسملوو خۆی دەرخست.

لێرەڕا حیزبی دێموکرات بە دارڕشتنی ئەو پرۆگرامە سیاسی ئابوورییە هێڵێکی سەربەخۆی پان و بەرینی لە نێوان ڕۆژهـەڵاتی دنیا و خۆیدا کێشا بـەڵام بە پێوەری پاراستنی فەرهەنگی دۆستایەتی لەگەڵ وڵاتانی سۆسیالیستی. لە ڕاستیدا دوکتور قاسملوو دوو زەحمەتی زۆر گەورەی کێشان یەکیان ئەوەی پرۆگرامێکی سیاسی ئابووریی بۆ هەموو ئێران دارڕشت و لەو لاشەوە ڕوخسارێکی دیکەی بە حیزب و بزووتنەوەی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەخشی و وێڕای بەرجەستەکردنی باری نەتەوەیی و نیشتمانیی، تایبەتمەندێتی دێموکراتیکی پێ بەخشی کە چەمکی نەتەوەییدێموکراتیک لەو چەمکانەیە و یەکەمجار دوکتور قاسملوو بۆ بزووتنەوەی کوردی ڕۆژهەڵاتی بەکار هێنا.

قاسملوو لە سەردەمی ئێستادا

هەرچەند خەونەکانی دوکتور قاسملوو بۆ کورد و گۆڕانی دۆخی میللەتی خۆی بەچاو نەدیت و دەستی تێرۆری ڕێژیمی ئێران، هەوڵەکانی بە نیوەچڵ هێشتەوە، بەڵام شێوەی بیرکردنەوە و ئیدە و وتە و سیاسەت و تێگەیشتنەکانی کە بۆ دەیـان ساڵ دوای خۆی فۆرمۆلەی کردبوون و بە دووربینییەوە لە هەموو شتێکی ڕوانیبوو، ئێستاش برەویان هەیە و کورد ئێستاش لە ڕۆژهـەڵات لەسەر قسەی ئەو دەڕوا و بە ڕوانینی ئەو سیاسەت دەکا. لایەکی دیکەی نوێبوونی بیری قاسملوو ئەوەیە کە نەوەی تازە پێگەیشتووی کوردستان، بیری قاسملووی لە گشتییەتی خۆیدا وەرگرتوە. نەوەی نوێی کوردستان لەسەر ئەو باوەڕەیە قاسملوو ئەگەر بە جەستە لەنێو کورددا نییە، بەڵام بە بیر و هزر و سیاسەتی ئەو دەکرێ بەرەو شۆڕش و ئازادبوون هەنگاو هەڵبگیرێت و کورد لە ڕۆژهـەڵات بەرەو کەنارێکی ئارام بڕوات و دەرەتانێکی بۆ پێکبێت. هەر بۆیە دوای نزیک بە ٣٥ ساڵ شەقامەکانی ڕۆژهەڵات تەنیا یەک ڕێبەر دەناسن و هەر بۆیە هاوار هەر هاواری قاسملوویە.

پەیامی شانتال کامبیوا، ڕێکخەری گشتی ئینترناسیۆناڵ سۆسیالیست بەبۆنەی ساڵیادی تێرۆری ڤیەن

[بۆ یادی عەبدولڕەحمان قاسملوو، بۆ ئەو کە هەمیشە لە یادی ئێمەدا دەمێنێتەوە]

ئـەمـڕۆ بـە خـەمێکی قـورسـەوە یـادی ڕۆژێکـی کارەساتباری سی و پێنج ساڵ بەر لە ئێستا دەکەینەوە، کاتێک هەواڵی ناخهەژێنی کوژرانی دوست و هەڤاڵی هـێـژامـان، عـەبـدولـڕەحـمـان قـاسـمـلـوو، سکرتێری گشتیی حیزبی دێـمـوکـڕاتـی کـوردسـتـانـی ئـێـران، لەگەڵ یاریدەدەرەکەی، عەبدوڵڵا قادریئازەرمان پێ گەیشت. ژانی ئەو لەدەستدانە هێشتا بەردەوامە، چونکە هێشتا دادپەروەریی بۆ ئەو کردەوە دڕندانەیە جێبەجێ نەکراوە.

عەبدولڕەحمان قاسملوو کەسایەتییەکی سەرەکیی ڕێکخراوەکەمان بـوو و پـەیوەندیی پتەوی لەگەڵ ئینترناسیۆنال سوسیالیست هەبوو. ئەرکدارییەکەی بۆ بایەخە هاوبەشەکانمان لە ماوەی هەژدەهەمین کۆنگرەی ڕێکخراوەکەماندا، تەنیا چەند حەوتوو بەر لە کوژرانـە کارەساتبارەکەی دیـار بـوو. ئێمە ڕێز لە خۆبەخشییە بێوچانەکەی بۆ پرسی کورد دەگرین، پرسێک کە ناوبراو گیانی بۆ بەخت کرد. ئینترناسیۆنال سوسیالیست هەمیشە پشتیوانی هەڤاڵە کوردەکانی لە هەوڵەکانیان بۆ ئاشتی، دێموکڕاسی و یەکسانیی بووە.

لە ساڵڕۆژی یادکرنەوەی کوژرانەکەیدا، ڕێز لە میراتی عەبدولڕەحمان قاسملوو دەگرین. ئێمە هەروەها یادی هەموو ئەو کەسانە دەکەینەوە کە گیانی خۆیان بۆ دادپەروەریی و یەکسانیی بەخت کردووە.

ژیـان و بەرهەمی عەبدولڕەحمان قاسملو وەک چـرای ڕێنیشاندەری هـیـوا و ئیلهام دەمێنێتەوە. میراتەکەی بەردەوام دەبێ و بۆ هەمیشە ڕێنیشاندەری هەوڵەکانمان دەبێ.

شانتال کامبیوا
ڕێکخەری گشتی

خۆتان بۆ ئێرانی ناوکی ئامادە بکەن

نەیشناڵ ڕیڤیو-ئێلی دایمۆند

و لە ئینگلیزییەوە: کەماڵ حەسەنپوور

ئێران لەوەی کە زۆر کەس بیری لێدەکەنەوە لە بەرهەمهێنانی چەکی ناوکی نزیکترە. ڕێژەیەکی کەم خەریکی ئامادەکردنی پلان بۆ دوای ئەو ڕووداوەن. لە مانگی مای، ئاژانسی نێونەتەوەیی وزەی ناوکی ڕایگەیاند ئێران هێندەی ئورانیۆم بە پلەی گونجاو بۆ چەکی ناوکی پیتاندوە کە بتوانێ لە ماوەی چەند ڕۆژدا چەند بۆمبی ناوکی دروست بکات. زانیاریی نوێ ئەوە دەگەیەنن ئێران لەوانەیە هەر ئێستا بەرەو "چەکی ناوکی" هەنگاوی نابێ، کە مۆدێلی کامپیوتێری و وەدەستهێنانی بەشە سەرەکییەکان بۆ دروستکردن و جێگیرکردنی نووکی هاژەکی ناوکی دەگرنەوە. هەڵبەت، ڕەنگبێ تەنانەت لەوەش لەپێشتر بێ کە هەواڵگرییە ڕۆژاواییەکان دەیزانن. کۆرەی باکوور لە ئۆکتۆبەری ٢٠٠٦، کاتێک تاقیکردنەوەی ناوکی لە ژێرزەویدا تەواو کرد، دنیای پەشۆکاند. ئێران هەر ئێستا جبەخانەی پۆشتەی هاژەکی ویشکارۆبڕی بۆ جێگیرکردنی نووکی ناوکی هەن، توانایەک کە کۆرەی باکوور لە ٢٠١٧ دەستی پێڕاگەیشت، واتە یازدە ساڵ دوای بوون بە خاوەنی چەکی ناوکی.

سەرەڕای ئەو پێشهاتە نیگەرانکەرانە، کاربەدەستێکی نێونەدرکاوی بایدن لەو دواییانەدا سوێندی خوارد کە "ئێران قەت نابێتە خاوەنی چەکی ناوکی". بە لەبەرچاوگرتنی پێشینەی بایدن لە خۆرهەڵاتی نێوەڕاست لە سەرەتای هاتنە سەرکاریەوە، بە تایبەتی لە ٧ی ئۆکتۆبەرەوە، ئەو لێدوانە قەناعەتمان پێ ناهێنێ.

ئێران لە گەشەپێدانی خێرای چەکێکی ناوکی گەلێک زۆرتر سوود دەبینێ تا چاوەڕوان بوون. بە تایبەتی ئەگەر دۆناڵد ترامپ لە جانیوەری ٢٠٢٥ دەسەڵات بەدەستەوە بگرێ.

بۆچوونێک ئەوەیە بێتوو ئێران ببێتە خاوەنی چەکی ناوکی، عەرەبستانی سعودیش خێرا بەدوای وەدەستهێنانی ئەو توانایە بە یارمەتی وڵاتە یەکگرتووەکان یان ڕاستەوخۆ لە ڕێگای پاکستان دەکەوێ و بەو شێوەیە پێشکەوتنی ئێران پووچەڵ دەکاتەوە. بەڵام ئەگەر تۆ ئێران بیت، سەلماندووتە دەتوانی ڕاستەوخۆ هێرش بکەیە سەر دوژمنی خاوەن چەکی ناوکیت (ئیسرائیل)، بێ هەڕەشەی جیددی تۆڵەئەستاندنەوە. سعودییەکان توانایی گەلێک کەمتر لە ئیسرائیلییەکانیان هەیە و بێتوو ئەوان پشت بە یارمەتیی ئەمریکا ببەستن، وەکوو ئیسرائیلییەکان، لە چاوترسێنکردنی جێگای بڕوای ئێران شکست دەهێنن. هەرچۆنێک بێ، بەڕێوەبەرایەتیی بایدن هەمیشە داوا لە هاوپەیمانەکانی دەکات دۆخەکە هێور بکەنەوە.

حیزبوڵڵا، ترسناکترین بەکرێگیراوی ئێران، ویستی خۆی بۆ پەرەپێدانی هێرشەکانی بۆ سەر ئیسرائیل، بەبێ چەتری لایەنگرانەی ناوکی ئێران دەربڕیوە. بێتوو شەڕێکی هەمەلایەنە لە نێوان ئیسرائیل و حیزبوڵڵا بێتە ئاراوە، ئێران دەتوانێ بەر لەوەی ئیسرائیل بتوانێ حیزبوڵڵا لەناو ببات، هەڕەشەی تۆڵەئەستاندنەوەی ناوکی لە ئیسرائیل بکات. لە ئێستادا، بێتوو ئیسرائیل بۆ لەنێوبردنی حیزبوڵڵا هێرش بکاتە نێو قوڵایی لوبنانەوە، تووشی زیانی بەرچاو دەبێ بەڵام ئەو زیانە کوشندە نابێ. ئەگەر ئێران هەڕەشەی تۆڵەئەستاندنەوەی ناوکی بۆ پاراستنی بەکرێگیراوەکەی لە تێداچوون وەراست گەڕێنێ، ئەوسا ئاکامەکە بەو شێوەیە نابێ.

دەوڵەتانی وەکوو عێراق و قەتەر، کە ئێستا هاوسەنگییان لە نێوان ئەمریکا و ئێراندا ڕاگرتووە، لەژێر هەڕەشەی ناوکیی ئێران، ناچار دەبن بەرەو ئێران بشکێنەوە. تاران و بەکرێگیراوەکانی زەختەکەیان بۆ سەر ئەو دوو وڵاتە بۆ وەدەرنانی هێزەکانی وڵاتە یەکگرتووەکان لە خاکی خۆیان زیاد دەکەن، بەو ئامانجە کە ئەمریکا بەتەواوی لە ناوچە وەدەرنێن.

دژوارییەکە لەوەدایە کە لێکهاڵانی ئێران لەگەڵ چین و ڕووسیە، ئەوی لە بەرانبەر گەمارۆکانی ڕۆژاوایی، وەک ئامرازێکی سزادان کەمتر ناسک دەکات. بەگوێرەی زانیاریی ڕێکخراوی یەکگرتوو دژی ئێرانی ناوکی، لە مانگی مای، ئێران ٩٠ لە سەدی نەوتەکەی هەناردەی چین کردوە، کە لە مانگی مای ٢٠٢٠ ئەو ڕێژەیە نیوهێندە بوو. پاش داگیرکاریی ڕووسیە دژی ئوکراین لە ٢٠٢٢، تاران هاژەکی بالیستیک و پلاتفۆرمی پێشکەوتووی بەرگریی هاژەکی، کە پێشووتر لە ترسی ڕۆژاوا خۆی لەو کارە دەبوارد، هەناردەی ڕووسیە کردوە

وێنە بنەڕەتییەکە ئەوەیە بێتوو ئێران ببێتە خاوەن چەکی ناوکی، خۆرهەڵاتی نێوەڕاست بۆ ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی شوێنی حاوانەوە نامێنێتەوە. ئیسرائیل تەریک دەکەوێتەوە، بە بژاردەی کەمتر بۆ چاوترسێنکردنی ئێران و بەکرێگیراوەکانی و سعوودی و ئیماراتییەکان ناچار دەبن سازشی ناخۆش بکەن.

بەبێ ئاڵوگۆڕی ئاراستەکە، وڵاتە یەکگرتووەکان زووتر لەوەی بیری لێ دەکاتەوە ناچار دەبێ ناوچەکە بەجێ بهێڵێ. لە کاتێکدا هێندێک پێیان وایە ئەمریکا دەبێ ئەوە قبووڵ بکات، چەتەیی دەریایی حوسییەکان دەیسەلمێنن بۆچوونێکی ئەوتۆ هەڵەیە. هێرشەکانی حوسییەکان ڕێگا ئاوییەکانی ناوچەی بۆ کەشتیوانیی ڕۆژاوایی کردۆتە بەرەی شەڕ، لە کاتێکدا ڕکابەرەکانی ڕۆژاوا، وەکوو چین، بێ دەستدرێژیی هاتوچۆ دەکەن. نزیکەی ٣٠ لە سەدی بازرگانیی جیهانی ئێستا بە گەرووی مالاککادا دەڕوا، بەڵام لانی کەم ١٠ لە سەدی هێشتا بە کانالی سوئێزدا تێدەپەڕێ

ئەوەی لە هەموو شتێک زیاتر جێگای نیگەرانییە، هێڵە نێوخۆییە لێکگرێدەرەکانی ئابووری و سەربازیی سێ وڵاتی دیکتاتۆڕیی ئەوراسیا، بە سێ گۆشەی ناوکی دەپارێزرێ. تێکدانی تەوەری ڕەشبگیری و پشتگیریی سێ لایەنەی ئەو وڵاتانە، لە ئەگەری کێشەیەکی جیهانیدا کە لایەنێکی ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی بن، دژوارتریش دەبێ.

تا ئەو کاتەی بایدن سەرۆککۆمارە، کارێکی کەم بۆ پێشگرتن لەو ئاکامە دەکرێ. سیاسەتەکانی ناوبراو تەنیا ئەوەیان پشتڕاست کردۆتەوە. بەڵام، پێش ئەوەی ئێران دەستی بە چەکی ناوکی ڕابگات، بێتوو ترامپ بگەڕێتەوە کۆشکی سپی، ڕەنگبێ هێشتا کات بۆ پێچەوانەکردنەوەی ئاراستەکە مابێ. هەر جۆرە پێچەوانەکردنەوەی ئاراستەکە دەبێ بە دانپێدانان بەوە بێ کە وڵاتە یەکگرتووەکان پێی ناوەتە گۆڕەپانی کێشەیەکی جیهانی کە لەویدا خۆرهەڵاتی نێوەڕاست سەکۆی سەرەکی دەبێ، نەوک شوێنێکی لاوەکی.

ڕاستەوخۆ یان نا، وڵاتە یەکگرتووەکان لەو کێشەیە تێوەگلاوە و لە ئاکامەکەشی پشکی شێری بەر دەکەوێ. لە ئورووپا، چەکە ئەمریکایی و ڕۆژاواییەکان تەنیا شتێکن کە پێشیان بە شکستی ئوکراین لە بەرانبەر ڕووسیەدا گرتوە. چەکە ئەمریکاییەکان لە کاتی شەڕە بەرگریکارانە و چەند بەرەییەکانی ئیسرائیل دژی ئێران و بەکرێگیراوەکانی واتە حیزبوڵڵا و حەماس یەکلاکەرەوە دەمێننەوە. لە بەرەی ئۆقیانووسی هیند-ئارام، چین خەریکی مەزنترین پۆشتەکردنی سەربازیی هەمەلایەنەی خۆی لە دوای جەنگی جیهانیی دووهەمەوەیە و چاوی تەماحی بڕیوەتە تایوان، بەڵام ئامانجی کۆتایی دەسەڵاتی ئەمریکایە.

لە کاتێکدا کە ئێران لەو سێ وڵاتانەدا بچووکترینیانە، چین و ڕووسیە تا ڕادەیەکی زۆر بە نەوت و چەکەکەیەوە بەستراونەوە. هەردووکیان لەو وڵاتە وەکوو ئامرازێک بۆ لاوازکردنی وڵاتە یەکگرتووەکان لە ناوچە کەڵک وەردەگرن. سنووردارکردنی ئێران و پێشگرتن بە وەدەستهێنانی چەکی ناوکی، دەبێتە هۆی ئاواڵا مانەوەی ڕێگا دەریاییەکان بەرەوڕووی کەشتیوانیی ڕۆژاوا و بنکۆڵ کردنی دابینکەری سەرەکیی چین و ڕووسیە.

لە ئاستی ناوچەییدا، سەرۆککۆمار ترامپ خاوەنی بیرۆکەی دروستی ستراتێژیی "ئەوپەڕی زەخت" دژی ئێران و "ئەوپەڕی پشتگیریی" لە هاپەیمانەکانی وڵاتە یەکگرتووەکان، وەکوو ئیسرائیل، عەرەبستانی سعودی و ئیماراتی یەکگرتووی عەرەبی بوو. بێتوو، بەر لە دەستڕاگەیشتنی ئێران بە چەکی ناوکی، ترامپ جارێکی دیکە لە ٢٠٢٥ دەسەڵات وەدەست بێنێتەوە، دەبێ دیسان ئەو ستراتێژییە، بە لەبەرچاو گرتنی هەلومەرجی نوێ بە هێندێک گۆڕانکارییەوە، بگرێتە بەر. ئامانج دەبێ گەڕاندنەوەی متمانە بۆ چاوترسێنکردنی سەربازیی هاوکات لەگەڵ ناچارکردنی ئێران بۆ مامەڵەی گۆڕینەوەی قازانجی ئابووری بە بەرنامەی ناوکی و پشتگیریی لە بەکرێگیراوەکانی بێ.

یەکەم، ترامپ دەبێ بە فەرمی ئێران بە هاندەری هێرشی ٧ی ئۆکتۆبەر تاوانبار بکات

بە هۆی سروشتەکەیەوە، بەڕێوەبەرایەتیی بایدن خۆی لە تاوانبارکردنی ئێران لەمەڕ هێرشەکانی ٧ی ئۆکتۆبەر بواردوە. کردنی ئەو کارە بە مانای قووڵکردنەوەی گرژییەکان لەگەڵ تاران و ڕەتکردنەوەی سیاسەتی بەڕێوەبەرایەتییەکە بۆ سازش لەگەڵ ڕێژیم بە سووککردنی گەمارۆکان و شلکردنی سەپاندنیانە. بۆیە ئێران بۆ پشتگیرییەکەی لە حەماس، حیزبوڵڵا و حوسییەکان یان میلیشیا بەکرێگیراوە جۆراجۆرەکانی لە عێراق و سووریە، کە تەقەیان لە هێزی سەربازیی ئەمریکا کردوە و چەند کەسێکیشیان کوشتوە، بەرەوڕووی هیچ کاردانەوەیەک نەبۆتەوە. ئەوە دەبێ لە یەکەم ڕۆژدا ئاڵوگۆڕی بەسەردا بێ. هەرکات سەرۆککۆمار ترامپ باسی خۆرهەڵاتی نێوەڕاستی کرد، ئێران دەبێ وشەی سەرەکی بێ. کاتێک خەڵکی مەدەنی لە غەززە دەمرن یان پاپۆڕی ڕۆژاوایی لە دەریای سوور نوقم دەکرێن، ئێران تاوانبار بکرێ. ترامپ هەروەها دەبێ ڕەخنە لە ئێران بگرێ چونکە چین لە نەوتە هەرزانەکەیدا نوقم بووە و نرخی نەوت و گازی هەناردەی ئەمریکا دادەبەزێنێ.

دووهەم، گەمارۆکانی سەر ڕێژیم توندتر بکات

ترامپ دەبێ دەستبەجێ توندترین گەمارۆکانی مومکین لە سایەی یاساکانی وڵاتە یەکگرتووەکانەوە بەسەر زۆرترین کەرتەکاندا وەکوو، وزە، سیستەمی بانک، چەکوچۆڵ، کەشتیوانی و هتد، بسەپێنێتەوە. ئەو هەروەها جێبەجێکردنی گەمارۆکانیش بۆ سەر چین و وڵاتانی دیکە کە نەوتی ئێران دەکڕن، چڕتر بکا. لە ڕوانگەی دیاریکردنی کاربەدەستانیشەوە، ترامپ دەبێ پەلە بکات لە دیاریکردنی بەڕێوەبەرانی ئەو شوێنانەی کاریگەریی سەرەکییان بۆ پرسی گەمارۆکان هەیە، وەکوو وەزارەتی دارایی، وەزارەتی کاروباری دەرەوە و وەزارەتی بازرگانی تا بەو شێوەیە ئەو پەیامە بگەیەنێت کە سەپاندنی بەربەرین گەڕاوەتەوە. بەسەر یەکەوە، ئەو هەڵوێستە دەستپێکی بێبەشکردنی تاران و بەکرێگیراوانی لە دراوی نەغد و ناچارکردنی چین بە دوو جار بیرکردنەوە لە ڕێژەی هاوردەکردنی وزە لە ئێران بکاتەوە. ئەوە هەروەها تاران ناچار دەکات لە نێوان دابینکردنی کەرەستەی بەکرێگیراوانی و وەبەرهێنان لە بەرنامە ناوکییەکەی یەکیان هەڵبژێرێت

سێهەم، لەبەر ئاکاری بەکرێگیراوانی، کاردانەوەی سەربازیی ڕاستەوخۆ تووشی ئێران بکات

وەک ئاماژەی پێ کرا، بەڕێوەبەرایەتی بایدن خۆی لە تاوانبارکردنی ئێران بە هاوبەشبوون لە ئاکاری بەکرێگیراوانی لە سەرانسەری ناوچەکە بواردوە. بۆ وێنە، ترامپ دەتوانێ بەئاشکرا هەڕەشەی نوقمکردنی پاپۆڕێکی ئێرانی لە بەرانبەر نوقمکردنی هەر پاپۆڕێکی ڕۆژاوایی لە لایەن حوسییەکانەوە بکات. بە هەمان شێوە، ئەو دەتوانێ ڕابگەیەنێت لە بەرانبەر هەر فڕۆکەیەکی بێفڕۆکەوان یان هاژەکێکی کەڵک لێوەرگیراو بۆ هێرش بۆ سەر هێزەکانی ئەمریکا هێرشی وڵاتە یەکگرتوەکان بۆ سەر بینای سوپای پاسداران بۆ بەرهەمهێنانیانی لێ دەکەوێتەوە. تا ئەو کاتەی ئەوە ڕەچاو بکرێ، ئەمریکا باڵادەستی بەرزکردنەوەی لە بەرانبەر ڕێژیمدا دەبێ.

چوارەم، پێگە ئەمریکاییەکان لە ناوچەدا بەهێز بکات

لە دەستپێکی شەڕی نێوان حەماس و ئیسرائیل، پێگە سەربازییەکانی وڵاتە یەکگرتووەکان لە ناوچەدا بوونە ئامانجی میلیشیا بەکرێگیراوەکانی ئێران. ئەوە بۆتە هۆی بڵاوبوونەوەی دەنگۆیەک کە بەڕێوەبەرایەتیی بایدن بە تەمای چۆڵ کردنی پێگەکانی وڵاتە یەکگروەکان لە عێراقە کە نزیکە ٢٥٠٠ کەس هێزی لێ جێگیر کراون. لە جیاتی پاشەکشە لەو بنکە گرینگانە، ترامپ دەبێ بەڵێنی بەهێز کردنییان لە بەرانبەر هێرشی فڕۆکەی بێفڕۆکەوان و هاژەک لە داهاتوودا بدا و بە ئاشکرا باسی بکات. پێویست ناکات ئەو ژمارەی هێزەکانی ئەمریکا زیاد بکات، بەڵام دەتوانێ باشتر پارێزگاریی لەوانە بکات کە هەر ئێستا لەوێ جێگیر کراون. ئەوە دەبێتە هۆی دانی ئەو سیگناڵە بە ئێرانییەکان کە وڵاتە یەکگرتووەکان لە جێی خۆی دەمێنێتەوە و هەر هێرشێک لە داهاتوودا تۆڵەی دەکرێتەوە.

لە کۆتاییدا، پەیماننامەی ئیبراهیم بۆ "هاوپەیمانیی ئیبراهیم" بەرز بکاتەوە

پەیماننامەی ئیبراهیم، پێش هەموو شتێک یەکێک لە گرینگترین دەستکەوتەکانی ترامپ، لە جیات پەیوەندییە سەربازییەکان، زۆرتر جەختی لەسەر باشترکردنی پەیوەندییە ئابووری و سیاسییەکانی نێوان ئیسرائیل و دراوسێ عەرەبەکانی کردوە. بەو خۆرهەڵاتی نێوەڕاستەی کە ئێستا لە شەڕدایە، پەیماننامەکە دەبێ بۆ ئاستی هاوبەشییەکی هەمەلایەنەی ئەمنییەتی بەرز بکرێتەوە.

فاکتەری سنووردارکردنی هاوکاریی سەربازیی نێوان ئیسرائیل-عەرەب، بەڕێوەبەرایەتیی بایدن بووە: لەجیات پشتگیریکردنی ئیسرائیل و هاوپەیمانەکانی لە کەنداو بە شێوەی هاوکات، بایدن هەوڵی داوە ئەوان دژی یەکتر بەکار بێنێ، بۆ وێنە، هەڵواسینی ئەگەری ئاساییکردنەوەی پەیوەندییەکانی ئیسرائیل-سعودی بە ئاگربڕ لە غەززە و دانپێدانانی ئیسرائیل بە دەوڵەتی فەلەستین، کە هیچکامیان خوازیارێکیان لە ئورشەلیم نییە.

بۆ چاوترسێنکردنی ئێران، ترامپ دەبێ کار بۆ بەرفراوانکردنی پەیماننامەکە و گۆڕینی بۆ هاوپەیمانییەک، هاوتەریبی ئاککوس، هاوبەشییەکی ئەمنییەتی لە نێوان وڵاتە یەکگرتووەکان، بریتانیا و ئوسترالیا بۆ وەستان لە بەرانبەر چین لە ناوچەی ئۆقیانووسی هیند-ئارام، بێ. لە ڕوانگەی سەربازییەوە، بەڵێنی هاوبەشییەکی ئەوتۆ لە کاتی هێرشی ڕاستەوخۆی ئێران بۆ سەر ئیسرائیل لە مانگی ئاپریل پیشان درا: سعودی یارمەتیدەری خستنەخوارەوەی هاژەک و درۆنەکان بوو لە کاتێکدا کە ئوردن ڕێگای بە ئیسرائیل دا ڕێگاچارەی بەرگریکارانە لە ئاسمانەکەی بگرێتە بەر. وەکوو پەیماننامەکە، توخمەکانی پێویست بۆ هاوبەشییەکی ئەمنییەتی هەر ئێستا بوونیان هەیە؛ ئەوان تەنیا پێویستیان بە هاندان و بە فەرمیکردنە. بە هەمان شێوەی ئاککوس، هاوپەیمانیی ئیبراهیم دەتوانێ ڕێخۆشکەری گۆڕینەوەی تەکنەلۆژیا و چەکوچۆڵی سەرەکی لە نێوان وڵاتە یەکگرتووەکان، ئیسرائیل و هاوبەشەکان لە کەنداو بێ. ئەو هەروەها دەتوانێ میکانیزمێکی نافەرمی بۆ پلاندانانی بەرگریکارانە و هێرشبەرانە دژی ئێران بێ.

لە چوارچێوەی جیهانییەوە، هاوپەیمانیی ئیبراهیم دەتوانێ خرکەرەوەی مێژوویی هاوپەیمانیی ئاتلانتیک لە ئورووپا و ئاککوس لە ئۆقیانووسی هیند-ئارام بێ و یارمەتیدەری پتەو کردنی جێپێی وڵاتە یەکگرتووەکان لە سێ گۆشەی گۆڕەپانی کێبڕکێی زلهێزەکان لە جەنگی داهاتوودا بێ.

بە ئیرادەی سیاسیی پێویست، هێشتا دەکرێ ڕێگای ئێران بەرەو بوون بە خاوەنی بۆمبی ناوکی بگیرێت. بەڵام بێتوو دەستی بە چەکی کۆتایی ڕابگات، وڵاتە یەکگرتووەکان و هاپەیمانەکانی دەبێ ئامادەی هەنگاوی دواتر بن.

دارسمە

دەنووکی لە سمین ناپارێزێ

شیراز و شیرێژ و ژاژی

شیراز لەبەر زۆر شت شارێکی زۆر گرینگە. ئەو شتانەی شیرازیان زۆر زۆر گرینگ کردووە زۆرن. یەکیان ئەوەیە شیراز نێوەندی پارێزگای فارسە و واتە قەومی فارس دەبێت زۆر پێیەوە بنازن و بە پاسارگاد و ماسارگادییەوە دیارە شارێکی هین کراوە. هەر ئەم شیرازە، شاری حافزی شاعیرە. حافز بەو غەزەلیات و مەزەلیاتەی نەک هەر کۆڕی شاعیران، بەڵکوو کۆڕی گۆرانیبێژانیشی گەرم کردوە.

خۆزگە ئەم حافزە ئێستا زیندوو بوایە و ئەم دەوروزەمانەیەی دیتبایە. کورد دەڵێت مردوو لینگی درێژ دەبێت و ئەم کابرایەش ئەگەر ئێستا زیندوو بوایە لینگی ئەوەندە درێژ نەدەبوو. هەر گەرمکردنی کۆڕی گۆرانیبێژان و مەیخانان دەبوو بە بەڵای سەری و ئێستا دەبوایە چالاکانی مافی مرۆڤ لە نێو خۆ و دەرەوە دابگژێنە تۆڕی کۆمەڵایەتی ئێکس و میکس و کەمپەینی ئازادکرانی بۆ ڕێکبخەن. ئەگەر حافز مابایە، ئێستا کۆمەڵێک کێشەی بۆخۆی و بۆ زۆر کەسی دیکەش دەخوڵقاند.

هەر سرنج بدنە ئەم دێڕە شێعرەی:

واعظان کاین جلوه در محراب و منبر میکنند
چون به خلوت می‌روند آن کار دیگر میکنند

واتە ئاخوندی وتارخوێن بەو جۆرەی لە نێو مێحراب و سەربەرزەکان خۆ پێشان دەدات، کاتێک دەچێتە شوێنی خەڵوەت زۆر کاری دیکە دەکات. خۆ هەرکەسێک ئێستا شتی لەم شێوەیە بڵێت ئەگەر حافز نەبێت و ئەو فیردەوسییە بێت وەک خۆی دەڵێت عەجەمی لەسەر ئایینی فارسان زیندوو کردەوە، هەر فڕێیان دەدایە ئەو دیو دیوارە بەرزەکەی "عادلئاباد" و دەبوایە بۆخوی هەتا "ظهور مهدی" بناڵێنێت.

بە دوور نییە سەعدییەکەش ئەگەر لەم سەردەمەدا ژیابایە و وەک خۆی دەڵێت بەرەو شام ڕۆیشتبایە و لە دیمەشق چاوی بە گرانی و برسێتی کەوتبایە، یان دەبوایە لە ڕیزی چەکدارانی فاتمیوون و پارێزەرانی حەرەم چەکی کردبایە شان و یان لە سنووری عێراق و شام ڕێک لەو ئەلبووکەمالەی زۆر باسی دەکرێت، دەکەوتە بەر هێرش و گیانی دەسپارد. کێ هەیە ئەرخایینمان بکات لە شام نەدەکەوتە بەر هێرشی فڕۆکەی بێفڕۆکەوانی جوولەکان؟

بە شێعرەکانیەوە دیارە زحمەتە شێخی سەعدی ڕووی کردبایە شام و ئەرخەیان بن هەر لە شیراز دەمایەوە.

قسەی خۆمان بێت، ئەم سەعدییە شێعری وای هەن ئاو لە بەرد دەهێنن. یانی دڵی مرۆڤ هیچ، ئەم بەردە وشک و ڕەقانەش دەتوێڵێننەوە. هەر ئەم سەعدیی شیرازییە لە دێڕێکی کۆتایی غەزەلێکیدا دەڵێت ئەگەر لەم سەردەمەدا زیندوو بوایە بە هیچ شێوەیەک لێی خۆش نەدەبوون و ئەویشیان هەڵدەدایە ئەو دیو دیوار "عادل ئاباد". سەعدی گوتوویەتی:

"سعدیا مرد نکونام نمیرد هرگز
مرده آن است که نامش به نکویی نبرند"

واتە "کەسێک بەباشی ناوبانگ دەربکات، هەرگیز نامرێت و ئەو کەسەش بەباشی ناوی دەرنەکردبێت، بە مردوو دەژمێردرێت."

لەم وەرگێڕانەدا چۆن برایانی فارس دەقی زمانانی دیکە بە دڵی خۆیان دەکەنە فارسی، ئێمەش هەر وامان کردووە و "مرد"ی نێو شێعری سەعدیمان کردووە بە "کەس". ئەم کارەی ئێمە لەم وەرگێڕانەدا کردوومانە، ترس لە ڕەگەزی مێی بە ئاشکرا پێوە دیارە و ئەگەر "مرد"مان کردبا بە "پیاو" ڕەنگبێ چینی چەوساوەی "فێمێنیست" لێمان زویر بووبان.

ئێستاش بە دووری مەزانن "هاوڕێیانی چەپ" لێمان زویر بن و تۆمەتبارمان بکەن و بڵێن لە "چین"مان نەزانیوە و "فێمێنیست"ان وەک "کرێکار" و "سەرمایەدار" و "وردەبورژوا" بە "چین" ناژمێردرێن.

درێژدادڕێمان کرد و بەم چینوماچینە ئەوەندەی نەمابوو گرینگبوونی شاری "شیراز" و قەومی فارسمان لەبیر بچێتەوە.

ئەم شیرازەی باسمان کرد، لەم سەردەمەشدا زۆر گرینگە. ئیمام جومعەیەکی هەیە، کاتێک لە نوێژی هەینی و بۆنەکانی دیکەدا خەریکی وتارە، هەر شیرینە گوێی بۆ شل بکەی. ئەودەم گوێگران و بەردەنگانی لغاوەیان هەتا بناگوێیان هەڵدەکشێت، سکیان دەست بە هەڵبەز دابەزێن دەکات و گنجیان لە لێوان دەبڕێت و هەردوو ڕیزی خواروو و سەرووی ددانیان دەردەکەوێت.

ئەم ئیمام جومعە بەڕێزەی دراوسێی گۆڕی کۆرشی مەزنە ناوی "لطف‌الله دژکام"ە. ئەگەر ناوەکەی بکەین کوردی، ماناکەی دەبێتە "ڕەحمی خوای تووڕە". دیارە لەمێژە بە ئێمە گوتراوە ناکرێت ناو وەربگێڕین و ئەگەر وایان نەگوتبا "ڕەحم" و "تووڕەیی" لە پاڵ یەکتریدا دەستەواژەیەکی زۆر دژوازیان لێدەکەوتەوە.

جەنابی دژکام یەک دوو هەفتە لەمەوبەر لە وتاریکدا داوای لە خەڵک کرد منداڵی زیاتریان ببیت و گوتی: ئیمامی زەمان پێویستیی بە لەشکرێکی زۆرە و لەبەرئەمە پێویستە وەچەی زیاتر بنێینەوە و منداڵان گەورە بکەین و لە لەشکری ئیمام زەماندا بەشداریان بکەین.

لە وڵامی ئاغای دژکامی شیرازیشدا هەڤووکێک لە نێو کورداندا باوە و کاتێک دنیا ئارام و بێدەنگ و هەرا دەبێت، دەڵێن: "دنیایەکی ئەمن و ئەمان و بێدەنگە، هەر دەڵێی دەوری محەمەدی مەهدییە."

ئەنجامەکان:

ئەنجامی پاسارگادانە: زەحمەتە کووروشێک لە نێو ئەم بەردەڵانەدا نێژرابێت.

ئەنجامی حافزانە: ئەگەر پێی بڵێن زیندووت دەکەینەوە، زەحمەتە بوێرێت.

ئەنجامی سەعدیانە: ئەگەر ئێستا زیندوو بایە کوا دەیوێرا بچێتە دیمەشق.

ئەنجامی دژکامانە: حەبی بەرگریکردنی لەدایکبوونی منداڵ و هینەکەی وەک گۆرەوەی دەچێت حەرامن.

ئەنجامی کوردانە: دەنگی ئەم بڵندگۆیانە نزم کەن، وەک سەردەمی محەممەدی محەهدی دونیا ئارام دەبێت.

مانای هێندێک وشەی نێو ئەم دەقە:

شیراز: شیرێژ، ژاژی، ئەو شیرەمەنییەی لە دۆی کوڵاوی دەگرن

عادلئاباد: زیندانی کۆنی بە ناوبانگی شیراز

هەڤوک: ڕستە، جوملە

بەرزەک: ئەو سەکۆیەی هێندێک لە زەوی بەرزترە و بۆ وتارادان دەچنە بانی

KURDISTAN

Publishing by Democratic Party of Iranian Kurdistan

NO:875 21 July 2024

ناونیشانی ڕۆژنامەی «کوردستان» و ماڵپەڕی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێتدا:

www.kurdistanmedia.com
info@kurdistanmedia.com
www.kurdch.tv: Yahsat 1A @ 52.5° East MHz 12594
polarization: Vertical -27500 FEc : 2/3
Radiodk59@gmail.com

ئیمەیلی ڕۆژنامەی کوردستان:
info@kurdistanmedia.com
ئیمەیلی تەشکیلاتی نهێنی:
Tashkilat.kdp92@gmail.com

ژنانی کورد شێلگیر لە خۆسەلماندندا

تاهیر قاسمی

لەنێو تاریکی و لە دڵی شەودا، ژنێکی لەچکە بەسەر لە پەنا درەختێکی گڕگرتوودا فرمێسک دەڕێژێ و بانگەواز دەکا. بانگەواز بۆ بەهاناوە چوون و ڕزگارکردنی پاژێک لە لێڕەوارەکانی کوردستان کە خەریکە دەسووتێ و دەبێ بە قەرەبرووت. ئەو تەنیا ژنی بەشدار لە هەڵمەتی خۆبەخشانەی کوژاندنەوەی ئەو ئاگرە نییە. ئەوان کۆمەڵێک لە کچان و ژنانی جوانڕۆن کە ئەگەرچی سەر بە کۆمەڵگەیەکی نەریتی و تا ڕادەیەک داخراون، بەڵام توانیویانە زنجیرەکانی بنەماڵە، کۆمەڵگە و دەسەڵاتی داسەپاو لە دەست و پێی خۆیان داماڵن و شانبەشانی باوک و برای ژینگەپارێز، بە هانای نیشتمانەوە بچن. ئەم دیمەنە، ڤیدیۆیەکی چەند ساڵ لەوە پێش بیر دەخاتەوە کە دایکێک لە بۆکان ئەوەی لە دەستی هاتبوو بۆ هەڵمەتی کۆکردنەوەی یارمەتی بۆ بوومەلەرزەلێدراوانی ئەم ناوچەیەی هێنابوو کە ئێستا لێڕەوارەکانی لە سووتان‌دان. دایکێک کە هۆن هۆن فرمێسکی بۆ بەختی ڕەشی کوردان هەڵدەوەراند و بانگەوازی بەهاناوە چوونی دەدا...

ئەمانە تەنیا دوو نموونە لە بەشداریی بەرچاو و واتاداری ژنانی کوردن بۆ پارێزگاری لە گەل و لە نیشتمان کە لەم ساڵانەی دواییدا بەردەوام لە پەرە ئەستاندن‌دایە. ئەوان لە ڕاستیدا ڕۆڵی پەرستار بۆ نیشتمانی دایک دەگێڕن کە هەر ڕۆژەی لەلایەکەوە زام هەڵدەگرێ. ئەمانە نیشانەکانی گوڵکردنی ئەو هەستە نەتەوەییەیە کە دەیان ساڵە تێکۆشەرانی کورد بە خەباتی سیاسی و پێشمەرگانە، بە شێعر و نووسین، بە گوتار و شێوەگەلی تر هەوڵی بۆ دەدەن تا کۆمەڵگەکەیان وشیار بکەنەوە و تێ‌بگەیەنن. نیشانەکانی قۆناغی گوێزرانەوەی هەست بە نەست و سۆز بۆ تێگەیشتن لە کۆمەڵگەدا. بەو واتایە کە ماکۆ برینی ئیلام تیمار دەکا و سنە هەوڵی هێورکردنەوەی ئەو برک و ژانە دەدا کە بەر مەهاباد کەوتوە. لەم نێوەدا بەڵام ژنانی کورد ئەرکی قورستریشیان لە کۆڵ ناوە. هەوڵدان بۆ دەستەبەرکردنی مافەکانی خۆیان وەک ژن و هاوکات هەوڵدان بۆ خۆ سەلماندن و دوا نەکەوتن لە پیاوان لە خەباتی نەتەوایەتیدا. ئەوان نیشان دەدەن کە نایانهەوێ چیدی لە ماڵدا لە ژووری پشتەوە دانیشن، لە خەباتدا ڕۆڵی نانکەر و پشتی جەبهەیان پێ بدرێ، لە حیزبدا وەک دیکۆر و جوانکاری بۆ ڕاکێشانی سەرنجی پیاو بەکار ببردرێن یان لە ڕێکخراوێکی ژنانەدا کۆ بکرێنەوە. گەرەکیانە نیشان بدەن کە لەو خەباتەدا دەتوانن ئەکتەر و ڕێبەری کۆمەڵگە بن و لە ڕیزی پێشەوەدا ڕۆڵ بگێڕن. گەرەکیانە بیسەلمێنن کە لە ئاست بەرزبوونەوەی هەستی نیشتمانپەروەری و ڕزگاریخوازیی نەتەوەیی لە کۆمەڵگەی کوردستان لەم چارەگە سەدەیەی سەرەتای سەدەی بیست و یەکدا، بەپێچەوانەی سەدەی بیستەم، لە پیاوان دوا نەکەوتوون. تەنانەت ڕۆڵی هاندەر و پێشەنگ و ڕێبەریش دەگێڕن. ئیدی ژنان لە پرسە نەتەوەیی و نیشتمانییەکاندا نایانهەوێ چیدی سەیرکەر یان تەنیا یارمەتیدەر بن بەڵکو گەرەکیانە خۆیان ئەکتەر و تەنانەت پێشەنگیش بن. ڕۆڵێک کە بە هەوڵ و تێکۆشانی خۆیان دەستەبەریان کردوە. شۆڕشی ژینا دیارترین دەرکەوتەی ئەو هاتنە مەیدانەی ژنانی کوردستان بوو.

لە ڕاستیدا ئەوەی یەکەمجار دروشمی ژن ژیان ئازادیی لە گۆڕستانی قەڵایچیی سەقزەوە بەرز کردەوە و بە گوێی تاران و سەرانسەری جیهانی گەیاند، ژنانی تێکۆشەری کورد خۆیان بوون. گەرچی حاشا لەوە ناکرێ کە پیاوانی تێکۆشەر و یەکسانیخوازیش لەو پەرەگرتنەدا یارمەتیدەر بوون و زۆر زوو دروشمەکەیان بۆ ئەستاندنەوە بەڵام ئەوە تەنیا داهێنانی ژنان لەو خەباتەدا نەبوو. لە درێژەی ئەم سەرهەڵدانە بەرینەدا ئەوان ئەگەرچی ڕەنگە بە ڕێژە کەمتر لە پیاوان بووبن بەڵام گەلێک جار ڕۆڵی پێشەنگ و پێشڕەویان گێڕا. ئەم پێشەنگایەتییەش نەک هەر تەنیا بۆ بابەتی مافە پێشێلکراوەکانی خۆیان وەک ژن بەڵکو زۆر زوو پەلی بۆ داکۆکی لە پرسە نەتەوەیی و نیشتمانییەکان هاویشت و لە زۆر بواردا ڕچەشکێن بن. بۆ وێنە یەکەم جار ئاڵای کوردستان لەلایەن کچێکی خۆپێشاندەر لە سنە هەڵدرا، کچان بۆ یەکەم جار لە بڵیندگۆی مزگەوتێکی مەهابادەوە بانگەوازی پەیوەستبوون بە خەبات و خۆپێشاندانەکانیان دا. دروشمی ژن، ژیان، ئازادی ئەگەر بۆ یەکەمجار لە زمان ژنانی سەقز و لەکاتی ناشتنی ژینادا کەوتە سەر زاران، لەلایەن کچانی قوتابخانەکانی مەهابادەوە ئاوێتەی پرسی بەگژداچوونەوەی خیانەت بە نەتەوە و نیشتمان کرا و لەگەڵ دروشمی "جاش بەسسە ..." متوربە کرا. دروشمی "قاسملوو ڕێگات درێژەی هەیە" پێش هەمووان لەلایەن کچانی خوێندکاری پیرانشار بەرز کرایەوە و لەوێوە بوو بە یەکێک لە دروشمە سەرەکییەکانی شۆڕشی ژینا لە کوردستان. ڕێگای ئەو ڕێبەرەی کە دەیگوت: "هەرچی ژنان لە بزووتنەوەی کوردستاندا زیاتر بەشدار بن، بزووتنەوەکەش بەو ڕادەیە سەرکەوتووترە".

تابلۆیەکی دیکەی شێوەی دەرکەوتن و خۆنیشاندانی ژنان لە بەشداری و بەڕێوەبردنی پرسە نەتەوەییەکان، لە بۆنەکانی نەورۆزدا خۆی نیشان دەدا. لەو جێگایانەدا کە ژنان شانبەشانی پیاوان لە ئیلامەوە تا ماکۆ، لە هەموو بەشەکانی ڕێوڕەسمەکان بەشداری و ڕۆڵی دیار و بەرچاویان هەیە. بەڵام لێرەدا دیاردەیەکی دیکەش خۆی دەنوێنێ؛ ئەویش پۆشینی جلوبەرگی پیاوانە و لە ڕاستیدا پێشمەرگانەیە لەو بۆنانەدا لەلایەن ژنانەوە. شێوەیەکی دیکەی ئەم دیاردەیە هەروەها بەشداریی بەرچاوی ژنان لە گروپە وەرزشییەکان بە تایبەت لە کەژەوانیدا بەدی دەکرێ وەک وەرزشێک کە لەگەڵ ڕۆحی نەتەوەیی کورد تەبایە و هاوکات پێویستی بە توانایی و بەردەوامیی زۆر هەیە. ئەمانە لە ڕاستیدا هەوڵدانی ژنانی تێکۆشەرە بۆ هەرچی زیاتر خۆسەلماندن و سەقامگیرکردنی جێگە و پێگەی خۆیان لە کۆمەڵگە و لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی کوردستاندا.

کۆمەڵگەی کوردستان هەتا ئێستاش کۆمەڵگەیەکی نەریتییە. هێشتا باوەڕ بە ماف و ئازادییەکانی ژن لە کۆمەڵگەدا جێگیر نەبووە. نەک هەر لای خەڵکی ئاسایی، تەنانەت لای زۆرێک لە شۆڕشگێڕانیش ئەو باوەڕە بە تەواوی نەگووراوە. لە خەبات و تێکۆشاندا هێشتا زۆر پیاوی کورد ژن بە هاوشانی خۆی نازانێ. تەنانەت بەشێک لە ژنانیش نەکەوتوونەتە سەر ئەو ڕاستییە کە لە هەوڵ و تێکۆشاندا هیچیان لە پیاو کەمتر نییە. سەرەڕای کۆمەڵگەی نەریتی، ئەوان لەگەڵ ڕێژیمێکی دژە ژن بەناوی کۆماری ئیسلامی بەرەوڕوون کە هیندەی دیکە ژیان و ئازادی لە ژن ئەستاندوە و بووە بە پاڵپشتی ئەو بەشە لە کۆمەڵگە کە دژە ژنە. لە وەها دۆخێکدایە کە وەچەی تازەتری ژنانی کورد شێلگیرانە لە مەیدانی خەباتی نەتەوەیی‌دان و لەو ئەرکەدا هەوڵ دەدەن لە هیچ بوارێکدا لە پیاوان بەدوا نەکەون. نەک هەر بەدوا نەکەون بەڵکوو هەوڵ دەدەن نیشان بدەن و زۆر جار نیشانیان داوە کە دەتوانن پێشەنگ و ڕێبەرێکی زۆر باشی خەباتەکە بن.

"بۆ ڕێزلێنان لە دوکتور عەبدەلڕەحمان قاسملوو"

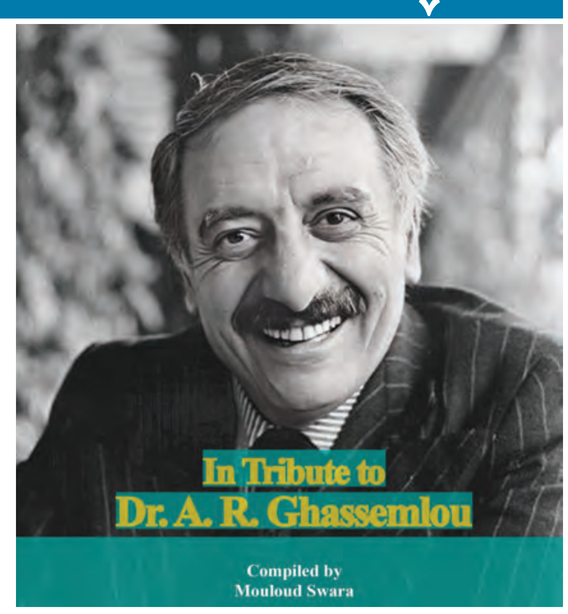

"بۆ ڕێزلێنان لە دوکتور عەبدەلڕەحمان قاسملوو" (In Tribute to Dr. A.R.Ghassemlou) ناوی کتێبێکە ئەمسال لە ٣٥مین ساڵڕۆژی شەهیدبوونی دوکتور قاسملوودا بە زمانی ئینگلیزی چاپ و بڵاو کرایەوە.

مەولوود سوارە، ئامادەکاری ئەم کتێبە لە لێدوانێکدا بۆ "کوردستان" ڕایگەیاند پێم باش بوو وەک وەفایەک کارێکم کردبێت بتوانم زیاتر نەتەوەکانی دیکەی سەرگۆی ئەم زەوییە لە کارەساتی وییەن و هەروەها کەسایەتیی کاریزماتیکی دوکتور قاسملوو ئاگادار بکەمەوە، بەرهەمێککە لە هەمان کاتدا ببێتە سەرچاوە و قەترەیەک لە دەریایەک لە گەورەیی ئەم ڕێبەرە بۆ خەلکانێک کە کاری ئاکادیمی و لێکۆلینەوە دەکەن."

ئەم کتێبە چەند بابەت و تێڕوانینی نووسەرانی کورد و بیانییە لەسەر ڕەهەندە جۆراوجۆرەکانی ژیانی سیاسی و ئاکادیمیی دوکتور قاسملوو و لەتوێی ١٢٨ لاپەرەدا بڵاو بۆتەوە. هەروەها چەند وێنەیەکی د. قاسملووشی تێدا کە بۆ یەکەمجارە بڵاو دەبێتەوە.

ناوەندی لێکۆڵینەوەی کوردستان – تیشک، بۆ ڕێزگرتن لە خەبات و تێکۆشانی د. قاسملوو و هاوڕێیانی وبەبۆنەی ٣٥ ساڵەی شەهیدبوونیان ئەرکی چاپ و بڵاوبوونەوەی ئەم کتێبەی گرتووەتە ئەستۆ.

بەر لە ماڵاوایی

دوو کردەوەی تێرۆریستی دوو کاردانەوەی جیاواز!

ئەلبورز ڕووین‌تەن

لە کاتێکدا یادکردنەوەی ٣٥ ساڵەی تێرۆرکرانی ڕێبەری نەمر دکتور قاسملوو و هاوڕێیانی و هەروەها لە کاتێکدا یادکردنەوەی ٣٥ ساڵەی تێرۆرکرانی ڕێبەری نەمر دکتور قاسملوو و هاوڕێیانی و هەروەها مەحکومکردنی کردەی تێرۆریستییەکانی کۆماری ئیسلامی و پشتیوانانی تێرۆر ڕۆژەڤی سیاسیی خەڵکی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و دەرەوەی وڵات بوو، کردەوەیەکی دیکەی تێرۆریستی هەموو دنیای بە خۆیەوە سەرقاڵ کرد. تێرۆری ناسەرکەوتووی دوناڵد ترامپ، بەربژێری کۆماریخوازەکان بۆ هەڵبژاردنەکانی سەرکۆماریی ئەم هاوینەی ئەمریکا لە زۆر ڕەهەند و لایەنەوە سەرنجی خرایە سەر.

زۆربەی چاودێرانی سیاسی باس لە گۆڕانی ئاراستەی مێژوو بەو ڕووداوە دەکەن، تەنانەت سەرەڕای ئەوەی سەرکەوتوو نەبوو و دوناڵد ترامپ بە برینێکی سوک ڕزگاری بوو، بەڵام ئەم تێرۆرە ناسەرکەوتووە هەموو ڕووداوەکانی داهاتووی ئەمریکا و تەنانەت سیاسەتی دەرەوەی ئەم وڵاتەی خستووەتە ژێر کاریگەریی خۆی.

هەر لە یەکەم چرکەساتی ئەو تێرۆرەدا ئەمریکا بە هەموو دامەزراوە و کاراکتەرە سیاسییەکانی کەوتنە مەحکومکردن و کار بۆ ئاشکراکردنی چۆنیەتی و وردەکاریی ئەو ڕووداوە. کۆمەڵگەی جیهانییش بە گشتی ئەو کردەوەیەی مەحکووم کرد و، لە لێکۆلینەوە سەرەتاییەکاندا دەرکەوت کە بکەری ئەو تێرۆرە تازەلاوێکی بیست ساڵەی ئەمریکاییە و هەتا ئێستا بەتەواوی پاڵنەرەکانی پشت ئەو کردەوەیە ڕوون نییە و لێکۆڵینەوەکان بەردەوامن.

ئەگەر بەراوردێک لەگەڵ تێرۆری ڕێبەری نەمرمان دکتور قاسملوو لەگەڵ تێرۆری ناسەرکەوتووی دوناڵد ترامپ بکەین بێگومان زۆر جیاوازن. لە هەندێک ڕووەوە تێرۆری ڕێبەری نەمرمان بە سەدان جار ترسناکتر و مەترسیدارترە لە تێرۆری ناسەرکەوتووانەی ترامپ. چونکە لەوێدا دیپلۆماتەکانی وڵاتێک بە ناوی دانوستاندن لەسەر مێزی وتووێژ ڕێبەری نەتەوەیەکیان تێرۆر کرد، کە دەبا دونیا مەحکومی کردبا بۆ ئەوەی هاودەنگییەکی جیهانی دژی تێرۆر دروست ببا.

هەر چەند ڕێبەری نەمرمان لە وتارێکدا بۆ کۆنفڕانسی تێرۆر لە پاریس ساڵێک بەر لە تێرۆرکرانی بە شێوەیەکی زانستیانە ڕەخنە لە نەبوونی ئەو هاودەنگییە و هەروەها جیاوازیی بیروڕا لەسەر خەباتی نەتەوەکان و جیاکردنەوەیان لە تێرۆریستبوونیان دەگرێت و تانە لە هەڵسوکەوتی ڕۆژئاوا دەدات. ئەو وتارە بەتەنیا بەڵگەیە بۆ ئەوەی بیسەلمێنێ ڕێبەری نەمرمان چەندە سیاسەتوانێکی لێزانی دونیای سیاسەت و پرسە نێونەتەوەییەکان بوو، بەڵام چونکە ئەو لە نەتەوەی بێ‌دەوڵەتی کورد و لە وڵاتی داگیرکراوی کوردستان بوو، کەس دەنگی نەدەبیست.

لە کاتێکدا هەموو ئەمریکا یەکدەنگ بووە بۆ ئەوەی هەموو کەلێن و قوژبنی کردەوە تێرۆریستیەکەی ترامپ دەربخەن و بە سەدان پەیامی نێودەوڵەتی کە بە نزاکردن بۆ ترامپ دەست پێ دەکرێ بڵاو دەبێتەوە و، بە سەدان هەزار هەواڵ و ڕاپۆرتی میدیایی بڵاو دەکرێتەوە و، تەنانەت هەموو ڕووادەکانی داهاتووی ئەمریکا لانی کەم تا چوار ساڵی ڕابردوو بە جورێک لەژێر کاریگەریی ئەو کردەوەدا دەبن، بەڵام هاواری ئازادیخوازی و دادخوازیی نەتەوەی کورد بۆ وەگەڕخستنەوەی کەیسی تێرۆری دوکتور قاسملوو بە گوێی کەس ناگات و تەنانەت لە میدیاکانی ئەو کاناڵە فارسانەی ئیدیعای دژایەتیی کۆماری ئیسلامیشیان هەیە، بە دێڕێک لە سەری نانوسرێ.

بەو بەراوردەی نێوان ئەو دو کردەوە تێرۆریستیە جیاوازە ئەو نووسینەی توسیدیسی یۆنانی کەونار کە بە بناغەی تیئۆریی ڕیئالیزم لە پەیوەندیە نێونەتەوەییەکان دادەنرێ خۆی دەردەخات و جارێکی دیکە ڕاستیەکەی وەڕاست دەگەڕێ. لە کاتی شەڕی پلوپینزی، ملینا ویستی لە نێوان سپارتا و ئاتێندا بێلایەن بمێنێتەوە، بەڵام سپارتاییەکان قەبوڵیان نەبوو و هێرشیان کردە سەر ملینا. توسیدیشی نووسی :»ماف تەنیا لەنێوان بەهێزەکاندا پرس و بابەتە، هەر بۆیە بەهێز هەرچی بیهەوێ دەیکات و لاوازیش ڕەنج دەبات کە دەبێ بیبات».